تصوير ابو عبدالرحمن الكردي

شەوارە

(کۆمەڵە چیرۆک)

مەلا کەریم ساردە کۆسانی (ڕاوچی)

کۆکردنەوە: کاوە عەزیزنژاد

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافي)

www. iqra.ahlamontada.com

بسم الله الرحمن الرحيم

شەوارە

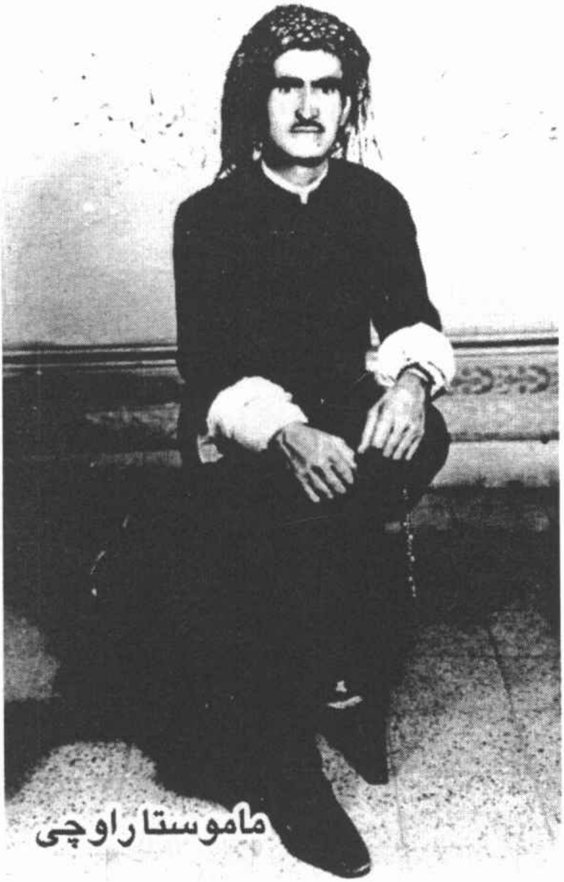

ماموستا راوچی

خەڵکی تەلان و تەرت و سوێم   خــونــچەی نەدێراوم لە دێــم

شەرت و مەرجم تێکناشکێ   لەتلەت کرێــم بۆ گوڵ دەدوێم

شەوارە

مەلاکەریمی ساردەکۆسانی

کۆکردنەوەی: کاوە عەزیزنژاد

بڵاوکەرەوەی کولەپشتی
١٣٩٣

سرشناسه : عزیزنژاد سارده کوسانی، کریم، ۱۳۰۵ - ۱۳۸۰.
عنوان و نام پدیدآور : شەوارە / مەلاکەریمی سارده کوسانی؛ کاوەی کوری‌راوچی.
مشخصات نشر : تهران: کوله پشتی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری : [۱۵۰] ص.: مصور.
شابک : ۷۰۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۱۶-۴۴-۰
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کردی
موضوع : داستان‌های کردی -- قرن ۱۴
شناسه افزوده : راوچی، کاوه، گردآورنده
رده بندی کنگره : PIR۳۲۵۶ ۱۳۹۲ ۴ع۷۴۵س/
رده بندی دیویی : ۸فا۲۳/۹
شماره کتابشناسی ملی : ۳۱۵۱۴۵۷

شەوارە
چیرۆک و پەخشان
نووسەر: مەلاکەریم عەزیزنژاد (ڕاوچی)
کۆکردنەوە: کاوە عەزیزنژاد
پیتچن: م. شاسەنەم، ع. جەوشەنی
ڕووبەرگ: داود محەمەدکەریمی
بڵاوکەرەوە: «کولەپشتی» ـ تاران
شابەک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۱۶-۴۴-۰
نۆرەی چاپ: یەکەم، ۱۳۹۳
ئەژمار: ۱۰۰۰ دانە
نرخ: ۷۰۰۰ تمەن

نێوەرۆک:

یادی ڕاوچی........ ٧
شەوێک و خەوێک........ ١٤
سووکەئاوڕێک........ ٢٤
بووکی گۆڕستانی کۆن........ ٢٨
سوارە و سوورە........ ٥٨
پۆڕ و هەڵۆ........ ٨٣
بەسەرهاتی خولە و پیزە........ ٨٩
مەلاکەریم و گێژاوی شێعری نوێ........ ٩٩
بەسەرهاتی نێچیروانێکی پیر........ ١٠٣
چاوچنۆکی ڕاوچییەکی بەساڵاچوو........ ١٠٩
ژیانی ناو کەژاوەی بەردین........ ١١٢
پردی سوڵتان........ ١١٤
هیوای نیشتمان........ ١١٦

یادی ڕاوچی

فەتاح ئەمیری

پاش دەرچوونی «هاوارەبەرە»ـ ساڵی ١٣٦٩ی هەتاوی ـ نامەیەکی جوانم پێ گەیی. ئەوێدەمێ هێشتا بەرەو پیری نەڕۆیبووم. مێشک و دەمارم هەروەک ئێستاش کەمێکم تێدا ماوە تینووی واژەی ڕەسەن و تیفتیفەدراوی کوردی بوو. بە بڕوای منی هەڵوەدای واژە، واژەی جوان، ڕستەی باش پێکدێنێ و ئەو ڕستە، تێکەڵاوی ئیستلاحی ڕەسەن، دەبنە هۆی بەدیهاتنی فەرهەنگی دەوڵەمەند کە ئاواتی هەموو خاوەن قەڵەمێک و خوێندەوارێکە.

نامەی گۆرین، بۆنی میسک و عەنبەری لێ دەهات. بۆن و بەرامەی بەیبوونی دەدا، ڕەنگی هەڵاڵە بوو، هەڵاڵەی نواڵەی کوێستان، کوێستانی زیندووی بە پێوە ماوی سەرما و سۆڵی زستان. وێنەی گیابەندی لە بەند دەرچووی قەڵەشی بەردی پەنای تاشەبەرد، گیابەندی ئامێز داگرتوو بە گیاخاو.

نامەکە، نامە نەبوو، مێخەک، عەتر، بۆنی وەنەوشە، شکڵی مێلاقە، وێنەی شللێرە، چەپکێک قورینگان و گوڵەزەرد و هێرۆ و قەیاخ بە ڕێحانە و جاترە پێچرابوو.

نامەکە، بەرهەمی سەدان شەو و شەونخوونی، شەوارەی دەیان پەنا و پەسیو و بنە و سیپەی مێرۆژ و سیاسووت، نێچیری سەردەمی لان و کۆنەلان، شوێن و دوورەبازد و هەزار و دوولایی بوو.

ڕاوچی سارده‌کۆستانی، وه‌کی من ئاگادار بم، بن‌له‌هجه‌ی گه‌ورکی موکری به ته‌واوی ده‌زانی، ناوی سه‌دان گیاوگژ و گوڵ، جێگای شین بوونیان، شکڵی گه‌ڵا و گوڵیان، کاتی گوڵ کردنیان، ئه‌سه‌ری ده‌رمانی ئه‌و گیایانه و...

شێعری جوانیَ هه‌بوو، ناسک خه‌یاڵ بوو، په‌خشانی دڵگری ده‌نووسی، بەڵان ده واژه زانیندا، به‌تایبه‌تی واژه‌ی ڕه‌سه‌نی به‌شی گه‌ورکدا پێم وا نییه که‌س شوێنی شکاندبێ. ئه‌و مه‌زنه پیاوه، مه‌لا بوو، ده‌رسی به عه‌ره‌بی ته‌واو کردبوو، مه‌لایه‌تی کردبوو، فه‌قێی ئیجازه دابوو، که‌چی هێندی نووکه ده‌رزییه‌ک، زبانی عه‌ره‌بی ئه‌سه‌ری له سه‌ر کوردییه‌که‌ی نه‌کردبوو.

زۆروو ده‌ردی‌سه‌ر نه‌ده‌م، ئه‌وانه‌ی من له سه‌ر ماموستا ڕاوچی باسم کردن، مێوژێکن له که‌ویژێسک. نامه‌ی گۆڕین، گێژ و مه‌نگی کردم، پاش ده‌رچوونی هه‌وه‌ڵ کتێب، نامه‌ی جۆراوجۆری دیکه‌شم پیَ گه‌یبوون، به ڕازی و نارازییه‌وه، ئه‌مما نامه‌ی ڕاوچی تام و چێژێکی دیکه‌ی هه‌بوو، نامه نه‌بوو، واژه‌نامه بوو، به کوردی بیر کردبۆوه و به کوردی ڕه‌سه‌نی نووسیبوو.

به شوێنیدا ڕۆیشتم، له شه‌قامی سه‌قز ده باڵه‌خانه‌یه‌کدا ددان‌سازی هه‌بوو، ده‌رگا ئاوه‌ڵا بوو، چوومه دیوی چاوه‌ڕێ بوون، که‌سی لیَ نه‌بوو، له هۆده‌یه‌کی په‌نا ئه‌و، هاژه و خرته‌ی ده‌هات، دیار بوو کارێکی به ده‌سته‌وه‌یه. سه‌برێکی دانیشتم، ماوه‌یه‌ک پیَ چوو، سه‌رێکی ده ژووریَ نا، هه‌ستامه پیَ، پیاوێکی قه‌د باریک، گه‌ڕاوه و خوێن شیرین، به چاویلکه‌وه؛ نه‌ده‌کرا بڵێی پیره و کامڵی ده‌نواند. سڵاو و چاک و خۆشی، سه‌ری هه‌ڵێنا:

ـ کاکه ددانت ژان ده‌کا؟

ـ نه‌وه‌ڵڵا ماموستا. سه‌رم!

ـ خۆ من حه‌کیم نیم؟!

ـ قوربان من فه‌تاحم، ئه‌و که‌سه‌ی نامه‌که‌ت بۆ ناردووم.

ئامێزی پێدا کردم، بە گەرموگوڕی وەری گرتم، بەم جۆرە بووینە ئاشنا و جارجار هاموشۆشمان هەبوو.

مامۆستا زۆر قسە خۆش بوو. ساڵێکی ماڵی لە گوندی دەروێشان بوو، خەبەرم پێ گەیی ناساغە، دەگەڵ برادەرێکی چووینە دەروێشان، بە جێ و سەنیر کەوتبوو، کەمێکم دڵخۆشی داوە:

ـ ئەتۆ شوکر بەئیمانی، مەلای شاوەدانیی و پێش‌نوێژی خەڵک دەکەی، موسوڵمان بەڵای بە سەر دێ، خوای گەورە، دەرد دەدا و دەرمانیش دەدا، فەرموو ئەوە ماشێن با بچینە بۆکان.

هەستابووە سەر جێگاکەی دانیشتبوو. گوتی:

ـ نەوەڵڵا بەرەو چاکیم. با قسەی خۆش ون نەبێ. دوو ڕۆژ لەوەی پێش، نۆبەتێ ئەمانی نەدەدام، وەک تەندوور داییسام، مەلاژن پەیتاپەیتا بە ئاوی شیلەوگەرم قاچوقولی دەشوتم، دەسرەی تەڕی لە سەر سەرم دادەنا و لە بەرەوە دڵخۆشی دەدامەوە: «پەرۆش مەبە، ئیشەڵڵا چت لێ نایە، هەرچەن مان و نەمان بە دست خوایە، ئەوەی بزانە پاشی تۆ منداڵان دەگەینمێ، بە خوای پێت وا نەبێ ئافرەت و دەستەوستانم، دەتوانم ئاو لە بەرد بێنم.»

سەبرێکی گوتم: «دەی خۆ من بەردیش نیم، ئەگەر ڕاست دەکەی ئاو لە من بێنە.»

مامۆستا ڕاوچـی دەسکری خوا و پەروەردەی کێو و تەلان، بەرڕۆژ و نیسار، گەوە و لاپاڵ، ڕەوەز و زەرد و ماە و ئاسۆ و گۆڕەپان بوو. وەک کوێستان ئەگەرچی سەر بە تەم بوو، بەڵام سەری بۆ کەس دانەنواند، لە ڕەوتی ژیانی، ڕاوی بەتاڵ نەکرد و بە دەم ڕاوەوە ڕاوێژی ڕەسەنی کوردی بە کار هێنا.

ڕۆژێکی لێم پرسی: مامۆستا هێندێک باسی دڵداری سەردەمی لاویت ناکەی؟

هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشا، مژێکی لە جگەرەکەی دا، کەمێکی سەر لەقاند، بێدەنگ بوو، وەک چووبێ دە ناخی ڕابردوویەکی دوورەوە. وەک گەڕابێتەوە سەردەمی لاوی، لە ژێر چاویلکەکەیەوە سیلە و چەفتەی لە خاڵێکی دووری ژیانێ گرتبوو. ئەو خاڵە، کۆترەبارێکەیەک بوو لە چەشنی شەوارەی شەوگاری لاویدا بۆی نەگیرابێ.

چاوێکی خەمباری لێ کردم: «چۆن بوو ئەم پرسیارەت لێ کردم؟»

عەرزم کرد: «شێعر و پەخشانەکانت زۆر بەسۆزن، پێموایە بەرگی مەلایەتی و ئەدەبی کوردەواری ڕێگای نەداوی ئەوەی دە ناخڵی دڵتدا قەتیس ماوە، تەنانەت بۆ تاکەکەسێکی وەگێڕی، پێم وایە بێتوو بۆ منی بڵێی، لەشت لە دەس بارێکی گران دەحەسێنیەوە و سووک دەکەی.»

گوتی:

بەسەرهاتێکی سەیرت بۆ دەگێڕمەوە. بەو شەرتەی تا من ماوم لە لای کەس نەیدرکێنی. ئیدی پاشان کەیفی خۆتە، ئەو نەقڵە ئەمانەتێک بێ لە لای تۆ. من بە لاوی و بە پیاوی و بە پیری، هەرگیز بە لای بێئەدەبیدا نەڕۆیشتووم، تەنیا جارێکی دە ماوەیەکی دوور و درێژدا، دڵداریم بە خەون کردووە.

فەقێ بووم، شەوێکی لە حوجرە خەونم بە کیژێکی شەنگ و شۆخ و دەستەی، شیرین و مەزەدارەوە دیت. تەنیا خەون بوو، مافی بە سەر سەردەمی لاوی و بلووغ و ئەوانەوە نەبوو. خەونی دڵداری دەگەڵ کچێکی ڕەزاسووک، بەبێ دەستەکوتە و ڕاموسان و بەبێ شەقە و مژین و کوشین. هەر خۆشەویستی و حەز و داخاز. ئەو خەونە زۆربەی شەوان هەر هات و دووپات بۆوە، هەر لە سەر ئەو ڕوخسار و شوێن و قەرارەی پێشوو، نەمدەزانی ناوی چییە و کچی کێیە و خەڵکی کام گوندە،

کەچـی هەردووکمـان یەکترمـان بە ئەوپەڕی ڕادەوە خـۆش دەویسـت و خۆش دەویست.

فەقێی ئەویندەمی بـۆ بژێـوی خۆیـان ڕاتبەیـان دەکـرد، گونداوگونـد دەڕۆیشتن، هەرچی وەدەستیان هێنابا، لە حوجرە سەرف دەبـوو، ڕووم دە گوندێکی گەورە کرد، لە دەرگای ماڵێکم دا، هەرای ڕاتبەی فەقێیانم کـرد، کیژی گـۆرین، کیـژی خەونەکـانم، ئەوەی لە گیـانم خۆشـتر دەویسـت، دەرگای لێ کردمەوە. ئیدی زبانم دە بەسـت چـوو، هێـزی ئەژنـۆم شـل بوون، سەرم دە گێژەوە هات، چاوم ڕەشکەوپێشـکە و تارمـایی دەکـرد و جەستەم وەک بینی ئاو دەجووڵاوە.

کچە دە پێش مندا وەخۆ هاتەوە، بزەیەکی هاتێ و گوتی: «مەلاکەریـم ئەوە بۆ واق ماوی؟»

گوتم: جا ئەگەر دەزانی "مەلاکەریم"م، دیـارە دەشـزانی لە سـەر چـی وام.

لێک ئاشکرا بووین، ئەویش بە خەون منی دیبـوو، تەنـانەت ناویشـی پرسیبووم. زۆرمان ڕاز و گلەیی کرد و پێک شاد و شـوکور بووین، بەڵێنیم پێدا دەگەڵ خوێندنم تەواو کرد بنێرمە خوازبێنی.

ماوەیەک گوزەرا. من بۆ ئیجازەنامە چـوومە شـوێنێکی دیـکە و لێـک دوور کەوتینەوە. پاشان سەرێکی ماڵی خۆمـانم دا و خەریکـی تەدارەکـی خوازبێنی بووم، زەمانی شای بوو، بگیربگیر پەیـدا بـوو، دەوڵەت دەستی کرد بە خەڵـک گـرتن. مـن لە خـۆم بەشـک بـووم، دەگەڵ هێنـدێک لە برادەران ڕامـانکردە دیـوی گەرمێنـێ و لە گونـدی سـۆنێ، بنکەیەکمـان پێکهێنا.

له دەزگیران بێخەبەر مامەوە. ڕۆژێک له گوندێکی دەوروبەری بـنکە، خەریکی کارێک بووم، له ماڵێکی تر لەو گونده تووشی کـچه بـووم، زۆر به دڵشکاوی لۆمەی کردم.

من تەواوی نەقڵی ئەو ماوەیەم بۆ گێـڕاوه و دڵخۆشـیم داوه و گـوتم: «ئەگەر شووت نەکردووە، هەرچەند چم به دەستەوه نییە، بەڵان جێبەجێ دەکرێ. دەچمەوه بنکه و بەم زووانه دەنێرمه سەر بەرە.» داخـی گـرانم به چوونەوەی من بۆ بنکە، خەبەریان پێداین دەبێ بڕۆین بۆ شوێنێکی دوور و شەپکه توندە و ئاگامان له خۆ بێ.

دیسـان دەگەڵ کـچه به ناچـاری لێـک هەڵبـڕاین و به تەواوی لێـک پساین. پاش چەند ساڵێک من ژنـم هێنـا و مـاڵم پـێکەوه نـا و بـووم به مەلای گوندی. دیسان ماوەیەک پێ چوو، وەک بـاڕووت قاچـاغ بـووم و ڕامکردەوه دیوی گەرمێن، سەرلەنوێ به هەڵکەوت تووشی کچه هاتمەوە. ئەوجارەیان شووی کردبوو. تەڵاقی وەرگرتبوو. دیسان پاش ڕاز و گلەییی زۆر، قەرارمان دانا و سەرلەنوێ پەیمانی دڵداری و هاوبەشی دیاری کـرا. به داخەوه داری برییایان سـەرەوبن دەڕوێ، شەڕەشـەپی ڕۆژگـار ئەمـانی نەدام و بۆ دایمه لەو کیژه نازەنین و بەشەرم و حەیایه دیدار ئاخر بـووم. ئێســتاش که نــازانم مــاوه یــا مــردووە، ده بیــری منــدا هەر جــوان و خۆشەویسته و تا ئاویلکەی مردن به ئاواتیەوەم.

ئەو کورته بەسەرهاته بەشێک له دڵداری ئیفلاتوونی مامۆستا ڕاوچی، پێم حەیف بوو ئـاوه به کـورتی عەرزوو نەکەم. دەمزانــی ڕەنــگه بۆخـۆی له ڕووی هەڵنەهاتبێ، سەرەڕای ئەو هەمووە پاکییە، باسـی بکا.

زۆر بەختەوەرم کاک کاوەی کوڕی مامۆستا ڕاوچـی، قـوڵی لە کارەکـانی باوکی هەڵماڵیوە و خەریکی کۆ کردنەوەیانە، بە ڕوونــی ئەو ئـاواتەم دێـتە دی کە میللەتان هەرگیز نامرن، هەرگیز ئەستێور و وەجاخکوێر نابن.

بۆکان ـ ١٣٨٩/٥/٣ی هەتاوی

شەوێک و خەوێک[1]

محەمەد ڕەمەزانی

شەوێکی خۆشی هاوین بوو. [2] دەگەڵ خوالێخۆشبوو مەلاکەریم لە ماڵی خزمێکی سەبەبیی هەردووک لامان میوان بووین. پاش شێو کردن لە بەرهەیوانێ دانیشتبووین. دوو بە دوو بە مەشکە چاییمان دەخواردەوە. لە زۆر بابەتان دواین. لەو کەسایەتییە بلیمەتەدا نەک مەلایەکی ئاسایی، بەڵکوو تێکەڵاوییەک لەو شتانەم دەدی: کۆنە شۆڕشگێڕێکی ئازادیخواز، ئەدیبێکی هەستیار، شاعیرێکی توورە و زیز، کوردێکی ژیری ژێرچەپۆکەی زڕدایکی مێژوو، مرۆیەکی بەئەزموونی تاڵی و سوێریی چەشتووی گەرمێن و کوێستان کردووی لە کڵ دەرهاتوو، بە گومان لە هەموو چەشنە بیر و بڕوا و تەنانەت لە بیر و بڕوای شێوەئایینی، باڵووڵیی قسەزانی، تەنانەت بە قسەی گورچووبڕ (بۆخۆی دەیفەرموو: من زمانم پیسە، بەڵام دڵم خاوێنە)، هەرواش بوو، ڕاست وا بوو، یانی لە هەموو زەمان و یاسا و دەسەڵات.

قومی توندی لە جگەرە دەدان و باسی شێعرەکانی دەکرد: «دەفتەرێکم هەیە لە پشت سەرمی دادەنێم. ڕەمەزانی، بڕوام پێ بکە جاری وایە سەعات لە سێی نیوەشەو شێعر هورووژم بۆ مێشکم دێنێ، وەک شێتان لە جێوبانی دەردەپەڕم، چرا هەڵدەکەمەوە و دەینووسم.» گوتم: «وا بزانم ستانسلاڤیسکی شانۆگەری مەزنی ڕووس دەڵێ: "هونەرمەند دەبێ وەک منداڵان بەنەشە بێ،

---

[1] ئەو عینوانەم بە دانستە لە کتێبەکەی مامۆستا نووری خواستۆتەوە.

[2] یەکێ لە ساڵەکانی ١٩٩١ تا ١٩٩٣ی زایینی.

دڵێکی ژنانەی بێ و مێشکی پیاوانە. "من ئەو تایبەتمەندییانە لە جەنابتدا دەبینم. تۆ بە جەستە پیری، بەڵام بە دڵ و دەروون گەنجێکی شازدە حەڤدە ساڵیی. » پاشان بە پێکەنینەوە گوتم: «شێوازی جلوبەرگ پۆشینیشت هەر وەک جحێڵانە و ماشەڵڵا قیتوقۆز و دڵتەڕی. »

گوتی: «بەوەڵڵا ڕەمەزانی، ئێستاش کە ڕیشم دەتاشم و خۆ تاس و لووس دەکەم و جلوبەرگی جوان و بۆشناغ لە بەر دەکەم، هەر بۆ وی و بە یادی وییە!»

گوتم: «بە یادی کێ؟» لە نێو قەندانەکەدا قامکی بەتاڵووکەی کەوتە پشکنین، دەتگوت بۆ کلۆقەندێ دەگەڕێ کە لە شەکری هەموو دنیا شیرینتر بێ و نایەفتتر لە هەنگوینی شەمەترووکە، بۆ وەی ڕۆژانی بەژانی ناکامیی پێ شیرین کا. ئیستیکانە چایەکەی بە هەڵەداوان خواردەوە وەک ئەوەی بخوازێ ڕێوبانی گەروو وا خۆشکا کە وشەی پڕسۆز و نەرمونیان بێ سەرەنگرێ بێن و برۆن:

«تەلەبە بووم لە گوندی .... تەمەن شازدە حەڤدە ساڵ. شەوێکیان خەونێکم دی. ساڵێکم بە خەو دی، یەک ساڵی تەواوم بە خەوی دی! ئەلحانیش کە بیری ئەو شەوەم بە خەیاڵدا دێتەوە، مچوڕک بە ئازای ئەنداممدا دێ، وەک تەزووی کارەبا!

لە خەونمدا دەگەڵ هێندێ لە دۆست و برادەران بووم، چەکمان لە شاندا بوو. زۆر ڕۆیشتین گەیشتینە قەراغ دێیەک. لەوێندەرێ پارچەیەکی زەلامی سپی ڕاخرابوو. بە گوڵدۆزیی لە سەری نووسرابوو: بەخێر بێن بۆ گوندی فلان، هەروەکی کە لە نزیک هەر شارێک تابلۆی بەخێراتن دەبینی. چووینە نێو دێ. بە کۆڵاناندا و بە پەنای کانییەکەدا تێپەڕین، کوڕێک بەرەو پیرمان هات،

بردمانییەماڵێ. هەستم نەدەکرد خەوە. تەواو بەڕاستم دەزانــی. لە هــۆدەیەکی زەلام بە دەورە دانیشـــبتووین، چەفەنگمـــان لـــێ دەدا. هەمـــوو لە دڵەوە پێدەکەنین. لەو جەنگەیەدا کچێکی جــوانی بــاڵابەرزی کــاڵوکرچ تیشــکەڵانە، مەمک قوت، چاو سەوز وەژوور کەوت. بە دەوری کۆڕەکەدا دەهــات، دانە دانە مەرحەبایی دەکردن. کوڕان شۆخییان دەگەڵ دەکرد. جوابەجەنگێی دەکــردن، ڕووهەڵماڵدراو بوو، بەڵام ئەسڵەن بێشەرم نەبوو. دەترسام نۆرە بگــاتە مــن. لە خۆم ڕانەدەدی لەگەڵی بدوێم، چ دەگا بەوەی گاڵتەی لەگەڵ بکەم. دەمگــوت یان دەحەپەسێم و قسەم بۆ نایە، یــان کەلیمەکــان خــاو و خلیســک، گــۆج و ئیفلیج بە دەممدا دێن و لە بەردەمی دەکەون. ئەویش بە بێزێکەوە مــۆڕەیەکم لێ دەکا و ماڵبوێرم دەکا. منی هەناسەساردا نــاڵێم نــاحەز بــووم، قیــتوقۆز و جوانچاک بووم. بەڵام من لە سەر ڕوخــی زەوی و ئەو لە حەوێقــی ئاســمان! هات لێم نزیک بۆوە. بە پێکەنــین و ڕووگەشــییەوە گــوتی: ســەڵام مامۆســتا گیان! تا ئێستا کەس پێی نەگوتبــووم مامۆســتا، هەر پێیــان دەگــوتم: فەقــێ کەریم، یــان هەر فەقــێ و هیچــی دی. ســێحری ئەو چەنــد وشــەیە (ســەلام مامۆستا گیــان!) وشــکی کردبــووم، قســـەم بــۆ نەدەهــات. ئەو بە پێــوە، مــن دانیشـــتوو. چـــاوی لە چـــاوم بـــڕی، نیگـــای تێکەڵاویـــیەک لە هەوەس و خۆشەویستی. لەو جەنگەیەدا نەمدەزانی بە کام باریاندا دەشکێتەوە. بە سەرمدا چەماوە. قژی زەردی وەک خەزێنەی زێڕ بە سەر ســەرمدا ڕژان و بە شــانمدا شۆڕ بوونەوە. دەموچاوم لە سینگ و مەمکــی نەرمونۆڵیــدا بە جــارێ ون بــوو. هەمو ئەو شتانە چرکەیەکی پێ نەچوو. ئەو چــرکەیە لە هەزاران ســاڵ مــاچ و مووچ درێژتــر بــوو، بەلەزەتتــر بــوو! کە هەســتاوە لە ســەرم، منــیش بێئاگــا قرچەپێ هەستام. تماشام کرد هاواڵەکانم دیار نین، هۆدەیەکیان چۆڵ کردبوو.

دەممان لە نێو دەمی یەکتری نا. بەو حاڵەوە وەدەرکەوتین. دەستی نەرمونۆڵی، دەستی دەکوشیم و بە پلیکانانـدا داگەڕایـن. چ هەسـتم بە قورسـایی لەشـم نەدەکرد، هەستم دەکـرد بەری پێمـان بسـتێک یـان نیوەبسـتێک لە عەرزی جودا بۆتەوە دەفڕین.

لە سەر کانییەکە بووین. شەرم و شکۆمان لەو هەمووە کچ و ژنە نەدەکرد کە گۆزە و جەڕە بە دەست ئاویان دەبرد، یەکتریمان ماچ دەکرد، ماچی ورد و درشت.

شەو بە سەردا هاتبوو، لە کۆنە چـارداخێکی کە کەوتبـووە لای بـاکووری دێیەکە، دانیشتووین. تۆزێک ڕووخەک ببـوو. حەسـیرە شـڕێک و ڕایەخێکـی کۆنی تێدا بوو، هێنامانە دەرێ تەکاندمان. پێمەڕەیەکی کەتـی دەسـکقوڵە لە بەر دەرکەکە لە دیــوی نێــوەوە هەڵپەســێردرابوو، دەســتم دایە و خــۆڵ و ورکەبەردی تەرکی عەرزەم دەردا دەرێ. ئەو کـیژە جوانە گەسکە کـۆتەرەیەکی بە دەستەوە بوو. دەیویست تەرکی عەرزەکەی پێ بماڵێ. نەمهێشت. گوتم: «بە قوربانت بم، گووجەی دڵم، چۆنم دڵ دێ گـوڵی وەک تـۆ گـڵ و خـۆڵی لـێ بنیشێ!» گەسـکی فـڕێ دا بە تـامەزرۆییەوە باوەشـی پێـدا کـردم. دەسـتمان کردەوە بە ماچومووچ. مانگەشەوێکی زۆر ڕووناـک بـوو. مـانگی چـاردە بە قەرا مەجوعمەیەک دەبوو.

لە چارداخەکەدا لە بەر دەرکەکە دانیشتبووین. درگـای تێـدا نەبـوو، هەر چوارچێوەیەک بوو. ڕوومەتمان نابوو بە ڕوومەتی یەکـترییەوە تماشای مانگمـان دەکرد.

لەو خەوەدا ڕۆژان دەهاتن و دەڕۆیشتن، دەبوونە مانـگ و وەرز. گەرمـا و سوورەتاوی هاوینم دی، پاییز و خەزان و بـا و گێژەڵـووکە، زسـتان و بەفـر و

سەرماوسۆڵ و کرێوە و بەهاری سەوز و گەش و ڕوخساری هەزاران گوڵ و مەلی ڕەزاسووکم دین. دەڵێم، ساڵێکم بە خەون دیت و کارەساتە پڕ لە دڵدارییەکانم هەموو لە بیرن. نامەوێ سەرت بێشێنم. »

بەو ڕستەیەی ئاخری، حاڵ و وەزعی چۆلەکەیەکی داماوی دەستی منداڵەورکەی هاروهاجم پەیدا کرد کە ساڵانی زوو غەرغەرەیەکی ساغیان بە خولخولەکەیەوە دێنا لاقێکی چۆلەکەی بەستەزمانیان بە سەرێکی دەزووەکەوە دەبست بۆیان شل دەکرد تا دەگەیشتە حەوێقی ئاسمانێ. چۆلەکەی نەگبەت وەی دەزانی بۆ هەتا هەتایە ئازاد کراوە، بە کەیفخۆشییەوە باڵی لێکدەدان. بەڵام لەو سەرەوە دیسان دایاندەکێشاوە خوارێ و ئەمی بێتاوانی هیچ لە دەست نەهاتوو تا دەگەڕاوە ڕوخی زەوی هەر دەیقریشکاند. گوتم ماموەستا تۆ دەردی ئەو چۆلەکەیەت بە من دا. ماموەستا پێچوکڵاوی فڕێ دابوو. بە پێچوکڵاو و چاویلکەوە شتێکی دی بوو. زۆر وەک حەسەن زیرەک دەچوو. زۆر جاران ئەو هەستە ئەوەندەی قانەقدێ دەدام لەوانە بوو بڵێم دادەی ماموەستا گیان گۆرانییەکم لۆ بڵێ!! بەڵام چی لێ بکەم، نێوی مەلای بە سەرەوە بوو، با ئەوەی برادەرم بوو پڕکێشیم نەدەکرد. بەبێ پێچوکڵاو و چاویلکە، بە سەری سپیی تاشراوی (ئەڵبەتە تووکی سەری چڕ و پڕ بوو و نەوەریبوو) و بە نێوچاوانی بەرزیەوە، کە لە باری ڕوخسارناسییەوە تایبەت بە بنیادەمی خاوەن بەهرە و بلیمەتە، زۆرتر وەک ڕۆباتێکی زلکوێر دەچوو (وێنەکانی لاویم دیتوون دەمزانی بە جەوانی جوانچاک بووە)، بەڵام هەستێکی ئاگرین وەک ئاوی دەریای بێ سنوور لە تەواوی خانەکانی دەموچاویدا شەپۆلی دەدا. بە گاڵتەوە گوتم: «باشە، چۆنت دڵ هات لەو خەوەت خەبەر بێتەوە؟ من دڵنیام تۆ مەرتەبەت لە هی ئەسحابەکانی کاف بەرزترە. ئەو بەستەزمانانە سەتان ساڵ

نوستن خەونێکیان نەدی. تۆ بە شەوێک ساڵێکت بە خەون دی، ئەویش خەوی ئاوا بە پیت و بەرەکەت! بابم، خۆ لە بەهەشتێ ئاوات لەگەڵ ناکەن، وەکی بیستوومە حەفتا حۆریت دەدەنێ کە خێزانەکەی خۆت لە هەموویان جوانترە!»

من مامۆستاژنم بە قەرا دایکی خۆم جانم دەویست. شێرەژنێکی نەترسی لەخۆ بردووی تفت و تاڵیی ڕۆژگار چەشتووی وەک شێری هێندی، بە جەوهەر بوو. جەفای دونیایەی دەگەڵ مامۆستا کێشابوو. ئەو خاتوونە ئاکاری زۆر جوان بوو.

دیسان گوتم: «باشە، چۆنت دڵ هات خەبەرت بێتەوە! تۆ بەهەشتت بۆچییە؟ لەوێندەرێ حەفتا حۆری وەک مامۆستاژنت دەدەنێ!»

بە حاڵەتێکی وەک نیوەکوێران، بە هەڵەداوان دەستی بۆ ئیستیکانە چاییەکە و بۆ قەندانەکە برد. چایە ساردەی یەکبین هەڵقوراند. گوتم: «بۆ لێ نەگەڕای بۆت بگۆڕن، سارد ببۆوە. » گوتی: «گوێت لێنەبێ، ڕەمەزانی، من ساردی و گەرمیی ڕۆژگارم زۆر چەشتووە. لەو خەوەم خەبەر بۆوە. لە تاوی ئەو خەوە نەخۆش کەوتم، پازدە بیست شەوان بە جێوبان بۆی کەوتم. بەتەمام نەبوون. بەو سووره هاوینەی چەقچۆیەکم دەهاتێ وەک برێشکەی نێو تاوە هەڵدەتۆقیم. چەلی وا بوو لە سەرمان وا دەلەرزیم بەو گەرمایەی دایاندەپۆشیم. جاری واش بوو گرم دەگرت، باوەشێکی باشیان لقوپۆپی بی بۆ دێنام، ڕووتیان دەکردمەوە نیوەی گەڵا بییەکانیان بۆ لە سەر جێوبانەکەم بۆ ڕادەخستم و نیوەشیان پێدا دەدام. ئافتاوە و لەگەنیان بۆ دێنام دەست و لاقیان دەشووشتم. بە گەڵای بی باوەشێنیان دەکردم. نەمردم و خەلەستم. بووژامەوە و بە خۆدا هاتمەوە.

ساڵیانی ساڵ بە سەر ئەو قەزییەیدا تێپەڕی و من مەلا بووم و مەلاژنیشم هێنابوو. بەڵام هێشتا گەنج بووم و شاییبەخۆ. پێشمەرگە بووم و دەگەڵ هاوالانی هاوسەنگەرم بە پێی دەستووری کە پێمان درابوو بەرەو گوندی ... کەوتینە ڕێ. من ئەو دێیەم قەت نەدیتبوو. بەڵام هەرکە گەیشتینە قەراغ دێ، مچوڕک بە تەواوی گیانمدا هات: ئای ئای! کوڕە خۆ ئەوە هەر ئەو گوندەیە دەورانی فەقێیەتی بە خەو دیتبووم! بەینەڵڵا، تەنیا گوڵدۆزییەکە دیار نەبوو بەخێراتنمان بکا. کووچە و کۆڵان و خانوو و کانی و سەرانگوێلک و مزگەوت و ڕێگاوبان بێ ئەملا و ئەولا هەر ئەو شتە بوو کە لە خەوەکەدا دیتبووم!

چووینە ماڵێک، هەمان ماڵ کە لە خەونەکەدا دیتبووم! کوڕانی چەک لە شان لە هەمان هۆدەی تایبندا بە دەورە دانیشتبووین. بۆ لە جەنگەی قسە و باس و جەفەنگ و پێکەنیندا کچە وەژوور نەکەوت! هەمان ئەو کچەی لە خەوەکەدا دیتبووم. بەخێراتنی هەمووانی کرد. ڕووی کردە هاواڵێکی پێشمەرگەمان کە بە برینداری هێنابوویانە ئەم ماڵە و چوار پێنج مانگ ئەو کچە تیماری کردبوو. کچە لێی چووە پێشێ، بە دەنگێکی دلێری شێرەژنانە، بە بزەیەکی تاڵی هەق بە دەستەوە دەستی ڕاستەی هێنا پێشێ سەری سێ قامکی گەیاندەوە یەک و گوتی: «کاک... تۆ ماوەی ئەو چوار پێنج مانگەی وەک برای خۆم خزمەتم کردی، تەنانەت ڕووتم دەکردییەوە، لە سەر تەشتەکە دەمشتی، تۆ شەڕەفت، تاقە چرکەیەک تۆ هەستت کرد من دڵم بە تۆوە بێ؟! سەر دامەخە، سەر هەڵێنە چاو لە چاوم کە!» کوڕە ڕەنگی هێنا و برد، سوور بۆوە، ئارەقی ڕەش و شینی دەردا، مرد، مردا هەر بە جارێ مرد! پێی خۆش بوو ببێتە دڵۆپێک ئاو و بە عەرزیدا بڕواتە خوارێ. کوڕەکان بەزەییان بەو

کوڕەدا هـاتەوە، ویسـتیان باسـەکە بگـۆڕن، بە گاڵتەجـاڕی بە دەوری کـچەدا هاتن: «تۆ لەو قسانە گەڕێ گەڕ، پیاوا مێردمان پێ بـکەا» کـچە ئەو بزەتـاڵەی هەر لە سەر لێوی بوو گوتی: «وەڵڵا حازرم نیم تابووتەکەشم بە ئێنگۆ هەڵگرم! ئەوەی من دڵم دەیەوێ، ڕەنگە من بە پشیلەش دانەنێ. »

ئەو قسەیەی گوێقولاغ و بـڕێکیش قوشـقی کـردم. پـێچوکڵاوەکەی بـۆ هاویشت گوتی: «باشە، مەیپێچەوە، لەو کۆڕە کێهامانـت خـۆش دەوێ هـا ئەو پـێچوکڵاوەی پێـدا بـدەا» کـچە گـوتی: «وەڵـڵا ئەوەی مـن دڵـم لە مێـژە گیرۆدەیەتی ئەگەر گوڵیشم بە دەستەوە بێ دڵم نـایە پێیـدا بـدەم!» گوتیـان: «باشە، هەر نەبێ ئیشارەیەک بکە با ئەمەش بزانین. » کچە هات، هـات، هـات لە من نزیک بـۆوە. ئەوا ئەو دڵـم وا لە شـەڕ لێـی دەدا هەسـتم دەکـرد خـۆ هەڵداوێ خەریکە ئەوکم بگرێ، هەناسەم گیرابوو. پیشم دەرنەدەچـوو. هـات و غەززەبە ڕاست دەستی لە سەر شانی منی کۆڵەوار دانا! بە عەرزەکەوە وشـک ببووم. ئەو بەژن و باڵا و ئەو ڕوخسـارە کاڵ و کرچە ڕەزاسووکەی ئاورێکی وای تێبەرنەدام بە ئاوی هەرچی بەحری سەر زەوی وەکووژێ! گـوتی: «مامۆسـتا ئەگەر بنێرێتە سەرم، هەر ئەلحان مێردی پێ دەکەم. »

لێرەدا مامۆستا بێدەنگ بوو. خەیاڵ هەڵیگـرت بـردییەوە بـۆ ڕۆژگـاری لاوی، وا دیار بوو وەک فیلمی سینەمایی بە بەرچاوی کەمسـۆمایدا دەهـاتن و دەڕۆیشتن. ئەم ماوەیەکی باش واقـی وڕ مـابوو. دەتگـوت پەیـکەری ناکـامیی ئەویـنە. هەسـت و خوسـتی لە خـۆ بڕیبـوو. باسـکی هێنـد شـل و شـەوێق داکەوتبـوون سـیغارەکەی لە دەسـت بەر ببـۆوە نێـو ژێـر سـیغارەکە و پێـی نەحیسیابوو. تەپومژی ڕابوردوو وا زاڵ ببوو بە سەر وڵاتدا، هەستم کـرد مـن ئیدی دیار نیم، من نیم. نەمبزاوت، لێ گەڕام لەو حاڵەیدا وەمێنێ.

پیشێکی توندی خواردەوە، هەناسەیەکی دوور و درێژی هەڵڕشت: هەناسە نا، فرمێسکی وشک. وەئاگا هاتەوە، دەستی وەک قرژاڵێکی نیوە مردوو دەست لە خۆ داشتوو، وەجِووڵە کەوت و سیغارەی دەست دایەوە. پاش مژێک و دووان:

«ساڵێک لەو گوندەی مامەوە. بڕوام پێ بکە بەشی هەرە زۆری ئەو دیمەنانەی لە خەوەکەدا دیتبووم دیتمەوە. شەوێکیان، مانگەشەوێکی ڕووناک، لەو چارداخەیدا دانیشتبووین و ڕوومەتمان بە ڕوومەتی یەکەوە نابوو و چاومان لە ڕوخساری جوانی مانگ بڕیبوو. دەگریاین، بە کوڵ، پڕی بە دڵ. هەردووکمان دەترساین، ئەو دڵەمان هەمیشە لە یەک شت دادەترووسکا: منی ماڵویران ژن و منداڵم بوو! زمان و قەڵەم گۆ ناکەن و لە حاندی ئەو یەک ساڵە دڵدارییە سڕ و کپ و شڵەژاون. ڕەمەزانی، ئەوەی کە چ گوزەرا و چۆن هات و بۆ وای لێ هات و چم بە سەر هات نایەتە گۆ و نایەتە نووسین. »

بزەیەکی خەفەتاوی لێی بوو بە ڕووبەند تا چاوی بە فرمێسکی نەبینم. گوتی: «نازانم لە کوێوە شەماڵی شەیتانیی هەڵیکردبوویە و شتێکی بە گوێی مەلاژندا دابوو. ژنی تایینی تۆ بچۆ و بەرۆک بە پێشمەرگەکان بگرە و داوێنیان بادە و قورمیشیان بکە! کاکە گیان هاواڵانم لێم بوون بە ڕەفێقی ناموافق و بە فرت و فێڵان بە دەورمدا هاتن و بە زمان گرتیانم و وایان هەڵداشتم لەو هەرد و مەکانەیان نەهێشتم. خوداگیرم بن، وەک پشیلەی زیانی خورۆ هێندەیان دوور فڕێ دام کە قەت نەگەڕێمەوە و چاوم نەکەوێتەوە بەو چاوە جوانانە!»

دوو قامکی دەستی ڕاستی جووت کردبوون و هەڵیهێنان و وەک نیشانەی سوێندێکی یەکجار گەورە ڕای‌دەوەشاندن:

«بە وەڵلا ڕەمەزانی، ئێستاش کە ڕیشم دەتاشم و خۆم تاس و لووس دەکەم و بەرگی بۆشناغ دەکەمە بەر، هەر بە یادی ویە، شێعری تەڕی دڵداریم بە مێشکیدا دێن، چ بێنە سەر سینگی کاغەز و چ لە سینگمدا بمێننەوە، هەر بە یادی وییە. کسپەکسپ و کاوەکاوی ئەو برینەی بە هیچ دەرمانێکی دانامرکێ، یارەبی زۆر شوکور، وا دیارە لە ڕۆژی بەرێ بەشی من وا درابوو.»

سووکەئاوڕێک

کاوە عەزیزنژاد

ڕێـــــــگە هەورازە، ژیـــــــان بەرز و نەوی
پـــێ دەچـــی، خەم ڕۆ دەچـــی، تێـــدەکەوی
لە هەڵـۆی بەرزی چیـای قـافی ژیـان بـڕوانە
ڕۆ نەچــــــی، تەم دەرەوی، ســـــەر دەکەوی

بە نێوی خوای گەورە و بێهاوتا

کـۆرپەی مێـژوو کـاتێ لە دایـک بـووە بە شـیری هەسـتی خەسـتی مێژوونووســان و پیاومــاقوڵانی نیشــتمان مێــژۆک دراوە و فرچکــی گرتــووە، نووســراوەتەوە و خــراوەتە نـاو بێشـکەی ئەویـنەوە و نەرم نەرم خـزاوەتە نێـو مێشکی ئەویندارانەوە. بە گوڕوگاڵ و دارەدارە کەوتـووە، بە سـۆزە و لایەلایەی مرۆی بێگەرد و ناسک هەست و جوان پەرستەوە هەستاوەتە سـەر پەنـجە و وە لەنجە کەوتووە، بـۆتە ئـاوێنەی بـاڵانوێنی مرۆڤـایەتی و خـۆی نوانـدووە و ئاوێتەی ودم و کەلامی سیحراوی هەستی ناسکی غەزەل بووە، بە سەر بسکی شۆڕی پەخشانا شۆڕابەی بەستووە. بۆتە ئەوین یان باشـتر بڵـێم یـاری دێرین و یادگاری زێڕین. ئەمجـارە سـرک و سـڵ دە بـاخەڵی بەیـت و بـاو و چیرۆکەکاندا گیرساوەتەوە و بـۆتە لاولاو. لە بەژنـی گـوڵە شـێعری شـەهید و جوانە مەرگان هاڵاوە، چەشنی ئاوی زوڵاڵی چاوی کاڵی کانیاو ئۆباڵی گـۆزەی وە ئەستۆ گرتووە و بە سەر سینگ و سوخمە و گۆبەرۆکـا چـۆڕاوەتەوە، بـۆتە گۆرانی و ئاهەنگی شوان و هەنگی خەیاڵی بەدەنگ هێناوە. ژوانی ڕاستەقینەی

شەوەژانی هەڵوەدایی بۆ گێراوەتەوە، ڕۆندکی ئاڵی بۆ چاوی کاڵی زێد و لاپاڵی وەتەن هەڵڕشتووە و بنەمای ژیانی بەژانی بە گوڵەبێژانی چیای عیشق و پڕ لە گڕی کوێستانی نیشتمان دامەزراندووە.

لە دڵەوە دەڵێم مامۆستا ڕاوچی، یەکێ لەم مرۆڤە نیشتمان‌دۆستانە بوو، سەرکەوتنی خۆی و بنەماڵەکەی لە پێناو خزمەت بە گەلەکەیا دۆزیبۆوە. ویستوویەتی لە چوارچێوەیەکی خاوێنی خۆناسی و خواناسی و ماندوونەناسی و نیشتمان‌خۆشەویستیدا خزمەت بە مرۆ بکات. ئەو «ڕاوچی» بە مەچەک و دەس و مەکوچ ڕەنگینەی لە جێ خۆی و بە ڕێ خۆی لە سەر ماف و مەرامی هاتۆتە وەلام و گۆڕانکاریەکانی کۆمەڵگای بە زمانی ڕەسەن و فۆلکلۆریک هێناوەتە سەر ڕوومەتی سووری دەفتەری خوێنینی ژیانی نەتەوە هەژار و دڵبریندارەکەی. جا هەر زەمانێ بە زمانی تایبەتی خۆی (شێعر، چیرۆک و پەخشان یانە قسەی خۆش و نامیلکە و...) هەر وەک چیرۆکی بووکی گۆڕستانی کۆن پەخشانی پۆڕ و هەڵۆ، خولە و پیزە یان ئەوەی ڕووداوی نەبیسراوی «سوارە و سوورە»ی لە زمانی کابرایەکی نەخوێندەوار بەڵام بەئەزموون و لەمێژینەی لادێیی وەک «مامە قالەی گوندی یاغیانی» ناوچەی موکریاندا بیستووە و بۆی بۆتە چیرۆک و مەکۆی سەرنج و ڕاپەڕین و دونیای بێدەنگی پێ تێک شکاندووە و مەبەستی ئەو زەمانێ بە زمانی زگماکی دەربڕیوە. ئەو مامۆستایەی پەڕاوی ژیانی لە ناو گێژاوی هەڵوەدایی و زیندانا گێژی خواردووە (ساڵی ٣٨ تا ٤١ لە زیندانی قزلقەلعە و قەسری قاجار لە تاران) بەند کراوە و تەنانەت یەک لە سەدی ئاواتەکانی نەهاتۆتە دی و سەربەمۆر ماونەتەوە و هەر وەک خۆی ماوەیەک بەر لەکۆچیدا دەڵێ: «ئەوەی

دەمهەویست ببینم تێر بە چاوانم نەمدی[1]» تۆ بڵێی چەنێ بیرۆکەی فەلسەفی لە نێو ئەم چاوەبڕکێنەی شاعیرانەدا شاردرابێتەوە؟ ڕاوچی ڕۆیی بەڵام بەداخەوە ئێستاش هێندێ وشکەسۆفی و ڕژد و چاوچنۆک هەن چاوی دیتن و گوێی بیستنی بیر و بڕوای ئەم بەرزەفڕەیان نییە. ئەمنیش بەڵێنیو پێدەدەم دەنک بەدەنک گەوهەری هەستی دێتەوە نێو بیر و مەبەستان. پیرەمێرد وتەنی: «نامرن ئەوانەی وا لە دڵی میللەتا ئەژین. »

لە بیرمان نەچێ سەبارەت بە «بووکی گۆڕستانی کۆن»، ئەم بووکە ڕەزاسووکە هەر بە کیژۆڵەیی هەرزان فرۆش کرا چاپەمەنی سەیدیانی مەهاباد لە دەس ڕاوچی دەرهێنا و زیندە بە گۆڕی کرد. قەرار بوو لە چاپ بدرێ. دوای چەن ساڵێ چاوەڕوانی ئەم بووکە ئێسک سووکە سەر لەنوێ شایی ژیانی لێ بوو بە شین، لەبری چاپ کۆپی کرا و بە هەناسەساردی سەری نایەوە. بە خۆشییەوە گۆڤاری «سروە» ئەم کەم و کوڕیەی تێ هەڵێناوە و بە چرۆپڕی بڵاوی کردەوە. ئەو پەریزادەیەش بە مرادی خۆی گەیشت و لە کۆشکی ئەدەبدا ئارامی گرت.

پێم خۆشە زۆر بە پێ پیلان و ڕاوێژکاری و بە وردی بڕۆمە پێش وەک ڕاوچی تۆڕ ورد، وردیلەکانیش وەدوا نەدەم. تەنانەت فلاش‌بەک بۆ دواوە و گەڕانەوەش. وەک دۆزینەوەی شێعر و دەس‌نووسی باپیرم (مامۆستا سەییادی) ـ وەکی لە دیوانەکەی ڕاوچیدا هێناومن لە داهاتوودا کاری لێکۆڵینەوەیان لە سەر دەکەم ـ ژانی ون‌بوونی بیرەوەرییەکی ڕاوچی دەیهەژاندم. ئەویش

[1] حەوتەنامەی داهاتوو، پاییزی ساڵی ٨١ی هەتاوی ـ دیمانەیەک لەگەڵ ڕاوچی؛ وتووێژکار: ئەمین گەردیگلانی.

بەڕێزان فەتاح ئەمیری و محەمەد ڕەمەزانی بێدڵییان نەکردم و بە وردی نووسییانەوە.

دیسان سوپاس بۆ تەواوی ئەو کەسانەی لە ڕێبازی کۆ کردنەوەی شێعر و چیرۆک و قسە و بیرەوەری «ڕاوچی»دا یاریدەیان دام، هەر وەک لە کۆنەوە وتوویانە: «دەستێ بەتەنیا تەقەی نایە».

بووكـی گـۆڕسـتانی كـۆن

گوندێكی ڕەزا سووَک و ڕازاوە. لە ناو هەموو گیان و دڵێكا جیَ‌گیر. نازاوای ناو باوەشی كێوەكانی قەندیل، نـاوداری هەرێمـی ئاكۆیـان لە سـێبەری داری بەریدا تۆخ و لە تین و هەتاوی هاوین بیَ مـنەت. لە بـۆن و بەرامـی خۆشـدا خەنی، لە بیزا و بەڕەزا و چنوور و چەورینا خـاوەن بەش. بە هەڵـز و كەمـا و مەندۆک ڕووگەش. كێوەكانی سەر لە ئەستێرەن و ئەستۆیان تەماشاگەی شـاو شالیارن. شاخەكانی قوت و قۆز و گوێچک سووكن. چی بۆ دەڵێی دەیلێـتەوە، ڕەوەز و ڕازی بە نێو چیرو جێگە ڕاوی سەدان قۆڵە میر و هەزاران سیامەند و خەجی مل بە كوێنن. قەڵای مێـران و ڕوانـگەی دلێـران و پـاردەی دێـوان و بازی كێوان، هەوارگەی بژوێنی ئەو گوندە ڕازاوەن. بژێـوی گیـانی لەو شـوێنە حەیران و بەیت و باوی كۆن و كورتە چیرۆكی ڕەندە پیاوانی ڕابوردوون.

پێخۆری پیَ‌ژیان، بزە و نیـوە نـازی نـازفرۆش و شـایی بە خۆیـانن. یاسـا عەشیرەتی و شێوە ژین مەڕداری چەقەساوی ژیان هەوارە و هەوارن. كورتەک و جـامەدانە و چەكـمە و وێزەنگـی كـوردی كەحێـل و مەحەنـدەكی خـۆش هەڵبەز و خەنجەری دەبان و كێـردی وەسـتا نەبـی و كڵێـتەی وێـنە كـۆیی، بەڵگەی شانازی سوارچاک و شایی بە خۆیانن. دەمی عیسا و عەسـای جـادوو بەزێنی مووسا و ودمی لوقمانی حەكیم لەو شوێنە خاوێنە شەوبای بەرەبەیانی ڕووناک و هێمنی هێنە. شەوبای شەوی ئەو شـوێنە بـیَ وێـنەیە. نە پێنـووس

ئەتوانێ لە تاریفی پێهەڵگرێ و نە بەستەبێژ توانای پـێ هەڵگـوتنی بـۆ دەس ئەدات. مەگەر بڵێم شەوبا لەوێ شاباڵی بەخـتەوەری سـێبەری بەزەی خـوای کێوپاران و هەناسەی ژیانی بێ زیوانە. هەموو شەوێ هەمـوو ڕەزان دەنگێـوێ. ڕەوەزان دەگەڕێ و لەپاڵ و پەسیوان تێدەپەڕێ. گیان وەبەر پەراوێزاندا دەکـا. لە کووچەی بیزا و بەرەزایان دەڕوانـێ و سـەردەمی کۆرپە گـوڵان دەکـاتەوە، نساران دەپشکنێ و پـرچ و پەرچەمـی چنـوور و چەورینـان بە شـانە دەکـا و عەتریان لێ وەردەگرێت و کاکۆڵی ئاڵەکۆک و شیرین شـۆکان هەڵـدەداتەوە و تینی هەتاویان تێ دەڕژێنێ و ژینیان پێ شیرینتر دەکات. لە هەمـوو تەلان و تەرتان بەرۆکی گـوڵە بـاتوون و یەخەی بەنـد و خـاوان دەترازێنـێ. کۆرپەی بەیبوون و هەڵاڵان دێنێتە پێکەنین. لە هەردان دەردان ڕەپێ دەنێ. نەخۆشان دەلاوێنێتەوە. لە دەشتۆکە و گـوێ چۆمـان لەگەڵ هێرۆیـان ئەدوێ و خـارا و دارایان لە بەر دەکا. عەتر و گوڵاو لە جاتر و بێژان وەردەگرێ و لە سەر گۆڕی شەهید و جوانەمەرگان ئەسرین ئەبارێنێ و لە هەموو ڕەشماڵ و کەپرۆکەی بە ڕیحان و هۆزەڵاو تەنراو میوان ئەبێ. ئـامێز لە جوانـان وەردێنـێ و نەخۆشـان دەبووژێنێتەوە و ماندووان ئەحەسێنێتەوە و مێشک و زار و دەمان بۆن خۆش ئەکات.

مۆجزاتی نەخۆشی دەمرێنێ. نەتەوی دامان و لاوازی وەدەردەنێ، هەتیـو و هەژار و سامانداران بە چاوێک چاولێـدەکا و بە زمانێکیـان ئەدوێنـێ. هەمـوو هەوایەکی خۆش. لە خۆشی هەوای ئەو شۆبایە بایەخی پێ دەدرێ. بەهەشتی ناودار و نادیار شەوگوردی لە وێنەی جوانی ئەو هەرێمە هەڵگیـراوە. هەرێمـی

ئاکۆیان بە تایبەتی گوندی ئەستێرۆک، دەبێ بڵێی بەهەشت و قەسر و حۆری. قارەمانی چیرۆکی (بووکی گۆڕستان) واتە مەم و زین، دوو ئەوینداری دڵ بریندار، کەژاڵ و شۆڕش، دوو قوربانی دەستی ئەنقەست و دوو پەپوولەی باڵ زێڕین، کچی حەمە سوور و تاقانە کوڕی بنەماڵەی کوێخا سولەیمان، دانیشتووی ئەستێرۆک، لەدایکبووی شەوێک و نێوکەبڕەی دەستی مامانێک بوون. هەر لە سەر بێشکەوە لە دەمی شیرەخۆریەوە ناوی یەکتریان لێهات و بە ویستی «باوک و دایکی کەژاڵ بوو بە مارەبڕەی شۆڕش. » دوو ساوا، دوو شیرەخۆرە خڕەکەبوون و خرانە قوتابخانە و ناوەندییان تەواو کرد و خۆشەویستیان پتەوتر کرا و هەمیشە چاویان لە باڵای یەکتر نەدەترووکاند.

حەوتەیەک حاوانەوەیان بەبێ یەکتر حەستەم بوو. بڕیار درا پاییزی داهاتوو کەژاڵ بە بووکی بۆماڵی کوێخا سولەیمان بڕوات و ئاوات و نیازی شۆڕش وەدی بێت. بەڵام دەست و مستی نەزان و باوکی دڵڕەق شووشەی هیوای ئەو جووتە ئەویندارەی وەها لە بەردی بێنازیدان کە ئەو شایی و زەماوەندە، ئەو پێکبڕانە کەوتە جیهانێکیتر و هەستانێکیتر و ڕاسانێکیتر.

بووکی گۆڕستانی کۆن

کەژاڵ کیژێکی خوێندەوار و سەر و قژ کاڵ و دیمەن ڕێک و شەرمن و هێواش دوێیە. کۆشکی بەختەوەری خۆی بە چرای خۆشەویستی شۆڕش ڕازاوە دێتە بەرچاو. بۆ سەرکەوتن و چوونە سەر ترۆپکی پێکبڕان ماوە لە سێ مانگ زیاتر نەماوە. ئەگەر دەستی ئەنقەست و زمانی شەیتان و شۆفاران

لێبگەڕێ ئەو بەشی خەو و خەونێکی خۆشە. کەژاڵ لە زمانی سرتەی دەروون و چرپەی خەیاڵی تاڵی خۆی لەگەڵ خۆی ئەدوێ و زۆر بە سەرسامیەوە ڕوو بە خۆی لە دەردی دەروون و تارێکی هیوای دەکوڵێتەوە و دەڵێ: تێناگەم یانی چی؟ دەبێ چم بێ، چیم بە سەر دێ، چیم بۆ گوترابێ، چ زار و زمانێکم بۆ کرابێتەوە؟

خورپە، هەناوەکوتە، ڕاچڵەکین، ترسان، بێ هیوایی، دوو دڵی، گومان، قوڕوقەپی، یانی چی؟ ئەویش بۆ من! یاخوا خێر بێت، ماوەیەک خەم و پەژارە لە ژار و ژەنگی ناوم و بێ ناوی هوروژمی کردوومە سەرێ و بێ سەرەدەری هەموو دەرگای لێ پێوەداوم. بەڕاستی هێزێکی دزێو و نەبینراو هێزی خستوومە سەر و سەری لێشێواندووم، بێ خەوی شەوان و فرمێسکی ڕژاو ئێسقانی باریک و باڵای لاواز کردووم. تەمێکی ڕەش تاوڵی لە سەر هەڵداوم و خەیاڵی تاڵیش فاڵی خراپم بۆ ئەگرێتەوە، نوشتە و دوعاش چارەی گەیاندوومە پشتی شێران و سەرووی ئەستێران.

زۆر دەترسم ئەو ترس و ڕاچڵەکینە پێش قەڕاوڵی ڕووداوێکی ڕۆشن بێت. ئەترسم زەماوەندی خۆم و شۆڕش نەبینم. بە دەستی پیسی خوانەناسان تەڵەیەکم بۆ نرابێتەوە و سەرە ڕێگای هیوام تەنرابێت. خوای گەورە هەرچەند ئەکەم و ئەکۆشم نە دەستم لە قەدی خەمم ئەکاتەوە و نە گرێ کوێرەی گرووی هەناوم بۆ دەکرێتەوە، ئەترسم سەرەتای شێتی و فێداری دەمی بۆنی کردبێتەوە و دەستی ملۆزمانم لێ وەشابێت و بە چەشنی «هێرۆ»ی با بە جێی خەیاڵ خۆم بکەمە قوربانی ڕووبار. باش تێئەگەم کە من کەژاڵی جاران نیم،

به ئاوێنه وێنه‌ی خۆم ناناسمه‌وه، ڕه‌ق و ته‌ق و لاواز و بابرده‌ڵه بووم، هه‌موو شتێکم له‌بیر کردووه، ته‌نانه‌ت قاقا و بزۆزی کچانه‌شم له ده‌س داوه، بزه و نه‌شه و گه‌شه‌شم به هه‌ناسه و هه‌نیسک گۆڕیوه‌ته‌وه و نازانم به‌ره‌و کامه حه‌کیم و کام نوشته نووس و تێهه‌ڵڕوانان وه‌ڕێ که‌وم، نه‌خۆشی نه‌بینراو و نه‌ناسراوی کچانه‌م نیشان بده‌م و ئاگری گڕ و دووکه‌ڵی هه‌ناوی داپلۆخاوم به کامه ده‌رمان و چاره وه‌کوژێنم.

به‌ڕاستی سه‌ر لێشێواوی بنه‌وانێکی قووڵ و بێ سه‌روبنه، قاره‌مانی ده‌وێ که تێیدا نوقم نه‌بێ و سه‌ر و پێی خۆی لێ گوم نه‌بێ. درۆ ناکه‌م. ڕۆژێک به تاریفی پوورزا ناسکێ‌وه زۆر په‌نامه‌کی په‌نام بۆ نووشته نووسێک برد. نوشته‌نووس سه‌یدێکی به‌رگ و سیپاڵ جوان و دیمه‌ن ڕێک و عه‌با شۆڕ و شاڵ به سه‌ر بوو. سڵاوم کرد و به شه‌رمی کچانه‌وه به هه‌زار دڵه‌کوته و زمانی بۆڵه‌وه، ویستی خۆم یانی نه‌خۆشی گیان و سام و ترسی شه‌وانه‌م ڕاگه‌یاند.

نووشته‌نووس چاوێکی زه‌قی لێکردم و برێک لێوی جووڵانده‌وه و کتێبی پان کرده‌وه و ده‌ستی له سه‌ر دڵم دانا و برێکی لێو جووڵانده‌وه و هه‌ناسه‌یه‌کی سرِی هه‌ڵکێشا و گوتی ڕووبه‌ڕووم دانیشه.

ڕووبه‌ڕووی چاوی زه‌قی پڕ له خه‌یانه‌ت و شالاوی ئه‌و نوشته نووسه دانیشتم. هه‌موو گیانم به ئاره‌قه‌ی شه‌رمی کچانه‌وه شه‌لاڵ بوو. واقم ورما و ده‌مم بوو به ته‌ڵه‌ی ته‌قیو.

پاشی ماوه‌یه‌ک گوتی: کیژی جوان ئه‌تۆ ناحه‌زان نووشته‌یان لێکردووی و له قاپی پۆلایان قایم کردووه و نه‌حله‌تیان له تۆ هارووژاندووه و ده‌ستیان لێ

وەشاندووی. چاک بوو هاتی، ئەگەر فریای من نەکەوتبایەی پاش چل ڕۆژیتر فیێ و لەخۆچوون، سەر و دڵی دەگرتی، ئەو جار چارەت بە لوقمان و نووشتەنووسان نەدەکرا، کیژم دوعای «ئەبوودووجانە»ت بە دڵ و بە گیان بۆ دەنووسم، گیانی نەحلەتیانی پێ دەسووتێنم و جادوویان پێ بەتاڵ دەکەمەوە، ئەبێ نوشتەی ئەبوودووجانە بەیانی لە پێش گزینگی هەتاو بنووسرێت، لەگەڵ گەڵای زەعفەران و سمێڵی ماسی سپی و نانۆخی شەمشەمە کوێرە و تویکڵی هێلکەی مریشکی ڕەش لە حەوت بەرگی ڕەنگاورەنگ گیرێ و لە گۆڕستانی کۆن لە ژێر کێلی نابالغێکەوە گۆڕ بکرێت بە قامکی شادە و ئاوی مێخەک ناوی چل سوارەی غەیبی لە ژێر گۆ مەمکی چەپت بنووسرێ، سەرقەڵەمانەکەشی بیست دینارە، ئەگەر خاترت بگرم. پشت بە جەددی گەورە دێیەوە سەر حاڵ، نەخۆشی وام زۆر چار کردوونەوە، دەبڕۆ بەیانی زووتر، پێهەڵێنە، خۆت تووشی شێتی مەکە.

ئیتر لە وتەی نووشتەنووس و ناوی نەحلەتی و سمێڵی ماسی و نانۆخی شەمشەمە کوێرە و کێڵی نابالق و گۆڕستانی کۆن وا داخورپام کە بۆ خۆشم نەمزانی چیم لێبەسەرهات و چۆن بە عەرزەوە بەند بووم. دڵم چۆن دەستی بە هەلە و پەلە کرد، دەمم وشک بوو و تەزووی سڕ سرتەیَ لێ بڕیم و سامی لە سەر پەڕاندم و لە ژێر ئاگری شەرم و ئارەقەدا تولاتولا بووم و بە تەواوی بوومە شێتێکی ڕاستەقینە.

هەر جۆر بوو شرەی خۆم لە قوڕ ڕاکێشا و پێنج دینارم داچاند و بەرەو ماڵ گەڕامەوە و نووشتەنووسم بە جێ هێشت.

هەرچەند نووشتە نووسم جێ هێشت، هەرچەند لام وابوو پیاوێکی لاسار و فێڵەباز بوو، لە متمانە دوور و لە شەرەف بێبەش بوو، سەرەڕای ئەوەش وتەکانی لە سەر گیانی من بوونە نەخۆشی خۆرە و شەو و ڕۆژ زیاتریان جێگە دەکردەوە و پتریان ئازار دەدام، بە تایبەتی ناوی مۆتە و مڵۆزم و نەحلەتی ئاڵە و خێوی سەر ئاوان، لە ناو بیر و مێشک و خەیاڵا وایان خۆ مەڵاس کردبوو بە سەدان ناوی خوا و پێغەمبەر و پیاوچاکان بۆم نەدەڕەوین و بەرچاویان چۆڵ نەدەکردم. لە نەخۆشی خۆم زیاتر کەوتمە گومان و دوودڵییەوە، دەمەویست نووشتە بنووسم بەڵام لە خەیانەتی فاڵگر و حەیای کچانەم دەترسام و لە زار و دەمی شەیتان و شۆفاران زیاتر دەسڵەمیمەوە.

سەد بریا نەچووبام و نەبووبام و ئاوا تووشی ترس و سامی مۆتە و مڵۆزم و مۆجزاتان نەکرابام. ئێستا بە وتەی نووشتەنووس کەژاڵێک شێت و پێت و فێدار و داهاتوو وێران، بانگ دەکرێم کەژاڵە شێت.

ئەگەر بە نووشتە و جادوو نووسین خۆم ڕازی بکەم ئەو هەموو کەرەسە و کەل و پەلەی پێویست و دیناری سوور و شین، لەکام شوێن وەدەست بێنم. بەچی ڕۆشنە کە نووشتەنووس دەسەڵاتی تێکشکانی دەستی مۆتە و مڵۆزمانی هەبێ؟ بەچی مەعلوومە ئەمن نەخۆشی ڕووحی و دەس لێوەشاوی نەحلەتیان بم؟

ئیتر من هەر بە خەون و خەیاڵی ئاڵۆز، یان بە دوو درۆی جادووبازێک خۆم تووشی سەدان بەیت و باوی زار و زمانی خراپ دەکەم. بانگ ئەکرێم کەژاڵە شێت. نەخێر، لە چوونم، لە نووشتەنووسینم لە نیشان دانی نەخۆشیم

پەشیمانم. لەوەشی ترسم هەیە کە نووشتە نووس سەرم لە سەر هەڵنەگرێ، کارەسات بدرکێنێ، لای ئەم و ئەو، دۆست و بێگانە بیکا بە قاو، خەڵک تێبگا، «شۆڕش» پێبزانێ، ئەی خوای گەورە ئەبێ بڵێم خەمم بەبار و ئەو کارەشم سەربار.

بەڕاستی نابێ خۆم فریو دەم. نەخۆشم، کەژاڵ نەماوم، دەبێ ڕێ چارەیەک بۆ خۆم ڕەچاو کەم. دوێنێ نەسرینی دەستە خوشکم، هاوکلاسم، هاوسێم، درا بە شوو. دەنگی دەهۆڵ و زیڕەی زورنا هاواری شاباش و پێ هەڵگوتن، گەڕی دیلان و ڕەشبەڵەک، سەماو زەوی هێنابووە سەما، کچانی ئاوایی کەس نەمابوو کە نەچێ و وەسەما نەکەوێ. کەچی من چاوێکم لێ هەڵنەهێنا. هەروەک نە گوێم کون بێ و نە دڵم تەڕایی تێدا بێ. تەنانەت بۆ خواحافیزی نەسرینیش دەرگام نەقەلاشتەوە. کەوایە بۆ دەبێ بڵێم شێت نیم، ئەی شێتی چۆنە؟

دەوری پازدە شەوێکە، زیاتر لەو ماوە نییە کە هەموو شت بۆ من بۆتە گرێ کوێرە، هەموو شت ڕوو بە گۆڕان دەڕوات. سەرم لێ بۆتە گورز، بەر پێی خۆم بەدی ناکەم. تا ئێستا هەڵنەکەوتووە لە حەوتەدا لەگەڵ شۆڕش، بەیەک نەگەین و ئاڵ و گۆڕی خۆشەویستی تازە نەکەینەوە.

ئەوا دوو حەوتەیە لە یەک بێ خەبەر و تەنانەت دایکیَ شۆڕشیش ڕووی خۆشی لێ نەکردووم. دوێنێ دایکی شۆڕشم دی ویستم بڕێک مەبەست بدرکێنم بەڵام ئەوندە وشک و برینگ و بێ نەشە بوو کە ماوەی پرسیاری پێنەدام، دڵی پڕبوو لە گلە و بناشت، ڕووتاڵ و توورە و لە سەر شەڕ بوو. زۆرم دەورەدا، داوێنم گرت، پاڕامەوە بەڵام هیچی نەدرکاند و لە مەبەستی

تێنەگەیانـدم. میـوانی هەبـوو، ڕۆیشـت. ڕۆیشـت و ئەوندەی‌تریشـی خەفەت خەڵات کردم. نازانم بۆچی نەیەویست سەراپا کارەساتم تێگەیەنـێ و هەرچـی هەبێ و نەبێ بیدرکێنێ. ئەوەی کە بۆم ڕوون بوو ئەوە بوو کە کوڵ و دڵپـڕی دایکی شـۆڕش پێوەنـدی بە مـن و شۆڕشـی کـوڕیەوە هەبـوو. زۆر وێـدەچێ نوشتەنووسی خوانەناس کارەسـاتی نەخۆشـی منـی ڕاگەیانـدبێ و پەردەی لە سـەر کارەسـات هەڵـدابێتەوە، دوور نیــیە هەر ئەو دەنگـۆیەش ببێـتە هـۆی جیابوونەوەی من و شۆڕش و تووڕەیی دایکی شۆڕش.

کەژاڵ ئەستێرەی هیوای بەرەو ئاوابوون و پاشەکشەیە. هەر ڕۆژێ کۆسـپ و کوڵۆیەک کۆڵەی دەکوتێ، چرای ژیانی لە کوژانەوە دایە، بەخەیـاڵ و بیـری تاریکەوە سەری لێشـێواوە، بە خەو و خەونـووچکەی نـاحەزەوە هێـزی لە بەر بڕاوە، ترسی هەرە بە سامی لە نەخۆشی شێتی و جیابوونەوە لە شۆڕشە. شـەو لە خەویدا شێر دەیڕفێنێ و شۆڕش دەیگـرێتەوە و دووبـارە سـێلاو ڕایـدەدا و شـۆڕش دەیگــرێتەوە. کەژاڵ بەو ســامەوە لە خەو ڕادەپەڕێـت، لە مانــای خەوەکەی ورد دەبێتەوە و بە باشی دادەنێ! لای وایە بەڵایەکی بە سـەردێ و بەڵام سەری لە سەر هەڵدەگرێ و ئاخری بە خێر دەگەڕێت.

دووبارە هاتنی دایکی شۆڕش بۆلای کەژاڵ:

کەژاڵ: بـاجی فـاتم! بەڕاسـتی تاسـەم کردبـووی. لێبڕابـووم ئەوڕۆکە بـێم بۆلاتان، شانسم هێنا و تۆ هاتی. بەڕاستی ئەوشۆکە نەسرەوتم، وتەکـانی ڕۆژی بەرووت و مۆنی و ڕوو ناخۆشیت هەموو گیانی لە پەژارە پێواوم. لە قسـەکانت

نەگەیشتم، گیــر و گرفــت و ڕووداوت بـۆ شــی نەکــردوومەوە، هەناسـەی پــڕ پریشک و دڵـۆپی فرمێسـکی چـاوت چـاوەی ژیـانی لێـڵ کــردووم، ئـۆقرەی لێهەڵگرتووم، وەکوو شێت و فێدارم لێهاتووە و وڕێـنە ئەکەم، تلاسـکە ئەبەم، لێر و لەوێ دەڕوانم، مەترسی بەڵا و باڵ شــکان ڕووی تێکـردووم. دەسـتم بە داوێنت هەچی هەیە و نـییە بیدرکێنە. کێ دڵی شکاندووی، کێ چی بە گوێدا چپاندووی، لە منی مەشـێرەوە، پـێم بڵـێ بـا منـیش لە دڵەکـوتە و هەزارەی خەیاڵ خەلاسیم بێت.

بـاجی فـاتم لەگەڵ هەناسـەیەکی ئـاگراوی، پۆلێـک فرمێسـیکی لاواز، لە وڵامدا کوتی: کەژاڵ گیان تازە هـیچ، هەرچـی بـوو تێـپەڕی، هەر بەو زووانە، هەر ئەو جومعەیە هەموو ڕووداو و شـانۆی پـیلان گێـڕی دەرەبەگەکـان دێـتە ڕوو، تێدەگەی کە هیوا، تەما، خۆشەویستی و ئاوات هەمووی بن ئـاو دەبـێ و خەرمانی ئەوین و هێلانەی ژین بە دەستی ئەنقەست بە خەیانەتی باوکت ئاگر دەدرێ و گوندی ئەستێرۆک، گوندی خۆشەویستی دەبێـتە چـاڵی دژایەتـی و دووبەرەکی بۆ هەمیشە. بۆ هەتا هەتایە. باوکت تەفرەی داین، لە چـاڵی نـاین، چاوی بەسـتین، ئابڕووی ڕشتین، بووکی ئێمەی فرۆشت، لێـرە بەمـلاوە ئـێمە بووک و خەسوو نین، دۆست نین، هاوسـێ نـین، بەڵکـوو دوو دژ دوو دەم بە خوێن.

کەژاڵ: ئەی خاک بەسەرم چی ئەبیسم، چی ئەڵێی مـن لە هەمـوو ئەوانە بێ هەواڵم، باوک بە من چی؟ چی کردووە؟ بۆ ڕاستییەکەی هەڵنـاڕێژی؟ بـۆ لە ژێر پەردەوە پەڕ و باڵی بۆ ئەسـازێنی؟ بۆ بە ئاگری باوکەوە ئەمسووتێنی؟ بۆ

ئەمخەیتە تای تەرازووی تاوانی باوکم؟ بۆخاتری خودا تا گیانم دەرنەچووە، تا لە خۆم نەچووم، زووتر بڵێ چ قەوماوە؟! من هەر کەژاڵم، کەژاڵ هەر شۆڕشی لە خەیاڵە و هەر بە داوی خوشەویستی ئەو پێچراوم. ناگۆڕێم، نادۆڕێم، لە سەر مەرجی خۆشەویستیم سوورم، پتەوم ڕاوەستاوم، هیچ تین و تەوژمی نالەباری مێژوو ناتوانێ باری ویستم بلەرزێنێ. زووتر بڵێ بزانم ڕووداو چییە و چیان بۆ تۆ گێڕاوەتەوە؟

باجی فاتم ڕوو بە کەژاڵ ئەڵێت:

کەژاڵ گیان ئەزانم تۆ پاکی، ڕووسووری بە غیرەتی، بێ زمانی، لە شیر پاکتر و لە تاوان دووری، بەڵام باوکت کتکە نەوتینەیە، هەر بە سووتانی خۆی ڕازی نییە. بەڵکوو کۆمەڵێک خەڵک، کۆمەڵێک لاو کۆمەڵێک هاوسێ بە خۆیەوە ئەسووتێنێ. کەژاڵ گیان بڕیار بوو پاشی سێ مانگیتر کە خێڵ کوێستانی چۆڵ کرد زۆربەی پیاوماقووڵ و لاوی قۆزی مەڵبەند لە شایی تۆ و شۆڕشیدا دەستی دیلان لە دەستی یەکتری گرێ بدەن، حەوت شەو و حەوت ڕۆژان بۆ تەقڵە و جلیت و خۆ پیشاندان تەرخان بکرێت. بەڵام ئێستا ڕووداو بە ڕوویەکیترەوە ڕووبەڕوومان ڕووی لێ هەڵماڵیوە، بێ سەرپۆش ئەبێ بڵێم ئێستا تۆ مارە کراوی قالە زلەیت، قالە زلەی کۆنە میراوی سوڵتان ئاغا. سوڵتان ئاغای کەڵەکباز، بە داوی قالەزلە تۆی ڕاو کرد هەر وەکوو کچی ئەمەر خانی لە خەیانەتدا سووتاند و بۆ هەمیشە بێ ناوی کرد. تۆی داوە بە قالەزلە و خونچەی خوشکی قالەزلەی داوە بە باوکت، ئێستە تۆ دوو دایکت هەیە و کچی دوو دایک کەیبانووی قالەزلە و مەشکەژێنیماڵی سوڵتان ئاغا.

دوور نییە هەر ئەو حەوتەیە لە دیلانی خونچە بێوەژەن و خەنەبەندانی خۆتـا وە سەما کەویت و ئێمەش دەستی سەرچۆپی بگرین، بەڵام سەرچۆپی دیلانی پیلان. سەمای خوێن، خەنەبەندانی خەنجەر، زەماوەندی سوور، جلیتانی مەرگ، مردن، دووبەرەکی و دژایەتی ...

شۆڕش تاقانە ئەستێرەی حاسمانی من و هیوای تۆ حەوتوویەکە بۆ ماڵە خاڵوانی بەرەو گەرمێن ڕۆیشتووە. بە بیستنی بەشوودانی تۆ ئەڵێن نەخۆشە، تەختی جێگە و بانە، باوکی زۆر بەپەلە بەرەو ئەو شوێنە وەڕێ کەوتووە. بەڵام ئەوەش بزانە لە باوکت زۆر تووڕەیە، دڵی پڕ لە کەف و هێرش و هەڕەشەیە، بەڕاستی لە شاڵاوی تووڕەیی کوێخا سولەیمان زەندەقم چووە، دوور نییە لەم ڕۆژانەدا پەلاماری خۆی ڕاستەوخۆ نیشان بدات و لە نێو دوو هۆز، دوو بنەماڵە، دوو هاوسێ خوێن بڕژێت، ئابڕوومان بڕوات، خۆشی بەربا بێت و دووکەڵ و چرەچەمانێ دژایەتی گوندی ئەستێرۆک لە ناوچەی ئاکۆیان بۆ هەمیشە بۆ هەتاهەتایە بۆچەکەی نەبڕێت و بە هیچ با و بارانێک لە کووژانەوە نەیەت. ئیتر بۆ نەگریم، بۆ نەبارێنم بۆ خۆم، بۆ تۆ، بۆ شۆڕش، بۆ بنەماڵەی هەڵوەشاو، بۆ خۆشی بەبادا چوو و ئاواتی پێنەگرتووم. بۆ دەردی بێ دەرمان و نەخۆشی بێ لوقمان ...

کەژاڵ: «نا، نا باجی فاتم شۆخی مەکە. قسەم لێ دامەکێشە. تاقیم مەکەوە، ترسم وەبەر مەنێ، لەگەڵم وا مەدوێ، دڵم دامەخورپێنە ئەوندەیتریش هێزم لە بەر مەبڕە، ماوەیەکە ترس و سام و بێ هیوایی

هاڕیومی، کوشتوومی و سەری لێشێواندووم. خەو و خۆراکی لێ ئەستاندووم و وشک و برینگی هەڵێناوم.

بڕوام نییە ئەو کارە، ئەو جینایەتە لە دەستی بابێک، دڵسۆزێک خۆ نیشان دات، بێتە سەر شانۆ و خەڵک و نەتەوەی دوژمن بە خۆی خۆش کات. بە تایبەتی بۆ من، بۆ باوکم کە زۆر لە مێژینە لە سەر لانکەوە من بە شۆڕش و شۆڕش بە من بەخشراوین، من و شۆڕش یانی کۆڵاوکۆڵ جیابوونەوەمان لە توانا بەدەرە، باوکم ئەم کارە ناتوانێ بکات، خۆ من مت‌وموووری ئاڵ و گۆڕ نیم هەر کات و سات بە مەیلی خۆی بمخاتە جانتای تاجرێک و موشتەری‌یەکەوە. من مارە بڕەی شۆڕشم و بڕیارم لە سەر ئەوەیە خۆشەویستی من و شۆڕش خودایی‌یە و سروشتی‌یە، ڕیشە دارە، خۆڕستە ناجووڵێ و تێک ناشکێ، یا شۆڕش یا مەرگ، یا بووکی کوێخا سولەیمان یا گۆڕستانی کۆن. هەر کەس من دەفرۆشێ یان ویستم پێشێل دەکات بە هەڵە چووە، من شوێنم دیاریە. بڕیارم داوە، مەرجم بەستووە، هێزی باب، زۆری ملهوڕ و خۆشەویستی تازە ناتوانێ بمجووڵێنێ، کەللەم ببڕێ، بمفرۆشێ، بمبەخشێ. من و شۆڕش دوو ئەویندار، دوو مەم و زین، دوو خەج و سیامەند، دوو شەم و شەمزین و دوو قەر و گوڵەزەردین. لە مەرجم، لە ویستم، لە بڕیارم، لە هەڵبژێراوم، هەتا پێچاڵی مەرگ تا دوا هەناسەم بەربەرەکانی و پارێزگاری ئەکەم. باجی فاتم لەو کارە مەترسە، دڵت تەخت و خاترت جەم بێ. نابێ لەو بارەوە لەگەڵ شۆڕش بدوێی، با شۆڕش پێ نەزانێ. زووتر شۆڕش وەرگێڕەوە بەرەو ماڵ و چاوم پێ بکەوێ و خاتری جەم کەم.

بـاجی فـاتم بە بارێـک هەناسـەوە بەرەو مـاڵ گەڕایەوە و کەژاڵ هەزار ئەوندەی‌تریش پەژارەی ژاری تاڵی پێنۆشی.

کەژاڵ بێ حاڵ و تێک شکاو، شکایەتی دەروونی نازانێ بەرەو کامە قازی و خاوەن دەسەلاتێ بەرێ. کەژاڵ قسەکانی باجی فاتمی پێ ڕاستەقینەیە، لە بەر خۆیەوە ئەڵێ ئەگەر باوکم بمفرۆشێ ئەبێ من چارەم چی بێ؟ بـاوکم نەزان و دڵڕەق و سەرەڕۆیە، باوکم بێ بەزە و خودا نەناسـە و بـێ بەڵـگەیە. دوو سـاڵە دایکم باداری دەست و مەچەکی باداوە، هەڵست و کەوتی بە زەحـمەتە، بەڵام باوکم ئاوڕی لێ‌نەداوەتەوە. بۆ هیچ حەکیم و لوقمانێکی بەڕێ نەکـردووە و بـۆ هیچ داودەرمانێک و هیچ چاک و پیرێک هەنگاوی هەڵنەهێنـاوەتەوە. دڵڕەقـی وا دوور نییە منیش بفرۆشێ و بە قوربانی ویسـت و ئـاوات و نەوسـی خـۆییم بکا. دەکرێ بە ئاوم دادا، لە ئاگرم هـاوێ و هەناسەیێکیشـم بەدوودا نەهـاوێ. بەڕاسـتی ئەوانە بـاب نـین، مڵـۆزمن، دڕنـدەن، چـاوچنۆکن، هەوەسـبازن، نە ویژدانیان هەیە نە خودا. ئەو جۆرە باوکـانە نەخۆشـین، ئـازارن، پڕمەترسـین، ئەبێ بمرن، گۆڕبەگۆڕ کرێن، سزا بدرێن، دەبێ تێبگەن، حاڵی کرێن، کە کـچ گیان‌لەبەرە، خاوەن دڵە، ئینسـانە، نافرۆشـرێ، کـچ فرۆشـتن تـاوانە، جـورمە، سەمەرەیە، داهاتووی ڕەشە. دەسـتەچیلەی دووبەرەکـی و دژایەتـی‌یە، یاسـای عەشیرەتی و عێلی ئەبێ بڕووخێ، باوی بەبادا چێ و شێوەی ڕەشەوە بێ. ئاخ، سکاڵا، پەنا بردن، هاوار بۆ کێ، بۆ کـامە کەس، کـامە یاسـا، کـامە خێرخـواز، کامە قازی. کێ هەیە بنووسی ڕاسێ بۆ هەژار، بۆ فرۆشـراو، بـۆ بـێ بەش، بـۆ چارەڕەش ...

کێ هەیە، کامە کەسە قۆڵ هەڵماڵێ، خەنجەری دەسک سپی، لە هێرشی میر و بەگ نەترسێ، ڕانەچڵەکێ، هاوار بکا و ڕایگەیەنێ بە نووسراو، بە گۆڤار، بە دەنگ، بە هەڕەشە، بڵێ کچ فرۆشتن، ژن بە ژن، تاوانە، سووچە، لە گۆڕنانە ئەو سەرەی سەری ئەو سەودایە دەگێڕێ گێرە بەتاڵە. دەبێ بشکێ، لە لەش وەبێ، ئەوەی پێی وایە زۆری خەنجەر، زێڕ، پارە، هێرش، هەڕەشە ئەتوانێ کیژۆڵەیەک دەستەمۆ بکات، کەوی بکات، لە ویستی خۆی لاڕێ بکا، دڵخوازی خۆی پێ بەجێ هێڵێ، لێی نەزانیوە، زەینی بەهەڵە چووە، خراپی لێ حاڵییە، چاڵی بۆخۆی هەڵکەندووە، ئاگری لە خۆی، لە ژیانی، لە سامانی هەڵگرانـدووە. شەرتە من هەر لە ئێستاوە بۆ تۆڵە بڕاسێم، قۆڵ هەڵماڵم، نەترسم، شێرە کچ بم، لە ویستم، لە ئەوینم دیفاع بکەم هەتا سنووری مەرگ، تا دوا هەناسەم ئەبێ ئاگرێک هەڵایسێنم، چڕەچەمانی بۆچەکی لووتی مێژووی پێ سەربەرز بکرێت. ئەبێ قوربانی‌یەک وەڕازێنم و خوێنێ بڕێژم و بووکێ بسووتێنم کە زەندەقدار زەندەقی بچێ و مێژوو پێیەوە بناڵێنێ. ئەبێ بۆ کچانی شەرمن و فرۆشراوی دوارۆژ ببمە ڕچەی خەبات و ڕێنوێنی. ئیتر من کەژاڵە شێت نیم. هەست بە حەسانەوەی گیانم ئەکەم. تا ئێستا دڵم تاریک و هەواڵی ڕووداوێکی بێ‌سەر و بنی پێ دەور ئەکردمەوە، ئێستا کە هەموو شت ڕوون و بێ پەردە لەگەڵم ڕووبەڕوویە، گیانم بووژاوەترە، ترسی نووشتەنووس و ئاژاوەی نەحلەتیان سەر و دڵیان بەرداوم. سەمەرەی گومان و دڵەکوتە سەری لە سەر هەڵگرتووم، هەر وەک تازە لە خەو هەستابم، بزۆزی کچانە گیانی ئاخنیوم. هەر دەڵێی

نەبام دیوە نە بۆران. هەر دەڵێی بەرەو ئاوات، بەرەو زەماوەندی شۆڕش بەڕێوە دەڕۆم. حەز دەکەم هەر ئەمڕۆکە بەرەو زەماوەندی قالەزلە وەڕێ کەوم.

قارەمانیی خۆم بە جیهان نیشان بدەم. پێشینیان گوتوویانە مست لە مستی دەگەڕێتەوە. ڕاسان نیوەی پیرۆزییە. ئێستە هەموو شت بۆ من ڕوونە و سەر و بنی خۆ نوێنە. بۆ من هەموو شت، هەموو هیوا، هەموو ئاوات کۆتایی پێهات.

با هەتا ماوە فورسەتی هەیە بۆ لای دایکم، دایکی لاواز و نیوە گیانم وەگەڕێم. دەستی لەمل کەم، ئامێزی تێوەرێنم و گیانی وەبەرداکەم. بۆ ئاخرین جار ماڵ ئاوایی لێ بخوازم. با برای چکۆلەم بدوێنم و لە دڵڕەقی باب و چارە ڕەشی خۆم لەگەڵیان بدوێم. برا خوێن گر و خوێن ئەستێنن. دەبێ تێیان بگەیەنم کە ئەوە من نیم خۆم دەسووتێنم و مێژوو خویناوی دەکەم، ئەوە نەزانی و نەوسنی باوکی ناحاڵییە، بەڵام نە باوک بەڵکوو دز، کچ فرۆش، خوێنڕێژ، کتکە نەوتینە.

سوارەکانی سوڵتان ئاغا و گوێزرانەوەی کەژاڵ:

کەژاڵ ئاخرین شەویەتی. لەگەڵ دایکی دڵ بەخەم و نەخۆشی سەر ئەکاتە سەر سەرین. بەڵام نەک خەو و پشوودان، بەڵکوو بۆ ڕاز و نیاز لەگەڵ چارەنووسی، لەگەڵ خوا، لەگەڵ ئەوین بۆ شین، بۆ فرمێسک ڕشتن، ماڵاوایی لە ژین، لە ئەستێرەی گەش، لە حاسمانی شین، لە هیوا، لە تەمەنی جوان، لە شۆڕشی خۆشەویست، شەوی ڕەشی کەژاڵی چارە ڕەش بەرەبەرە بزەی

ڕووناکی تێدەگەڕێ. مەلی وردیلە لە سەر سـوێگان گڕوگـاڵی خۆیـان نیشـان دەدەن و ڕۆژی ڕەشی تەم و گومانی کەژاڵ لە نێو گەواڵی ڕاست و درۆدا سەر وەدەر دەنێ. سوارەی پێش قەراوڵی خەنەبەنـدان بە چـوونی کەژاڵ دادەبەزێ، تاو هەڵاتووە بەڵام هەتاوی بێ تین. ڕۆژ سەری لە سـوێیە بەڵام ڕۆژی ڕەشـی کەژاڵی هەژار. چاوی کەژاڵ بە مۆلەق وەستاوە و لە ڕوانین تۆراون.

باریکە ڕێگای بەستێن لە ژێر پێی سـواراندا پێشـێل بـوون، شـێوەردان بە سمی ئەسپی شێ وەرد درانەوە، دەنگـی هەوهەوی سـواران نـاڵەی دەهـۆڵ و زیڕەی زوڕنا، بۆ سەر هەواران پێ هەڵگەڕاون. بەندی خەنەبەندان، بەندی دڵی کەژاڵی هەڵکەند. بە دەستووری ئاغا تا نیـوەڕۆ دەسـتی دیـلان لە یەک گـرێ دران. بریقەی گۆبەرۆک و هەیاسەی زێڕین لە کورتەک و سمێڵی ڕەش بوونە میوان. قام بێژ و دەهۆڵ کوت و زوڕناچی بە شاباشی شایی کەژاڵی چـارەڕەش خەنی کران. ژنانی سەر سپی و بەربووکی لە بووک سوورتر سیپاڵی سـووریان وەبەر بووکێ داکردن.

کەژاڵ ڕێ چار و دەوری باڵە فڕەی لێ دەخراوە. بۆ ئەوەی کەس لە نهێنی و ڕاسانی هەناوی نەگا و جاسووس و سیخوڕ ڕیسـەکەی نەکەنەوە بە خـوری، بە بـزەی کچـانەوە لیبـاس لە بەر دەکـا و لە شـایی مەرگـی خۆیـدا پێـیەک بەزەویدا دەدا.

کەژاڵ پێش هەموو شتێک قاپی بێنزین و ژاری مەرگە مووش لە نێـو بەر و بوخچەی خۆیدا جێ دەکاتەوە. کەژاڵ لە بەر خـۆیەوە دەڵـێ زۆر باشـە ئەوا

شایی خۆشم چاو پێ کەوت و لیباسی بووکیشم لە بەر خۆمدا دیت، ئیتر چیم کەمە، ئەوە ئاواتی کچۆڵەیەکە. بەڵام دەزگیرانم تەمەنی لە پەنجا زیاترە.

کچی چووکی لای مێردە. منیش لە شازدە ساڵە سەرنەکەوتووم، بەڵام زەبری پارە، زۆری ئاغا، باوکی نەوسن و بێ بەزەیی، ئەیانەوێ بە دەستی پیسی قۆڕغەوانێک میوەی کاڵی من بڕنرێ و هیوای کچانەم گۆڕ کرێ و شووشەی حەیام وەبەردێ کەوێت. بەڵام بە هەڵە چوون، شەیتان سەری لێشێواندوون، ئەبێ تێیان بگەیەنم کە پەنجا کیلۆ چەند باتمانە. بەڵام عەیبی نییە با ئەمڕۆکەش بای باڵی خۆیان بدەن و سفرەی خۆیان پێ ڕاخەن. بەیانی هەموو شت، هەموو نهێنی پەردەی لە سەر لادەدرێت.

کورسی بۆ سواری بووکێ ڕازاوەتەوە، پارە و شیرینی لە سەر سوێبانەوە بە سەر کورسیی بووکێدا هەڵدەڕژێت. گۆرانی، گۆرانی بێژان (زاوا خۆش بێ بووک هاتە دەر) هەموو دەراوی کردبوونە قەنداو، حەمە سوور، حەمە سووری کچ فرۆش، باوکی کەژاڵ، قۆڵی کەژاڵ ئەگرێ و بەرەو سوار بوون وەڕێ ئەکەوێت. کەژاڵ ئەڵێ باوکم قۆڵی گرتم و مێزی دڵدانەوەی تێ وەرێنام بەڵام لە ڕەنگ و ڕوخساری تووڕەم، لە لێوە لەرە و ددانە کرمەم زەندەقی تۆقاوە، لە کردەوەی خۆی پەژیوان و ناڕازی‌یە. بەڵام تازە تێپەڕیوە ئەوەی نەدەبوو بیکات کردی و تەواو کرا.

باوکم فرمێسکی تاڵ و سوێری هاتوونە ڕوو و بە ڕووزەردیەوە گوتی: کچم، زووتر سوار بە و نامەردان بە باوکت خۆش مەکە، کچی باش بە و وشیار بە دوژمن تووشی چارە ڕەشیت نەکا، سەری باوکت نەوی مەکە، پێت خۆش بێ

و پێت ناخۆش بێ تۆ تازه بوویته حه‌لاڵی موباشیر، هه‌مه كاره‌ی ئاغـا، ئه‌وه‌ش بزانه تۆ پێشكه‌ش به سوڵتان ئاغا كـراوی، لێـره به‌دواوه ئـێمه له‌گه‌ڵ خه‌ڵـك فه‌رقمان هه‌یه، شـه‌كه‌ ِزه‌كـات و ته‌غـار و ڕبه و په‌ڵه و پووتمـان وه‌رنـاگیری. زه‌كات و هه‌وارانه و ئاوه‌خورانه‌مان پێ به‌خشـراوه، به‌لام به چـاوی تـۆ كه‌ژاڵ گیان، له‌وه به‌ولاوه من ده‌حه‌سێمه‌وه و ئه‌ویش له‌بن سـێبه‌ری تـۆدا، سـێبه‌ری چاوی جـوانی تـۆ كه‌ژاڵ گیـان، كه‌س وه‌ك تـۆ زه‌ماوه‌نـدی بـۆ نه‌ڕازاوه‌ته‌وه. ئه‌ونده سوار و پیاده‌ی بۆ وه‌ده‌ر نه‌كه‌وتووه، كچانی ئاوایی ئێره‌یی به تۆ ده‌به‌ن، ئاوات و ئاره‌زووی جل و به‌رگی تۆ و زێڕ و زه‌مبه‌ری تۆیانه.

كه‌ژاڵ: «به‌ڵێ، به‌ڵێ، باوكی نه‌زان، باوكی ناپیاو، كچ فـرۆش و هه‌وه‌سـڕان، بێ به‌زه، تا ئێره باوكم بووی، بۆ خۆشی تۆ، خـۆم له هـیچ ئه‌رك و ڕاسـانێك نه‌پاراستووه، لام وابوو تۆش وه‌كوو بابێك و خاوه‌ن ڕوحمێك ڕاهـاتووی، خـۆم به خۆم ئه‌سپێرم. نه‌مزانـی به په‌له و پـووت و هه‌وارانه‌م ده‌فرۆشـی، نه‌مزانـی فیدای نه‌وسی خۆتم ئه‌كه‌ی، نه‌مزانی ئه‌مكه‌یته ماری شێخ هۆمه‌ر، له گه‌ردنی دایكم ئه‌هاڵێنی، ئه‌تۆش بزانه باب نی و من كچی تۆ نـیم، ئه‌تـۆ خـوێنڕێژی، به‌و زووانه ئه‌بێ تێبگه‌ی كه ناتوانی بمفرۆشی، سه‌ره‌ڕێ به هه‌ستم، به ئه‌وینم بگری و له چاڵی ڕه‌شی نه‌وسی خۆتا بمخنكێنی، تێده‌گه‌ی، به‌لام كه‌ی؟ كاتێ تێده‌گه‌ی كه نه من ماوم نه تۆ، تۆ گورزی خۆت وه‌شاند، ئه‌وجار نۆبه‌ی مـنه، به كه‌مم مه‌گره و ئێستا سزای كرده‌وه‌ی ناله‌باری خۆتان وه‌رگرن، بـاش بـزانه تۆڵه‌ی من به‌ردی من به‌ردی گورچووبڕه، نه به‌رگری لێـده‌كرێ و نه پـاڕانه‌وه كاری لێ ده‌كات. بڕیارم داوه، مه‌رجم به‌ستووه، ده‌بـێ به‌ردی بنـاغه‌ی ژیانمت

وەدەرکەوێ. تامی تاڵی و ژاری مارت پێ بنۆشم، شایيت لێ بکەم بە شين وژيانت بەمەرگ بگۆڕمەوە، ئيتر قۆڵم بەردە و چاوەڕێی هێرش و تۆڵەم بە.

سواربوونی کەژاڵ بۆ ماڵی زاوا:

کەژاڵ: «زۆر باشە ئەوا سواربووم. ئاواتی کچێک، ديتنی بووکێتی خۆيەتی، منيش ئەوا ديتم، ئيتر چيم کەمە، ياسای بووک ئاوڕدانەوە لە سێ کەڕەت دا، بە مانای حواحافيزی، ماڵ ئاوايی لە ماڵی باوان، لە دەستە خوشکان، لە خاکی ئاوايی. بەڵام لە بەختی ڕەشم شکايەت دەکەم کە من بێ باب و بێ بەش لە هەموو دڵسۆزی‌يەکم، ئيتر ماڵ ئاوايی لە کێ؟ لە کامە دڵسۆز؟ مەگەر بڵێم ماڵ ئاوايی لە ژيان، لە خۆشی، لە تەمەن، لە ئاوات، لە هەموو شت، لە شۆڕشی خۆشەويست، بۆ هەميشە، هەتاهەتايە تا بازارێکی‌تر، تا مەحشەرێکی‌تر، هەستانێکی‌تر، جيهانێکی‌تر، ديسان دووزەلە و نايە گيانيان خراوە بەر، زوڕنا و دەهۆڵ و دمەک ژينی نوێيان نوێتر کردەوە، سوارە سوار بوون، لە ژێر چەمۆڵە و سمی ئەسپاندا چەرمی زەوی چەرمەسەری بۆ ژياوە، گەڕی گۆوەند و سەما تۆزی زەوی بە چاوی گەشی سەمادا کرد.

کەژاڵ بەرەو ماڵی زاوا لە ئاوايی ئاوا بوو، لە ژێر چارشێوی سوورەوە فرمێسکی خوێن ئەڕژێنێتە سەر زەوی. کەژاڵ لە هەزارەی خەيالا ئەيگوت: «هەر بەيانی زووتر لەم وەختە، جل و بەرگی سووتاو و مەيتی کەژاڵ، کەژاڵی بێ گيان و بێ ناز، بێ دووزەلە و گۆرانی بەرەو ماڵی باوان، بەرەو باوەشی شۆڕش، بەرەو گۆڕستانی کۆن ئەگەڕێتەوە. بەڵام بە جێگای سەما و

هەڵپەڕکێ، بە جێگای بەستە و بەندی بـووکێ، شـین، هەنیسـک، فرمێسـک، بەخۆدادان و پەشیمانی، خۆڕنین، تازیە باری.

کەژاڵ لە دەریای خەو و خەیاڵی ئاڵۆزدا نوقم ببوو، سەری شـکایەتی بەرەو حاسمان بەرز کردەوە و ئاوایی ماڵی زاوای کەوتە بەرچاو.

کەژاڵ بە دیتنـی ئەو گونـدە، گونـدی مـاڵی زاوا، مـولکی سـوڵتان ئاغـا مچورکێکی گورچووبڕ جەرگی بڕی و ئەوندەی‌تریشـی تاسـاند. کەژاڵ سـەری هەڵێنا و لە ئاوایی ڕوانی، گوندێکی ڕازاوە و لەبەردڵان، بەر و هەیوان خاوێن و بێ وێنە، سەربان و کۆڵان و باریکە ڕێ لە خەڵک ئاخنراو، دیلان و هەڵپەڕکێ پەڕی لێ هەڵاویشتووە و ڕیزی گەورە کچ و ژنانی جوان بە سەماوە بەرەو من دێن، جەماوەرێک پووڵ و پارە بە دەست چاوەڕوانی دابەزینی بووکن. زەوی لە ژێر پێ و پلی تەماشاچیاندا لە چاو چووە، لە هەموو گەڕەک و کۆڵانێکا پاڵە و پەستۆیە و پێ لە پێ هەڕەمەیەتی. ئاوێنەی باڵا نوێن نانی لە ڕۆناودا خووساوە و ڕووبەڕووی ڕوومەتی جوان ڕاگیراون. بە هام و شۆی دڵتەڕ و دڵدار و شـایی یە خۆیان، ئەو گۆوەنـدە لە خۆشـی‌دا خەنـی و لە خۆبـایی بـووە و خـۆی بە بەهەشتی گۆڕین ئاڵ و گۆڕ ناکا و چاوی ڕۆژی لە بەرچاوە بڕکەی لاوان چـاو لێـک نـانێ. ڕەشـــبەڵەک گەڕی گەرمە. هەر دۆیە و بەدەس دۆخـــوازانەوە، قالەزلەی زاوا لە خۆشی‌دا ماسیوە، سەر و سمێڵی بە بۆیاغ نوێ بۆتەوە ناهەقی نییە، ڕەزی بە بەر و دێـبەری بە سـێبەرە. پـازدە سـاڵەیەک بە تەڵەی پەنجـا ساڵەیەکەوە بـووە. کە واتە هەقیەتـی بماسێ و سـێبەری خـۆی نەناسـێتەوە، هەقیەتی ئەوندەی‌تریش خەڵک لە خۆی وەخڕ بکاتەوە و سـەروەت و سـامانی

خۆی وەبەر بادا. تا بەڵکوو دڵی کەژاڵی هەژار وەحاوێنێ و هەر جۆرێک بێ دەستەمۆی بکات و کەیفی پێ تەخت بکا.

بەڵام خراپ تێگەیشتووە و لە هەڵەدا. سامانی خۆی بە ئاو دادا و بە بەردی نەزانی ئەژنۆی خۆی شکاندووە. سمێڵی بۆز و ڕوومەتی تورت، کێرد و پەنیر، یا سیر و مار.

دەبێ زووتر لەو شۆکە، زووتر لە بوومەڵێلە، زووتر لەوەی کە گورگی برسی شاڵاوم بۆ بێنێ، قالەزلە حاڵی بکرێ کە کچ کڕین و شایی بە زۆری یانی چی؟ دەبێ سوڵتان ئاغا باش بزانێ ڕەش بەڵەک و دیلانی پڕ لە پیلان بێ ئاکامە و پاشە ڕۆژی بێ کەڵکە. دەبێ پاش تاوێکیتر نە کەژاڵ بێ و نە شایی. بە جێگەی ڕەش بەڵەک، شەوەزەنگی شین، بەخۆدادان، خۆڕنین، پەکوو پەکوو، تف و نەحلەت و پەشیمانی بێ. بەڵێ ئێرە ماڵی زاوایە و نۆبەی دابەزێنی بووکە. دەبێ دابەزم و بچمە نێو گۆڕخانە. کەژاڵ زیاتر لە چەند پشوویەک دەرفەتی ژیانی نییە. باشە ئەوا دابەزیم و زینی سواریم بە جێ هێشت. لە دوو لاوە قۆڵیان گرتووم، ڕێز و حورمەتم لە ژمارە چۆتە دەرێ، دەورەم بە سەر سپی و کچانی جوانی ئاوایی تەنراوە، هەموو چاوێک بە چاوێکی سەیر تەماشام ئەکا. نزیکە لە ژێر هەرەسی چاوَ و برۆیاندا برشم هەڵێ. ئەو خەڵکە هەر دەڵێی نە قەت بووکیان دیوە و نە بووکنی. تەنانەت بۆ تاوێکیش چاوم لێ ناتروکێنن. لایان سەیر و سەرسووڕهێنەرە. کەژاڵ و قالەزلە! بێچووە هەوێردە و هێلانەی داڵە ڕەش؟! لەوەش سەیرتر ئەوەیە کە بە لێ ڕوانینم گەش نین. بەربووک و ژنانی دەرووبەرم پێکەوە خەریکی سرتە و

ڕاز و نیازن. جاروبار لە من ئەڕوانن و ملیان بەلاوە ئەنێن. هەناسەی سارد هەڵدەکێشن و ئەیانەوێ ڕاستییەک بدرکێنن نەگوتراوێک بڵێن و زوڵم لێکراوێک نیشان بدەن و ئەویش ڕەنگە کەژاڵی چارەڕەش، کەژاڵی جوانەمەرگ.

کەژاڵ ئەیەویست بۆ حەسانەوە دەوری چۆڵ کرێت.

کەژاڵ بۆ شوێنەونکە ڕوو لە ژنان و کچان ئەکا و ئەڵێ:

بەڕاستی زۆر کفت و کوتراو و کۆڵەوارم. سواری زین و پێچ و پوڵوچی ڕێگا، ڕێی دانیشتنی بۆم نەهێشتووە، ڕەنگە ئەوەش بزانن کە شەوی پێش، زرمە و زیلەی خەنەبەندان ماوەی خەوی پێ نەداوم و تەنانەت خەونووچکەش مەرحەبایی لێ نەکردووم، ئەبێ ئیزنم بدەن و چاوێ بە خەو نەرم کەم. ئەبێ دەورم چۆڵ کەن و کەمێک پشوو بدەم، ئەبێ بمبوورن داواو لێدەکەم بێ عاریم بە دڵ نەگرن. داوای کەژاڵ بەجێهات. ژنانی ماقووڵ و شەدە بە سەر کەژاڵیان بە جێ هێشت، پێخەسوو و خاسەکابان و بەرموور لەمل بەرەو سەیری سوارە و گەڕی هەڵپەڕکێ وەڕێ کەوتن. وەتاغی ماڵی سوڵتان ئاغا سەروژێر و هاڵی لە خان و نۆکەر و لاو و قۆز و پووڵدار هەر جمەی دەهات. تەقەی قەند و زریکەی ئیستیکان، بۆ چەکی کەباب و قاقای خواردن و پێداکردن نەوسی مردووی پێ دەڕاسا. مزگەوت و سەربان و بەرهەیوان لە لاوی خۆدێیی، لە سوار و پیادە، لاو و پیرە پیاو ڕاوەستابوون. کەس کەسی نەدەناسی، پاڵەپەستێ و خۆ ڕەپێش نان بایەخی پێ درابوو.

لە سەر سفرەی شایی کەژاڵ، باسی جوانی کەژاڵ و بێ وێڵی زاوا بوو بە بنێشتە خۆشکەی سەرزار و زمانان و هەموو سەربەندی دەهاتەوە سەر چاوی کاڵی کەژاڵ. هەر کەس بە هەوایەک لە شمشاڵی خۆی دەتووڕاند و تووڕەیی خۆی لەو کارە دەردەبڕی.

هێندێکی بە شانسی زاوا هەڵدەشاخین و هێندێکیش بۆ چارەڕەشی بووک چاویان تەڕ ئەکرد. هێندێک پێیان وابوو کە زاوا بە هەڵە چووە و ئەو بووکە بۆ ئەو دانەبەزیوە و لەو وەرزە بەرهەمێک هەڵناگرێت. کەژاڵ نێچیری بازە و بە داوی قەل گیراوە. هەوێردەی ئەحمەدە و دیاری مەحموودە.

قالەزلە لەم شۆکە زیاتر لە تام و بۆنی بووکی ناچێژێ و خاوەنی نابێ قالەزلەی میراو و بووکیش گوڵی دیوەخان.

پێشینیان گوتوویانە «حاکم کەروێشک بە عەرابە دەگرێ» و تووکی ئەکاتە نووشتەی خەو. کورتی ببڕینەوە. لە سەر سفرەی نان خواردن لەمەڕ ئەو زەماوەندە ئەوەی نەدەبوو بگوترێ گوترا و چارشێو لە سەر کارەسات هەڵدرایەوە. هێشتا ورگن و پێرەپیاوی نەوسن لە سەر سفرەی چەوری قالەزلە خەریکی زگ ئاخنین بوون، هێشتا لاوی قۆز و لەخۆڕادیو، هێشتا پیرەپیاوی شایی بەخۆ و دۆنەدیو دەستی دۆ و دۆخوازانیان بەرنەدابوو وَ دۆدانەیان لە دۆ پڕ نەکردبوو، هێشتا گەڕی ڕەشبەڵەک هەوەڵی گەرد و گۆلی بوو، هێشتا دووزەلە و نایە لە ناو زوونگی خۆشیدا شایان بە سەپان نەدەگرت. هێشتا قالەزلە بە دەست و پێ لە سەما نەکەوتبوو و چاوەڕوانی هەستانی بووک و

هەتاوی بەختی خۆی ئەکرد. هێشتا وەتاغی ئاغا بانکی قوماریان نیوە پڕ نەکرابوو.

له نەکاو دووکەڵ و چرە چەمان خەڵکی ڕاچڵەکاند. هاوارێک لەپڕ گوێی خەڵکی داگیر کرد. گوتیان ماڵی زاوا سووتا، زاوا ڕیسەکەی بوو بە خوری، کەژاڵ بوو بە خەڵووز، بۆچەکی دووکەڵ ماڵی دڵی خەڵکی ڕووخاند، دەستی دیلانی پساند، دووزەله و نایه، زوڕنا و دەهۆڵ قوڕ و قەپیان چنی. دیوەخان چۆڵ کرا، پەڕی قومار پەڕپەڕ بە جێ ما و شووشەی شەڕاب و پلاو و گۆشت و جووجەڵە، تاجی و تولەیان وەسەر گەڕا. سەربان و مزگەوت بەبێ چۆلەکەکوژ مایەوە و پشیله و پاساری بە کاسە و کەوڵی پڕ له برینج خۆیان خەنی کرد.

هەموو کەس بۆ لای ماڵی بووکێ بۆ تەماشای سووتمانی چاوەڕێ نەکراو وەڕێ کەوتن بەڵام بەداخەوەماڵی زاوا هۆدەی جێ خەوی کەژاڵ ببوو بە چاڵی نمروود و بنکەی چڕەچەمانی ئاگر. هێزی خەڵک، هێرشی پێمەڕە و بێڵ، وەسەرگێڕانی ئاو و سێڵاو بەهەرەی لێوەرنەگیراو گیانی کەژاڵیان بۆ نەگەڕاوە.

پاش تێکشکانی گڕ و دووکەڵ ئیتر له کەژاڵ، له بووک، له ژیان بێجگە له مستێک خەڵووز و لاشەیەکی ساردەوە بوو، بەرچاو نەکەوت. ڕوونتر بڵێم کەژاڵ قەستی ڕۆژانی بەرووی له ماڵی زاوادا مقەست کرد و مەرجی خۆی بردەسەر و گیانێکی پڕ له وەفای بەرەو شۆڕشی خۆشەویستی بەڕێ کردەوە و قارەمانی خۆی نواند و جل وبەرگی سووری له ئاگری سوور مارە بڕین. دەمی

باوکی نەزانی دەمکوت کرد و دەستی ملهوڕ و چاوچنۆکانی شکاند و ڕیزی ڕەشبەڵەک و شاییگرانی بە شین و شەپۆڕەوە گێڕا و بۆ هەمیشە ئاسۆگەی مێژووی لە تەمی پەژارە پڕ کرد. سفرە و قاپ و قاچاغ بێ ناز و هالۆز و پلۆز بێ نانخۆر و فەراش لە سەربان و بەر هەیوانان مانەوە.

دەهۆڵ کوت و زورناچی و نایەلێدەر لە ژێر سیلەوسوێ بانان هەڵتووتەکان. بووکێ ڕەنگ شپرزاو و بزرکاو و لێوبەبار وەستاون، کەس لەکەس ناپرسێ، ڕووداو بێچارە و سووتمان کاری دوایی پێهێناوە. هەرکەس دەیەویست خۆ ڕەپێشخا و لاشەی سووتاوی بووکێ بە چاوی خۆی ببینێ. چاو لە بەر ئێشی ڕووداو چوونە پشتی سەر. درگای جێ خەوی کەژاڵ ئاواڵەیە. لەشی کەژاڵ و لیباسی بووکێتی بە ئاوری بێ ئەمان وەها بە سەر یەکا قاڵ کرابوون کە جیا کردنەوەیان حەستەم و تەنانەت ئینسان لە تەماشا کردنی زەندەقی دەچوو. چاو لە بەر هێرشی فرمێسکان هەڵنایەن، گیان لە خەفەت پڕبوون و دڵ هەموو کەوتوونە دڵەکوتە و تووڕەیی خۆیان ڕاگەیاند. ڕۆژی ڕوون لە ڕوونی کارەساتی دڵتەزێن خۆی ڕانەگرت و بە هەناسەی ئاگرینەوە، بۆ بن پەسیوان پاشەکشەی کرد و لەگەڵ دوا هەناسەی کۆچی دوایی کەژاڵ باروبنەی خۆی پێچاوە و لە سەر ترۆپکی کێوە بەرزەکان ئاوابوو و وەبالی مەرگی جوانەمەرگانی خستە سەر ئەستۆی شەوی ڕەش. شەو بالی ڕەشی خۆی ڕاوەشاند و خەڵکی بەرەو ماڵ گێڕایەوە و تەرمی بێ ناز و ژاکاوی کەژاڵ بە فرمێسکی گەرم و گوڕی قام بێژ و بەستەوانان بە شین و شەپۆڕی لاو و پیرەپیاوان لە مزگەوت میوان کرا.

کەژاڵ بۆ یەکەم جار بوو لەگەڵ پیاوان لە مزگەوت میـوان بـێ و لە سـەر گازەرای پشت ڕووبەڕووی پیاوان بە شەرمی کچانەوە خۆ ڕاکێشـێ. هەرچەنـد کەژاڵ ئەوشەوە لە گۆلی فرمێسکی پیرەپیاوان‌دا نوقم ئەکرا و بە دەستی ژنانی دڵ بە خەم لیباسـی سـپی لە بەر ئەکـرا و بە عەتـر و گـوڵاوی بـۆن خـۆش چاوەکانی گوڵاو پـرژێن کرابـوون، بەڵام هێشـتا گـرێ‌کـوێرەی دڵـی بە مـراد نەگەیشتووی نەکرابۆوە و چاوی تۆڵەی هەر لە بابی دڵڕەقی ئەگێڕا و ئەیویست زووتـــر بەرەو مـــاڵ وەڕێ کەوێـــت و پەیمـــانی پتەوتـــر لەگەڵ شۆڕشـــی خۆشەویستی نوێتر بکاتەوە و بۆ ئاخرین جار ماڵاوایی لێ بخوازێ.

مەلی شەو لە شـەقەی باڵی دا و کـۆرپەی بەرەبەیـان سـەردەمەی دڕی. کەڵەبابی سـپی بە مەرگـی شـەو قاقـای کێشـا. سـۆفیلکە لە سـەر بەرمـاڵان کۆمیلکەیان کرد. تەقەی زەنگی شەوێنی شوان شەقڵی شەوی شکاند. ئاسۆگە و بستۆ بزەی ڕووناکی‌یان تـێگەڕا و تەرمـی بـێ گیـانی کەژاڵ، بـووکی ڕۆژی پێشووتر بەرەو باوەخون، بەرەو گوندی خۆیان، بەرەو گۆڕسـتانی کـۆن لە دارە مەیت هەڵبەسترا.

خەڵکی بەخەمی ئاوایی، بووکی ڕۆژی بەرووتر لەگەڵ تەرمـی بـێ گیـانی، لەگەڵ گیانێکی سووتاو، پەپوولێکی بەهەشـتی بەریـن وەڕێ کەوتـن بەڵام بە جێگەی تەقڵە و جلیت، قاقا و تلی‌لیلان، بەستە و بەنـدی جـوان بە جـێگەی گۆرانی و خەنەبەندان، کـۆمەڵەیەک شـین، شـەپۆڕ، بەخـۆدادان، فرمێسـک و تووڕەیی لە کارەسات.

ڕێگە باریک و بەستێن قەراغ و چەمە. بێشە و قامیشەڵێن و چنارستانە بەرەبەیان ڕوون و هەوا فێنک و ئاونگ لەخەو ڕانەپەڕیوە.

شۆڕابەی شۆڕەبی‌یان لە زۆربەی شوێنان تەرمی بێ گیانی کەژاڵ لە باوەش ئەگرن و ئاونگ بارانی دەکەن و گیانی وەبەر دەنێن و لە شەرت و مەرجی کیژێکی جوانەمەرگ، ئافەرین دەڵێن. بەرەبەیانێکی خۆش و بەرچاو و دڵرفێن، بەسێرە و سیلەی چاوی گوڵان هەموو چاوێکیان بۆ تەماشا ڕاکێشابوون. بەڵام چاوی کەژاڵ زوڵاڵ و خەو تێچزاو تەماشای زوێر و لە هەڵبڕان کەوتبوون.

چاوی مانی گرتووە و لە ڕوانین تووڕەن و بە شەرمی ئەویس، ئەوینێکی پاک نووساون و سوێند خۆری شۆڕشن و بۆ هیچ دیمەنێکی‌تر نایانەوێ بڕوانن. کزەبای بەرەبەیان، جاروبار بەشەرمەوە تارای سووری سەر تابووتی کەژاڵ هەڵدەداتەوە، هێدی و لەسەرەخۆ بە سرتەوە کەژاڵ دەدوێنێ و وەکوو مەلێک ڕاز و نیاز لەگەڵ کەژاڵ ئەکا و ڕووداوی‌تریش بە گوێی کەژاڵدا ئەچرپێنێ. شۆبا ئەیەوێت بڵێ کەژاڵ گیان کۆچی سوورت موبارەک بێ، شۆڕشی خۆشەویست هاوڕێتە، لە گۆرستانی کۆن چاوەڕێتە، شۆڕش بێ تۆ ژینی نەویست. ئەمشەو خۆی کردە قوربانی کۆچی سوورت. بوو بە قوربانی ڕۆژی زەماوەندی تۆ و قالەزلە. وا لە گۆڕستان چاوەڕێی تۆیە. کەژاڵ گیان دەبڕۆ فریای کوشتەی خۆت کەوە، زووتر پێ هەڵێنەوە تا لە گۆڕ نەخراوە، دڵت خاترجەم بێ لە ئاسمانی شینی شۆڕش دا هەر تاقە ئەستێرەیەک هەڵدێ ئەویش ئەتۆی، ئیتر مزگێنی بێ شۆڕش ئێوارەی ڕۆژی کۆچی تۆ دڵی

لەکار کەوت، ئێستا بە بێ دڵ لاشەیان بردە گۆڕستانی کۆن. دەبڕۆ خوات لەگەڵ شێرە کچ. سەد ئافەرین لە ڕاسانت، لە وەفات کچی کورد. شۆبا نایەوێ گیانی کەژاڵ هەروا ماندوو بەڕێوە بڕوات بۆ حەسانەوە، ئەیەوێ پێی ڕاگەیەنێ کە تۆڵەی کەژاڵ کراوەتەوە و هەقی بە تەواوی ئەستێنراوە. باوکی کەژاڵ، حەمە سووری نامەرد، پیس و چەپەڵ بە خەنجەری کوێخا سولەیمان هەنجن هەنجن کراوە. کوێخا سولەیمان باوکی شۆڕش بە تۆڵەی کوڕی خۆی، حەمە سووری لە گیان بێ بەش کرد.

کەژاڵ گیان، کۆچی تۆ نەخۆشی هاویشتە گوندی ئەستێرۆک، ئەستێرۆک بە خوێن ڕەنگی داوەتەوە. دووبەرەکی، هەڕەشە، دژایەتی سەری بە هەموو ماڵان دا کێشاوە.

کەژاڵ گیان، دەبڕۆ ڕامەوەستە. گۆڕستان قەرەباڵغە، دوو مەیت لەوێ چاوەڕێتن، شۆڕش لە لایەک و باوکت لە لایەکی‌تر. مەم و زینێک و بەکرە شۆفارێک. دەبڕۆ خوات لەگەڵ. بڕۆ و لە سەر تەرمی شۆڕش، گیانی خۆت وەحەسێنە، کوژراوی خۆت وەلاوێنە.

دەست لە دەست بۆ شاری جوانەمەرگان و وڵاتی خاوێن و ئەوین پاکان بۆ هەمیشە پشوو بدەن، بحەسێنەوە و یەکتر لە ئامێز بگرن. تەرمی بۆ کرووز و لەشی نیوە خەڵووزی کەژاڵ لە سەر شانی دڵ بەخەمان بەرەو ئاوایی ئەستێرۆک و گۆڕستانی کۆن وەڕێ کەوت.

گۆڕستان لە خەڵک پۆنگاوە. دەنگی شین و ڕۆڕۆ بەرزە، لە هەموو دەرکێک خۆڕنین و بەخۆداداں، هەڕەشە، هێرش، دژایەتی پەرەی لێ هەڵاویشتووە. هەر

دەڵێی ئەوشۆ لەشکری مەرگ لەوێ بەزیوە و مەڵی بەختەوەری بار وبنەی پێچاوەتەوە، هەر دەڵێی دەستی تۆڵەی خوای هەژارێک ژاری ماری پێ نۆشیون و بایەقۆشی بێ فەڕ گەڕی خوێنی پێ فرۆشتوون، وادیارە ڕووداو لە سووتانی کەژاڵ ڕوودارتر و بەتینترە.

پاچ و پێمەڕە لە دوو لاوە خەریکی هەڵکەندنی گۆڕن. شۆڕش و حەمە سوور بوونە قوربانی، بوونە گاوگەردوونی شەوی بەشوودانی کەژاڵ. دیارە هەناسەی کەژاڵی چارەڕەش و بڵێسەی دەروونی کچێکی فرۆشراو بەزەیی خوای گەورەی نواند. دەستی خوا تۆڵەی کەژاڵی وەرگرت. باوکی کەژاڵ نەگەیشتە میراوی، نەبوو بە هەمە کارەی سوڵتان ئاغا و وەبەر خەنجەری تۆڵە کەوت.

کەژاڵ خۆی سووتاند، شۆڕش موچوڕکی بە شوودانی کەژاڵ دوایی بە ژیان هێنا، حەمە سوور بە تاوانی پەیمان شکێنی وەبەر خەنجەر کەوت. مەڵی بەختەوەری ئەستێرۆک باروبنەی گوێزراوە. بایەقۆشی دووبەرەکی و دژایەتی بۆ هەمیشە ڕەگ و ڕیشەی لێ داکوتا.

کەژاڵ و شۆڕش لە لای یەک خرانە گۆڕ. بە یەکتر بڕان، ئەو دوو ئەویندارە پاکە کەوتنە جیهانێکیتر، هەستانێکیتر، ڕاسانێکیتر. حەمەسوور دوور لە کەژاڵ و شۆڕش لە گۆڕ خرا، بە تف و نەحلەت گۆڕی داپۆشرا.

سواره و سووره

پێشەکی

ئاورێک لە پیاوماقووڵی و بەبیرەکانی مێژووی کورد

ئەگەر بە چاوێکی مەند و بێچاووڕاو و بە هێزێکی مامۆستایانە لە کروکار و شەوگوردی دەست و مەچەکی گەلی کورد وردەوە بین. وەیان بۆ هۆرە و لۆرە و لاوک و بەیت و باوی بەیتبێژان گوێ ڕادێرین. و لە بنەماڵەی عێل و عەشیرەت و سەرۆک هۆزان میوان بین. تەماشای کر و نەخشی تێر و جەواڵ و چیخە ئەسمەرپێچەکان بکەین و لە دەست و چەک و چەکمە و زەنگاڵی سوارچاک و گەنجەکان ڕامێنین یان بە زستانی سەخڵەت و سۆڵ و سەرما خۆ لە بەر کوورەی مزگەوتان وەبووژێنین. و لە زار و زمانی پیاوماقووڵ و ڕدێنسپیان فکرین و بۆ نەزیرە و تیتاڵ و سەرگوزەشتەی قسەخۆشان گوێ ڕادێرین ئۆباڵی بۆ دەکێشین و دەڵێین گەلی کورد گەلێکی ڕەسەن و ماکەدار و بەهۆش و زەق و زیندوویە. خاوەنی زاراوەیەکی هەراو و پاراو و بەلق و پۆپە. بێئەوەی خوێندنەوەی هەبێ لە مەنتیق، بەیان و بەلاغەدا و لە مەجاز، تەشبیهـ و ئیستعارەدا بەشێکی هەرە ماقووڵ و پەسندکراوی هەیە.

زۆربەی گەلی کورد لە خوێندن و خوێندەواری دوور و تەنانەت زۆربەیان لە شارستانییەت و ژیانی نوێ بێبەشن.

سەرەڕای ئەوەش هێشتا ڕەگەز و ڕەچەڵەکی خۆیان لەبیر نەکردووە و داب و نەریتی باب و باپیر و جل و بەرگ و کورتەکی کوردانەیان نەگۆڕیوە، بە تایبەتی پیرەپیاو و قامبێژ و بەیتزانی وای تێدا هەڵکەوتووە، هەر خۆشە دڵی بۆ وەگری و لێی فێر بی و لەسەری بنووسی و گیانی پێوەحاوێنی و بۆشایی مێژووی پێبنەخشێنی هەر بۆ بەڵگە دەتوانین لە هەرێمی شاخاوی خۆماندا لە ناوچەی گەورکی موکری باوەگەورە نیشان بدەین.

لە زار و زمانی ئەو پیاوە گفت و لفت شیرینە، چیرۆکێک زیندوو وەکەین و لە بەر شەبەقی ئەو چیرۆکە دەرسێکی بەنرخ وەرگرین. بەڵام باشتر ئەوەیە پێشەکی باوەگەورە بناسین.

«باوەگەورە»

باوەگەورە، ناوی قادرە و کۆرپەی باوەشی ساردەکۆسانە و لە تەمەنی نەوەد ٩٠ساڵیدا لە گوندی یاغیان[١] کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی مەلازادان[٢] بەخاک ئەسپێراوە. خوالێخۆشبوو لەبنەماڵەی عەزیزی خاڵندە و بە شەش پشت دەگاتەوە سەر شێخەی سوورکێوی دەس‌وەشێن. باوەگەورە هەروەکوو هەموو مناڵە کوردێک لە ناو پەڕۆوپاڵی شڕ و لانکی شەق و شکاوی کوردانەدا خڕەکە بووە. هاتووەتە ناو ڕیزی پیاوانەوە. بەڵام هەروەکوو زۆربەی پیاوە کوردەکانی پێگەیشتوو، چەرخ و خولی ژیان تووشی گەلێ ڕووداوی تووش و

---

١ گوندێکی چکۆلەی ناوچەی موکریانە، نزیک گوندەکانی سلامەت و گولۆلانی سەروو.
٢ ئەم گۆڕستانە لە مابەینی گوندی یاغیان و گلۆلانی سەریدایە.

هەڵدێرانی دەستی تۆسنانی کردووە و هەراوهوریای ساڵی «شێخی» «سمکۆ» و «مەلا خەلیل» و شەڕەکانی عەشیرەتی و هەرێمی، دەورێکی چەکداری باشی پێگێڕاوە و تاڵی ڕۆژانی شوانی و سەپانی و ساد و سەودا و کۆچ و باری، باری نالەباری ئەو سەردەمە دەورەیەکیتری ڕۆشنبیری و نەترسان و زبک و بڕی پێ حینجە کردووە:

ئەو پیاوە مەزنە هۆش و زەین و زانستی تا ئەو شوێنە بەرز بوو کە دەستی تاریفی پێڕاناگات. هەر لە تەمەنی منالی‌یەوە تا ناو بێشکەی گۆڕی پیرۆزی چی دیبوو، چیکردبوو یا چی پێکرابوو چی بە سەر کێ هاتبوو مووبەموو بە پێی بەڵگە و نیشانە هەمووی لە بیر مابوون.

زۆربەی جاران لە ناو دۆست و یاران لە بەربەرۆچکە و سەربان و گوێ تەندووران خەڵک پووڕەی لە سەر دەدا و ئەو کۆنە چیرۆک و وردە بەسەرهاتەیان بەتاموخوێتر لە خوێی چێشتان پێدەگێڕاوە. ناوبراو لەو ئاخریانەدا ماڵۆچکەیەکی گەرم و کوردانەی پێکەوە نابوو. لە گوندی یاغیان سفرەی میوانداری و بەرماڵی خواناسی لێ ڕاخستبوو. کوردانە ژیا و قسەخۆش و ڕووخۆش و بەتام و خوێ دەژیا و تا هەشتاوپێنج ساڵ تەمەنی خۆی لەبیر بوو. ئەو پیاوە پیاوناس و گیاناس و نەخۆشی‌ناس و سەردەرچوویەکی خول و زەمانی خۆی بوو. ناوبراو بۆ ئەوەی پیاوی نەزان تێگەیەنێ و هەڵەوپەڵەی قەڵس و قۆڵان هەڵگەڕێتەوە، دەم و جێ مەتەڵ و کورتە چیرۆکی وای بەدەمدا دەهات، مردووی تێدەگەیاند و نووستووی وەخەبەر دێنان. هەر بەو کورتە نەزیرە و قسە بەتامانە خەڵکی زۆر بەرەو ژیان ڕاستاوێژ دەکرد و لە

هەڵە و هەڵخلیسکانی دەگێڕانەوە. یەکێک لەو چیرۆکانەی کە پیاوی تێروپڕی لێدەترسان سەرگوریشتەی سوارە و سوورەیە کەوا من بە قەڵەمی خۆم لە زمانی ئەو زمان ڕەوانەوە دەیهێنمە سەر کاغەز و گیانی وەبەر دێنمەوە. باوەگەورە هەزاران بەیت و باوی ئاوای لەگەڵ خۆی خستە گۆڕەوە و لەکیس ئێمەی کوترەخەم[1] و بەجێماو چوون، هەزار ڕەحمەت لەگۆڕی بێ و لەگەڵ خێری خوا هاوباوەش بێت.

«سوارە و سوورە»

«نانی گەنم شاخدارە»

سوارە، پیاوێکی ڕێکوپێک و بەدیمەن و بەرچاو بوو. کەم کەس دەیتوانی تێر بەچاوان لێی بڕوانێ و بڕیاری هەڵوەشێنێتەوە ناوبراو مەرد‌ار و میوانگر و سفرەپان و قسە چەور و بەبەخشش بوو. لە ناو چوارچێوەی ژیاندا خەنی و بێ کەمایەسی بوو. ئەسپی بزۆز و ویزەنگی زێڕین و چەکمەی بەمامزەدار هەر لەوی دەکالاوە و کەسی‌تر.

کلێتەی کوردانە و ڕانکوچۆغەی سوورگوێز و خەنجەری مشتووسپی ئەوندەی تریش سوارەیان لە ناو دڵاندا خۆشەویست و ماقووڵ کردبوو جوانی و جوامێری سوارە لە ناو عێل و عەشیرەت و هۆزاندا ریشەی داکوتابوو.

دەسێ نەبوو لە مەڵبەندا، دەستی بادا و با نەبوو لە کۆگای ویستی پووشکەیەک ڕامالێ. دێو نەیدەتوانی بە مۆڕەوە لێی بڕوانێ و بڕیاری هەڵبڕێت.

---

[1] کەمتەرخەم، بێموبالات، گوێ‌پێنەدەر.

خوێنگری خوێنان و پیاوماقوولی سەر ڕووداوان بوو. گورگ و مەڕی پێکەوە پاڵێن دەدا و فیلی بە موو چەواشە دەکرد. ئەو لاوە شیرین ژیاوە، مامێکی هەبوو پیر و لەرزۆکِ و لەکارکەوتوو، بەڵام بەهۆش و هێواشبێژ و بە ئەزموون و سەردەرچوو.

بەڵای پیری و کۆسپ و قۆرتی تەمەن دەسی پێ لە داوێنی سوارە وەرێنابوو و وەکوو پەنابەرێکی بێدەرەتان لە سەر سفرەی سوارە دەژیا و چاوەڕوانی لە مردن بوو. پیرە پیاو ناوی «وەیسە» بوو. لە پسپۆڕی و خواناسیدا لە وەیسی ماهی دەشتی بەجێ نەمابوو. وەیسە لەو شۆخە پیاوانەبوو کە لە کاتی خۆی خێوی شاخداری لە گێرە دەکرد و حەزیەی دووسەری سەمەندۆک[1] دەکرد.

بەڵام گەڕی پیری نزم و نەوی لە سەر زەوی تووشی بێنازی و دەستندە خۆری کردبوو. لەگەڵ سوارە، هەناسە سارد و بێدەنگ و دەسەڵات دەژیا، سەرەڕای ئەوەش زۆرجاران سوارەی لە سەر لێوی کەندەڵانی هەڵە و هەڕاڵی دەگێڕاوە. وتە بەنرخەکانی بەو شێوەیە دەسپێدەکرد. دەیگوت کوڕم سوارە تۆ هێشتا گەنجی و بێ ئەزموونی، وریا بە، نانی گەنم شاخت لێنەدا و ورگت نەدڕێ. کوڕم بەڵای هەڕاڵی بێ دەرمان و دوکتورە و مانی بەبێ سامان و پارە نەمانێکی پڕ لە عەیب و عارە. کوڕم هەتا هەتە بەرزی و هەوی، فەقیر کەوی، نزم و نەوی. ئەبێ ژیر بیت. تیری دەستت لێ نەوەشێنێ و نانی گەنم شاخت وەبەر نەدا و گاجووتت بە گیسک پێ نەبەخشێ و نەزانی تووشی تەڵەی

---

[1] دارێکی باریکە، بەملی سەگەوە دەبەسترێتەوە هەتا فێری ڕستە دەبێ.

هەڕاڵیت نەکات. پێشـینیان وتوویـانە نـانی گەنـم شـاخدارە و پیـاوی تێـر لە هەڵدێران نزیکە. هەروا گوتوویانە، تێـر تلێـک بـدا ئەسـتۆی ورد دەبـێ، بەڵام برسی سوورێک بدا هەڵدەستێتەوە.

کوڕم ڕۆژی ڕوون شەوی ڕەشی بەدوودا دێ و بەماڵی زۆر هەڵمەخەڵەتێ. دۆستی سەر سفرە، بە سەفەری بزانە و لە گرێ و گۆڵی ناو ژیان و ژانەسەری سەردەمی پیری بێبیر مەبە.

لەم ڕۆژانەدا بیسـتوومە ئەتەوێ داوای عاسەخانی کچی کەسـکە بکەیـت و هەیاسەی تەڵا و تاس کڵاوی موسڵی بۆ بکڕیـت و زەنازەنـای زەماوەنـدی بـۆ وەڕازێنی. ئاژاوە بخەیتە ناو ماڵ. مـاڵی خـۆت بکەیـتە جـێگەی ئاشـی دەوەنە ئاشی و شووشەی سام و شکۆی خۆت لە بەردی بێناوی دەی و بۆ هەمیشـە کردە پەشیمان و ماڵ وێران بی. هەروەکوو مامەی خۆت پەنابەری قوون ئاو و تەندووری ماڵان بیت. ئەم کـارە هەرگیـز نـابێ بکرێـت. ئەگەر هەر لە کەری شەیتان دانابەزی، عاسەخان لفی تـۆ نیـیە و بە سـی سـاڵ تەمەن تۆفیرتـانە. ئەویش کێ؟ کچی کەسکە.

هەموو کەسێ کەسـکەی ناسـیوە، دەڵاڵ و کـتکە نەوتیـنەیە. کونـدەبووە، وەیشوومەیە. کەسکە هەر ئەو ژنەیە کە مەرگەمووشـی بە گەرووی باییزخـانی مێردیدا کرد و ئاژاوەی خستە ناو ئاوایی و هێشتاش بـۆچەک و چەرەچەمـانی هەر نەبـڕاوەتەوە. عاسـەخانیش کچـی ئەو دایـکەیە «دایکـان ببیـنە و کچـان بخوازە. » کوڕم ئەو کارە بۆ کردن نابێ و ئەبێ نەکرێت.

مام وەیسە حەکیمانە و پیرانە بەهەزار و یەک بەڵگە، ویستی سوارە لەو سوارییە دابەزێنێ و لەو ژن هێنانەی پەشیمانی وەکات. بەڵام بەڵای هەڕاڵی و پارەزۆری بەحرێکی بێ بوار و هەڵامەتێکی بێ دوکتور و دەرمانە. هەر وەیسە گوتی و سوارە نەیبیست، قسەی مامەی شکاند و نانی گەنم هەڵیمساند. ساماداری، داری هاری خستە دەست.

خولی گۆڕان باری ژیانی گۆڕی. ماڵی تەفر و توونا کرد و کلێتەی بە تیلاکی سەریەوە ناو بەرەو زەماوەندی عاسەخان وەڕێ کەوت. زەماوەندی پڕ لە زنازەنای بۆ ڕازاندنەوە. زەوی لە ژێر سمی ئەسپی بووکێی زۆر و زەبەندەدا کەوتە سکاڵا و بووک دابەزی و ڕۆژی ڕەشی سوارە لە ئاسۆگەوە سەری هێنایەدەر، نەگبەتی باوەشی تێوەرێنا.

وتەی مام وەیسە، هاتە دی. نانی گەنم شاخی وەبەردا و سوارەی لە کڕاڵی هەڕاڵی دابەزاند. ناکۆکی ناو ماڵ و دەمەتەقەی دوو هەوێ سێدارەی ژانەسەری بۆ هەڵاوەسی. کوڕ و بووک و باب و دایک، ڕووبەڕووی یەکتر ڕاپەڕین. مرقە و مرخێش مرخێش گەیشتە دار و کوتەک و تۆران و لێک پسانی شیرازەی ماڵ و مناڵ و کوڕ و باب و دایک.

زۆری پێنەچوو میرەماڵ نیری کەوتە عەرز و سوارە سەری کەوتە بن بەرداشی دەردی سەری و مەڕ بێ شوان و بێچوو بێ کابان و شوان بێ شێو و قاپ و قاچاخ و چینی چەنەیان کەوتە بن ژەنگ. سوارە هەناسە سوار بەرەو هەڵدێری نەداری بەڕێ کەوت.

کۆترە جوانەکانی سوێبانی دیوەخـان پەڕەوازە بەرەو چیـا کۆچیـان کـرد. پشیلەی مشک خنکێنی ناو ماڵ، پەڕەوازەی ئێر و ئەوێیـان بـوون و کاسـەی نانی بوو بە مۆڵگەی پاشای مشکان.

تاژی ناسک و نازدار لە نووسکە نووسک و قەڵەمبـاز و خۆڕانـان کەوتـن و بەرەو گورگەمێشی و دەسپیسی ڕۆیشتن. میوانی سەرسفرە و دۆستی پڵاوخۆر سەری سوارەیان سووک کرد. سـوارەی دوێنـێ، پیـادەی ئەوڕۆکەیە و لە ژێـر فەرمانی کەسکە و عاسەخاندا بێدەست و دەسەڵاتە. کەسکەی خەسوو و کـۆنە جانتای جادووگەری، فێڵ و تەڵەکەی بۆ سوارەی هەژار ئاواڵە کردەوە و هێزی پیاوەتی پێ هەڵچۆڕاند و تووشی دەیان هەڵە و هەڵخلیسکانی نـاڕەوای کـرد و ماڵی پێ هەڵوەشاند و دۆست و ئاشنا و ناسیاوی لێکردن بە دژ.

سوارە سەروسمێڵ سپی و بـێ ڕەنـگ‌وڕوو، تێ‌شـکاو و پەشـیمان، لە نـاو گەروگای خەم و پەژارە و بـێ سـەرەدەریدا سـەری لێشـێوا و ڕۆژی لێبـوو بە شەو.

«ڕۆژێک لە ڕۆژان»

سوارە، سواری ئەسپی لاواز و نەشۆراو بوو. باڵتەی ڕەشەڕاوی لە بەر کـرد، چەکی ڕاوی هاویشـتە شـانی، تـاژی ڕەشـەکوژی وەدووخسـت دەسـت لەو و قەوەتیش لە خودای مەزن، بەرەو مێشەزارەکەی کەوتەڕێ.

هەر گەیشتە ناو مێشە و پۆلەپۆڕێکی بۆ ڕێکەوت، تاپڕێکی لێ‌تەقاندن سێ پۆڕی پەڕنەخشینی لێگێڕانەوە. سوارە بەو ڕێـکەوتە، گەشـە لە هەمـوو گیـانی گەڕا. هەتاوی نەرمەبزەیەکی بێ‌باوی کەوتە سەر لێوە چرچەکانی.

لە نێو خەیاڵی خۆشی خۆیدا وردەوردە بەرەو مەزرا و هەوارگەکانی ساڵانی مەڕداری دەڕۆیشت. ئەسپەشێ ڕاچەنی و بۆرە کەروێشکێک ڕاپەڕی و تاژی هەر لە حەواوە قۆزتیەوە. سوارە دابەزی و کەروێشکی سەربڕی و دەستی حورمەتی بە پشتی تاژییە زەردا هێنا.

سوارە موچوڕکەی مەینەتی، گیانی بەردا و لێکدانەوەی خراپ سەری سووک کرد. ئەو ڕۆژەی بەلاوە موبارەک و سەرەتای گۆڕبوونی نەگبەتی بوو. ئارەقەی شادی هەموو لەشی داگیر کرد و لای وابوو شانسی بەرەو گەردوگوڵی بووژانەوەیەوە و نەیدەزانی هەوەڵی چارەڕەشی و ئاخری بەهاری سانەوەیەتی. سوارە ویستی پشوو بدات لە ئەسپە بۆرە هاتە خوار و لە ناو چیمەنێک پاڵی داوە، ئەسپەکەی لە ناو گیاوگژی خاو و ساوادا چەیار کرد. غەریبەیەک بە ڕێگادا چەقی ملی کێشابوو و ئارەقەی لێدەچۆڕا.

سوارە فەرموویەکی غەریبەی کرد و ئەویش بۆ سووکە پشوویەک لای کردەوە و خۆی لێ بەعەرزی دادا.

سەر و قلیان تێکرا و دووکەڵیان لێبڵیندبوو.

سوارە: بێ قەیدی بێ لە کوێوە بۆ کوێ و ناوی شەریفت؟

ناوم «سووره»یە و خەڵکی «سەراو»ی سوبحاناغام و لە ئیش و کاری پێویست دەگەڕێم.

سوارە: ئیشی چی و لە کامە کار و کاسپیدا دەسودەمگەرمی؟

سوورە هەناسەیەکی باریک و بۆکرووزی هەڵکێشا و ملی بە لارەوە نـاو دوو دڵۆپ فرمێسکی لێلی لە چاوەکانی هەڵوەراند: کامە ئیش، کامە هونەر بوو کە بەسەریدا زاڵ نەبم، ئەی ماڵی بێ بەختی مرێ، هەروەکوو ئاوام بە سەر دێنێ.

سوارە: لەمەڕ کاروباری دیوەخان و چێشت و نان چی؟

سوورە: بەگم ئەوەتی هەم سەروکارم زیاتر بەو خزمەتەوە ئیشاندووە، کاری دیوەخان و خۆراکی ڕازاوە هەر لەمن دەکاڵێتەوە.

سوارە: زۆرباشە کەوابوو شانسـت هـاوردووە. منـیش بە بابـایەکی وەک تـۆ نیازم زۆرە ئەگەر دڵتان بەمن وەکرێت.

سوورە: قوربان قسەت لە دەما شەکر بێت، کە تۆ ڕازی بی، من بێ قسەم.

سـوارە: دەی بـرام زۆر گـوتن قورعـان خۆشـە مـن بڕێـک ئیشـم هەیە و سـەرێک لە مەزرا و لەوەڕگەکـان ئەدەم و ئەگەڕێـمەوە. بەڵام جەنابـت هەر لێرەوە بەرەو گوندەکەمان وەڕێکەوە لەو چەمە پەڕیتەوە ناودێ دیارە خانوومان لەخوار گوندەکە بە تاقەوەیە چنارێکی بەرز دروشمی حەوشەکەمانە.

کەم خێزانم خۆم و خەسووم و عاسەی خێزانم، سێ مۆجزاتین کەم ئەرک و کەم کوێرەوەریم. ئەم سێ پۆڕەش لەگەڵ خۆت بەرەوە بـۆ نیـوەرۆژە بیـانکە بە کەباب. ئەم کەروێشـکەش بـۆ سەنگەسـیری شـام. دەمـێکە کەبـابی پـۆڕم نەخواردووە، ئەوا سوێم دەبێتەوە بـۆ کەبابێـک تـازییە سـەقریش ڕسـتەکە بـا لەگەڵ من نەبێ من بەرەو کوێستان دەڕۆم. دەترسـم سـەگ و مەگـی شـوانە مەڕان تووشی سەمڕ و سەمەرێکی بکات. بە فلان بەڵگە خـۆت بە عاسـەخانی کابانم بناسێنە، عاسەخان تۆزێک شێتۆکە و قسەشڕە، دڵت لێی نەبێ. خەڵـووز

و شیشه کەبابەکانی لیوەرگرە بە ئاوری گەش و بـێدووکەڵ و چەرەچەمـان، وێچوویی[1] خۆت نیشان دە تا دەگەڕێمەوە.

سوارە ئەمەی گوت و بەرەو لەوەڕگە کەوتە ڕێ. سوورە تاژیی ڕستە کرد و کەروێشک و پۆڕی پێچاوە و لاقێکی کردە سێ و بازێکی کـردە چـوار و بەرەو گوند لە خۆنووسا.

چۆم لێڵە و سوورەش ترسەنۆک. ئەیەوێ تاژییەکەی وەبەستێ و بوار تاقی وەکات. تاژیی لە دار هەرمێـیەک شـەتەک دا و وەک مـراوی بـواری بـڕی و پەڕیەوە پۆڕ و کەروێشکی لەمبەر دانا و بەرەو تاژی گەڕاوە. تاژی خۆی لە دار هەرمێی پێچاوە و ڕستەی کـردۆتە تەنـاف و لە ملـی بـۆتە قـوڵفەی مەرگ و ددانی پێ گربوون. سوورە دوای شین و شەپۆڕ و بەخـۆدادانێکی بەرچـاو، هەر بەدارەوە تاژی بەجێهێشت. دووبارە لە چۆم نیشت و بەرەو پۆڕ و کەروێشـکە بـــۆر گەڕاوە. بەڵام گەڕی گەردوون دەســـتی لەیەخەی ناکـــاتەوە و هەردەم بەڕووداوێکی نوێتر داوی بۆ قەف دەکات. سوورە دیتی هەڵۆیەکی حەیـتەزەلام لە سەر کەلاکی کەروێشکە بۆرە و خەریکی کەوڵ کردنە. سوورە چاوی چوونە تۆقی سەری ڕقوقین، ئەوکی گرت، دەستی بـۆ خـڕکە بەردێـک درێـژ کـرد، ویستی دەس بووەشێنێ. بەڵام هەڵۆ زووتر کەوتە دەستەوکەری و کەروێشـکی خستە حەواو لە هێرشی سوورە ڕزگار بوو.

سوورە سەر لێشێواو بەناچـاری سێ پـۆڕەکەی هەڵگـرت و بەرەو نـاو دێ ڕۆیشت. خۆی بە عاسەخان ناساند. خەڵووز و جێکەباب و شیشەی لێوەرگرت.

---

[1] لێهاتوویی و شارەزایی.

پیـواز و بەهـارە و ئـاولیمۆ و ڕۆنەکەرە و نـانی نەرمـی پێگوشـنی لە سـەر سینییەکی زێوینە مۆڵ کردن.

هەوەڵ پـۆڕی برژانـد بـۆچەک و چـرکەی تـام و بـۆنی خـۆش نەوسـی ڕاچڵەکانـد، دەسـتی پێـنەگەڕاوە ئەو پـۆڕەی هەر بە دوو سـێ پاروچکـان ڕۆهێشت و نۆشی گیانی کرد. پۆڕی دووهەمی لەشیشـەدا و لە سـەر پۆلـووی گەشاوە جێگەی بۆ کردەوە تا ئاوڕی داوە گورپە پشیلەیەکی ئاماڵ چەتە پۆڕی سێهەمی ڕفاند و هەروەکوو با و بۆران بۆی دەرچوو.

سـوورە: هەر بە پای پەتی کەوتە سەری و بە خڕکە و پـلار و تاشـەبەردان مەیدانی پێگرت و بەناو هۆدەکەدا وەک شێلاقە دەیسووڕاند. دەستی لە خـڕکە کێشـا و شووشـەی پەنـجەرەی تێکشـکاند و گـورپە پشـیلەش پـۆڕی لەو کەلێنەوە ئاوە دیو کرد. سـوورە لە بەختی ڕەشی، ڕەشکەیەک ماسیوە لاقـی لە زەوی کوتـا و چەنـد تفـی لە ناوچـاوانی بەخـتەکەی کـرد و فرمێسـکی هەڵوەراندن. بەپەلە بۆلای ئاشپەزخانە گەڕایەوە.

لە مشت و مڕی پشیلە بـۆردا زۆری پێچووبـوو، پۆڕەکەی‌تریشـی لە سـەر ئاگری بەتین، ببوو بە خەڵووز و کەڵکی خواردنی نەمابوو و ئێسک و گۆشت و پێستی بە سەر یەکـا سـووتابوون. چەقە دووکەڵ و بـۆچەک و چەڕەچەمـان، عاسەخانی وەک ماری ژاراوی لە سەر کلکی بۆ پێوەدان ڕاگرتبوو. ئەوەی دەبێ نەکرێ و نەگوترێ گوترا و تف و جنێو و ناو و نیـتکەش سـەربار. لەولاشـەوە سوارە سەرێکی لە لەوەڕگە و جێگەهەوار و ساباتە کۆنەکانی ڕۆژی بەرووتردا و ئاوری بیرەوەری تێهەڵگـرا و فرمێسـکی هەڵـڕژانە سـەر زەوی. زەوی بەیـار و

چارداخی ڕووخاو جێهەواری چۆڵوهۆڵ - چۆڵەچرای هیوای وەبەر با دا و بە هەڵەی ژیانی زانی - کوێرەبرینی کولانەوە، مام وەیسەی مامی هاتەوە بیر و بڵێسەی هەناوی پڕ لە پەشیمانی لە ئەسپی هێنا خوار و ئەژنۆی پێلەباوەش گرت.

پاش ماوەیەک هەناسە و ئاخ و داخ و بەخۆدادان، شەیتانی بە نەحلەت کرد و بە هیوای کەبابی پۆڕ و ... سەنگەسیری شام بەرەو ماڵ قەمچی لە ئەسپی لەڕ و لاواز و بێناز کێشا و پێچ و پلۆچی لامووچانی بە جێ هێشت. تەق لە بەردەمی وەتاغەکەی دابەزی. عاسەخان ڕووبەڕووی هات و ڕووداوی سوورەی وەکوو تالاوێک بە زاریدا کرد. هەرچی بەدەمی داهات بە سوورەی بەخێر نەهاتووی گوت.

سوارە عەبەسا و ئارەقەی پەژارە پشووی پێبڕی و بوو بە داهۆڵێکی بێ متەق. نەیدەزانی لە دەس کامە بەڵا بناڵێ، لەگەڵ کێهە ڕووداو ڕووبەڕوو بوەستێ. کارەسات خۆکردە و دیزە بە دەستی کابان شکاوە، چارە هەر بێدەنگییە. چەند ڕۆژێک تێپەڕی و تازییەی تاژی و کەروێشک و پۆڕان تەواو کرا. سوارە لە ناو زۆنگی قوڕوقەپی هاتەدەر و ڕوو بە سوورە گوتی ئەرێ تۆ هیچ لە جووت و گا و فەلایەتی دەزانی؟

سوورە ملی بە لارەوە ناو گوتی: گەر بێ شانسی دووبارە دەستم لێ نەوەشێنی، دەتوانم. بەڵێ، کوڕە جووتیارم، جووت و گا هەر لەمن جوانە. هەر زەوییەک من گاسنم بیگاتێ، تا حەوت ساڵ بەیار نابێتەوە هەر بەر و بێستان

و شـــیناوەردێک بە دەســـتی مـــن بێـــتە بەرهەم هەزار ئـــافەرین و ماشـــەڵڵای لێدەباری.

سوارە زەردەیەکی لێڵ و خەماوی، کەوتە سەر لێوە چرچەکانی گوتی: برام لە چاو و ڕاو و فڕ وفیشاڵان دەس هەڵگرە و لە سەر کردارانی دانــێ. تـۆ چەن ڕۆژ لەمەبەر خۆت بە فەڕاش خاس و ئاشپەز ناساند، ئەوڕۆش بارت لێ‌گۆڕی و بوویە جووتیار و خەرمان پێو.

سوورە: ئاغام تا ئەو هەموو پشیلە برسی و دزانە لە ناو ماڵی تۆدا خەریکـی زیانی و دزی بن من کاری نان و چێشتم بۆ ناکرێت. ئاغام کێ بە دەردی کێ دەزانێ. تۆ نازانی کە دەستم دا کەوڵە نان گورپەی سوور و شڵە و تـاڵە چـۆن پەلارم بۆ دێنن، هەر ئەوندەیە منیش ناخۆن، ئیتر عاسەخانیش سەربار.

سوارە: عاسەخانی چی، بڵێ بزانم دەتەوێ چبڵێی؟

سوورە: هیچ، هیچ، لەزارم هەڵە بوو بمبوورە. ویستم داوێنت بادەم و داوات لێبکەم لە دەس بازبازێن و و میاومیاوی ئەو مۆجزاتانە نەجاتم دەی و ئـابڕووم وەکـڕی. برســین هەر تــێ‌ڕۆدێــن، ڕۆڵەی لە بەر دایـان هەڵـدەگرن، لەوانەیە پیاویش بخۆن، بمکە جووتیار و بەلەخەتـم تەماشـا کە، لە گـامەرز و هۆگـانم بڕوانە، دەست و تووم ببینە.

سوارە: لە خوام دەوێ ئەو کارە بکەی. مەزرام بەیار نەبێ و نەتەوی پێمـان خۆش نەبێ و پلارمان تێ‌نەگرێت. هەر لە ئێستاوە تۆ جووتیاریت.

سوورە سمێڵی لێ‌بـزاوت و بـزەی کەوتە سەر لێـوان. لە خۆشـی جـووت نەجاتی لە دەس قاپ و کەوچـک شـتن و مرومـۆچی عاسـەخان. هەر ئێـوارە

توو‌بەرەتووی داگرت. ملەنیر و ئـاموورکێش و کەرەسـەی پێویسـتی تێکنـا و مشار و تەشوێ و دار و کەڵەوەی زیادی لە دەوری خۆی خڕ کردەوە.

سواره بەڕوویەکی خۆشەوە گـوتی: سـووره بەڕاسـتی لە جووتیـار دەچـی، وێدەچێ سەردەرچوو بی.

سـووره شـانێکی گەشـەی بـادا و بەڵێیەکـی قەڵەوی بەزاری داهـات و پشوویەکی درێژی خواردەوە: گەورەم تـا نەکەومە کـار، قسـە بـێ کەڵـکە بەو زووانە تێدەگەی جەرگی زەوی چۆن دێتەدەر. بـێخەم تـۆ بـڕۆ بەلای شـیرین خەوی شەوەوە، من ئەو شۆکە نـاخەوم. ئامڕازەکـانی جووتیـاری لەق و لـۆر و لەکارکەوتوون، دەستێکیان تێوەردەدەم؛ هەر پارشێوی ڕۆژووگران بەرەو مەزرا دەڕۆم گایەکان برسین.

ئەبێ تێرکرێن. دەنا ئەرکی جووتیار دەرنابەن.

سووره ئەو شەوە نەخەوت شەوی مابوو نیر و ئاموور و کەرەسەی پێویستی لە گابۆر و گازەردان هەڵبەسـت و بەرەو مەزرا وەڕێ کەوت. شـەوی مـابوو لە داوێنـی زەوی بـاری بە عەرزی دادا. گـابۆر و گـازەردی کـردە نـاو لەوەڕگەی خۆشەوە و ویستی تێـر بلەوەڕێـن و هێـزی کاریـان بێـتەبەرێ و ئەمجـار ئەو سەراوسەر هۆگانیان بۆ وەرازێنێ.

سـووره لە بەر ویشـکە خەیـاڵی گـامەرز و هۆگـانی دوور و درێـژ شـەو نەخەوتبوو بێخەوی لەشی قورس کردبوو. ویسـتی تـا گـابۆر و گـازەرد تێـر دەخۆن و دێنە کاوێژ و زمان لەخۆ دەدەن ئەویش چاوێک بەخەو گەرم کـات. شانێکی بۆدادا و خەویش هێرشی خۆی بـردە سـەری. بەربەیـان نەرم و هەوا

خۆش و زەوی شەدار و دنیاش بێ مـێش و مەگەزە و گەزە خەونـووچکەیەک هەر دەبێ بە زێڕان بیکرێت.

سووره سەری کردە سەر کڵاشەکانی و هەتا هەتـاوی قاوەڵتوونـان چەنەی گەرم نەکرد و مێش و مەگەز و مـۆزە شـینە خوێنیـان لـێ نەهێنـا وەخەبەر نەهات.

سووره بە تینـی هەتـاو و ویزەویـزی مـۆزی ملـۆزم ڕاپەڕی و لەگایەکـانی هەڵڕوانی. گازەردە خۆی لەعەرزی داوە و گابۆرەش بە پێـوە دژ دامـاوە. دیتـی تۆبەرە تۆو خوراوە گازەرد و گابۆر لە پشیلەکان چڵێسـتر لسـکیان داوە. ڕق و قین بەرچاوی سوورەی تاریـک کـرد. ڕۆهـاتە نەقیـزەی خەڵفەبنـاو، هێرشـی بردەسەر گازەردی نووسـتوو زۆر بە قەڵسی دەستی کـرد بەکوتـانی. نەخێـر، نە گازەرد لە بەر کوتەک ڕادەپەڕێ و نەسوورەش بەزەیی پێدادێ.

سووره سەری سوڕماوە، تێگەیشت کە بەهاروو[1] کاری خـۆی کـردووە، زۆر لە مێژە گازەرد عەمری درێژی بۆ جووتیاری بەجێ هێشتووە.

چاوێکی پڕ لە گریانیشـی لە گابۆر کرد، ئەویش ئاوی لە دەمـی دێ وەک ڕەشـکەکا ماسـیوە و وەکـوو مێـژۆکە هەڵـدەلەرزێت، هـا کە ئێسـتا و هـا کە تاوێکیتر ئەویش بە دەردی ئەویتر بچێ و گۆشتەکەی لە کیس بچێت.

سووره نەیکردە نامەردی، سواری سەری بوو، ناوی خودای لێهێنا و سەری بڕی. ئەمجار دەسـتەوئەژنۆ، شـینی تەواوی گێـڕا. سـوارە ناشـتایەکی درەنـگ

---

[1] جۆرێک گەنمە لە وەرزی بەهارد دەچێنرێت و کزتر لە گەنمی پاییزەکێڵە و نـانی چـاکی لێ دێت.

سواری ئەسپە شێ بوو و تاپڕەکەی خستە پێشکۆی و بۆ تەماشای گامەرز و دەست و نەقیزەی سووره، بەرەو مەزرا کەوتە ڕێ. قەمچی لە ئەسپە شێ کێشا و شابالی پێ پەیدا کرد. بە چاو لەیەکنانێک خۆی گەیاندە ڕووداوی چاوەڕوان نەکراو.

سووره ترس لەرزی لێهێنابوو، ئارەقەی خەجالەتی سەری شۆڕی ئەوندەیتریش پێ شۆڕ کردبوو. چاوی بۆ هەڵاتنی دەگێڕا و کونە مشکی لێبوو بە قەیسەری. بێسەرەدەری تەنگی پێهەڵچنیبوو. پێی وابوو بەتاوانی خۆی گۆڕەوشار دەدرێ و شارەوشار بەدەر دەکرێت.

سواره سەرەڕای ئەو هەموو ڕووداوەی کەیەک بەدوو یەکدا بەڕووی دادەڕووخان. ژیانیان دەخستە مەترسییەوە، زۆری دڵ بە سووره سووتا و ئاگری بۆ تێبەربوو. زۆری دڵنەوایی کرد و بە ڕوویەکی خۆش و زمانێکی پڕ لە بەخشینەوە گوتی: کوڕم بە خەم دامەکەوە سەر و سمێڵی خۆت مەڕنەوە. تووڕەیی حاسمان و هێرشی بەڵایان بە بەژنی من بڕاوە و نەک تۆ. باشی دەزانم نانی گەنم و باوی هەڕاڵی و خۆڵیگۆڕان تیری بۆ خستوومە کەوان هەر تاوێ بە داوێک و بە ڕووداوێک ڕاوم دەکات و هەرچی بەسەرم دێ و ڕێگەم پێدەگرێ خۆم بە هەوێنی ئەو بەسەرهاتە دەزانم نەوەک ئەتۆ. ئێستاش کار بەخەمان پێکنایە، وا من بەرەو ماڵ دەڕۆمەوە، یارمەتی دەرت بۆ دەنێرم گایەکان کەوڵ کە و چەرمەکەیان بۆ ماڵ بێنەوە، دەیان فرۆشین.

گۆشتی گابۆریش بە سەر هەژاراندا وەبەشە و ببێتە بەڵاوەگێڕی قورت و بەڵای گەورەتر. هەروەها ڕانێک و بڕێک لە گۆشتی لاشان و مازەپشتەکەشی

بۆ خۆمان ڕابگرە. بزانین حاسمان لە ڕاستمان چی‌تری پێیە و چ‌گەڕێکی ترمان پێ دەگێڕێ؟

سوورە لە جوانمێری خاوەن ماڵ تینی تێگەڕا و عەسرێکی زوو، بە کەوڵ و گۆشتەوە گەیشتەوە ماڵ. هەر ئەو شەوە سوورە بە کەیفی خۆی ورگی لە کەبابی گابور هەڵێنجا و پشیلە و گورپەی بزۆز و هاروهاجیشی پێ حەمایەت کردن.

سوارە دەستووری دا هەر بەیانی ئەو دوو کەوڵە گایە بەرە بۆ شار و لە چەقەی بازاڕ بیانفرۆشە، پارەکەیان وەگێڕە بۆمن و پێویستم بەپارە زۆرە.

سوورە هەر لە تاریک‌وڕوونی بەیانیدا خۆی گەیاندە شار و لە ناوەڕاستی چەقە بازاڕەکەدا هەی چەرم هەی چەرمی گرتەوە. قوڵە چەرچی و دەست و گوێبڕ تێی‌گەیشتن. یارۆی کەوڵ فرۆش لێنەزان و فشەڵۆک و لە دەستان نەرمە. بڕیاریان دا هەموو لە هەموو ببنە شەریک و مفت و مەرحەبا ئەو چەرمە باشانەی لێوەرگرن. جووتی چەرمەگا بە ٣٠ دینار هەر تووڕەی بوو. ئەوان وەک چاو بەست بە چوار دینار و نیو لێیان کڕی. تاق و جووت لە ترسی تەشقەڵە و پەشیمانی سوورە خۆیان لە ناو ئاپۆرەی خەڵکدا گوم کرد. سوورە پارەی لە گیرفان ئاخنی و ویستی بەرەو ماڵ وەگەڕێت و چالاکی خۆی نیشان بدات. بەڵام قەرەباڵغێک دەوری چەقەبازاڕەکەی وا تەنی بوو کێچ نەیدەتوانی ڕاپەڕێت. پێ‌لەسەرپێ خەڵک ڕاوەستابوو بۆ تەماشا و چاوەچاو و پاڵەپەستە و کەس‌لەکەس بوو. سوورە بۆ تەماشا خۆی بەنێو ئاپۆرەدا کرد و دیتی کابرایەکی چاوشینی ئاولاوی مەلێکی بورکەڵەی پێیە و هەروەکوو

مەیموون گاڵتەی پێدەکا و هەر نۆبەی بەڕەنگێـک و مەکرێـک مەلەکە خـۆی دەگۆڕێ و یاری دەکات. کابرا دەیەوێ بیفرۆشێ بەڵام نە بۆخوی ناوی دەزانێ و نە خەڵکی بازاڕەکە دەیناسن. تەنانەت ڕاوچیەکـانی ئەو مەڵبەنـدەش دەیـان گوت تا ئێستا باڵندەی ئاوامان نەدیوە.

ئەو دەعبا بۆرکەڵە لە کۆترۆکێـک باوخۆشـتر بـوو ئەگەر کـابرای خـاوەنی قەڵسی دەکرد، دەکەوتە هوومەن و شاڵاو و هەموو لەشـی دەبـوو بە گەردن و دەهاتە سەر وێنەی شـینەمارێکی پـڵپڵـی گـاهەنگێو. ئەگەر لە هەڵـبەزین و شاڵاو و زەنازەنـا مانـدوو دەبـوو خـۆی دەبـردەوە بەریەک و دەبـوو بە کونـدە چکۆلەیەکی سەر کەڵەکان.

جاروبـارەش دەم دەکـاتەوە و دەچریکێنـێ. چـریکەی لە سـەقر و بـازان نامێنێتەوە. پەلەوەر ناسەکان نەیـان دەناسـی بە سـەر سـوڕمانەوە هەریەکەی ناوێکی بەسەردا دەبڕی. یەکێ لای‌وابوو زڕەشاهۆیە، ئەوی‌تـر ئەیگـوت، ڕەنـگە ڕەش‌بەشۆکە بێ و بڕێکی‌تر دەیان گوت ئەگەر هێ‌هـێ کەرە هەبـێ لە سـەر زەوی هەر ئەوەیە. کابرای واهەبوو بە سوێندانەوە دەنووسا و دەیگوت کەومارە. زۆر کەسیش لای وابوو شوان هەڵخەڵەتێنەی فیلەبازە.

سووره دەمی بـردە پـێش و وتـی مـن ئاغـاکەم ڕاوچـی و پەلەوەرنـاس و سەردەرچووە. هەر دەبێ ئەو بیناسێ. بیسمیللا، شەقەی سەودامان بێت.

سووره بە سێ‌دینار و دوو درهەمان دەعـبای کڕی و بەرەو ماڵ پـێی پێوەنـا و دەعبای لەبەر دەمی ئاغای دانا.

سوارە: ماڵوێران ئەم کوندە چکۆلەت بۆچی هێناوە ئەمە قەشکە و نان و دۆبرە، مەیمەنەتی باش نییە، زووتر بیبەوە جێگاکەی خۆی گوناحە بێ‌زمانە با خوامان لێ نەڕەنجێ.

سوورە: بەسەری تۆ نە کوندە و نە نان و دۆبرِ مەلێکی قوماربـاز و خۆش ئاوازە، لە دەرکی هیچ پاشازادان وەدەس ناکەوێ، لە ناو مشتەری چەقەبازاڕی شارا کڕیومە ڕفاندوومە. باوەڕ دەکەی بۆ خەمڕەوێنی هەر وەگیر ناکەوێ و هیچ سەیر و تەماشایەک دەسکی لەدوو ناکات. ئەو دەعبایە وەدەس هیچ میر و خانان ناکەوێت. لە سەر ڕوخسەتی تۆ با بڕێکی لەگەڵ بدوێم و بەزمێکی وەڕازێنم.

سوارە: فەرموو بزانم ئەم دەعبا بۆر و دزێوە چی لە دەس دێت.

سوورە ڕۆیشتە پێش و پەڕێکی سەربالی کێشا و بووزێکی پێوەکرد و کێشەی پێ هەلاییسان. دەعبا ملی کێشا و گووپی ماساند و پڕ بە هۆدەکە زریکاندی. چەتری هەڵدا و پەڕی زێڕین و هەزار ڕەنگەی خستە بەرچاو جاروبارەش دەبوو بە مارێکی ڕێکوپێک و ڕازاوە. دەعبا شانۆیەکی وای ڕازاندەوە، سوارە و عاسەخانی خستە قاقا کێشان.

عاسەخان: ڕەبی دەستت خۆش بێ سوورە، تاوێک سەیری ئەم دەعبایە بۆڕەبۆڕی سەد گابۆر و گازەرد دێنێ، هەر دەبێ ئافەرینت لێ‌بکرێت.

سوارە: تا ئێستا موتولفەی وا جوان و لەبەردڵانم نەدیبوو. شاخ و ڕەوەز و چۆڵگان زۆر گەڕاوم ماڵە بەگ و میران زۆر چووم، هێشتا مەلی وا زیت و

زرینـگ و گـاڵته چـیم چـاو پێنەکەوتـووە. ئەی خـۆزگە مێیەکەشـی وەدەس دەکەوت، ئەمجا جووجەڵەشیان ئەبوو بە جێگر و لەبڕانەوە نەدەهاتن.

ئێستا ئەمە تەنیایە داخـوا چەنـدیتر بـژی و ئیتـر هـیچ. هەر خەفەتمـان پێدەبڕێ و پەکووپەکوو.

سووره: بەگم تۆ سلامەت بی ئەویش پەیدا دەکەم هیچ خەمت نەبێ.

سواره: لە منت کەوێ بەهەر قیمەت بێ لێی ڕامەوەستە. ئەگەر سەر زەوی هەموو گەڕابی ئەبێ پەیدای کەی. زۆر منەتی هەیە.

بەڕاستی خوا ڕاسـتی وەڕێ هێنـاوی چەرمـی گـازەرد و گابۆرانـت لە ئـاو نەکردووە، ئەو دەعبایە هەتا بڵێی جوان و مـایەدارە. خـاوەنی نەیناسـیوە دەنـا ئەوە فرۆشی نییە مەلێکی پەڕزێڕین و قەدەمخێر و خەمڕەوێنە. دەبێ ناویشـی هەر خەمڕەوێن بێ.

ئەتـۆ هەرجـۆر بـێ ئەبـێ مێوەکەشـی بەدەس بێنـی. ئەگەر ئەو کـارەت بەدەستەوە بێ ناوت ئەنێم سوورەی ڕووسوور. سوورەی لێهاتوو.

سووره: ئاغام دڵـت تەخـت بـێ، ئەگەر لە کێـوی قـافیش بـێ لە دەسـتم دەرناچێ. یان سەرم دەدۆڕێنم یان تایەکەی پەیدا دەکەم.

سووره نانی کەوتە ڕۆنەوە. خەمـڕەوێن لە شـینە و چیـنە و خـواردەمەنی خۆشدا هێز و توانای هاتەوەبەرێ و پەڕوپۆی زێڕینتربـوون. لە هەمـوو شار و شارۆکە و گوندان دۆست و ئاشنا بۆ تەماشای خەمـڕەوێن بەرەو مـاڵی سـواره دادەبارین. مـاڵی سـواره لەبەر هامووشـۆی پیـادە و سـواران ببـوو بە مـۆڵگەی مەڕێک و قاڵمەقاڵمی بێتام و خوێ. سـواره ڕۆژێـک لە ڕۆژان لەبـن هەرەسـی

خەیاڵی تاڵی قەرز و قوڵەی ناقولادا بە دووچـاوان فرمێسـکی دەڕشـت، بە دوو دەستان نەژنۆی خۆی ڕادەژانـد و بەسـەری زمـانی لە دەس خـولی زەمـان و شانسی لاواز ئەوی نەدەبوو بگوترێ دەیگوت.

ویسـتی بە تەماشـای خەمـڕەوێن بەزمـی بتـارێنێ و خەمـی بەبـادادا خەمڕەوێنی هێنا و بوزێکی پێوەکرد و پەڕێکی کێشا. خەمـڕەوێن خـۆی گـرژ کرد و چەتری لێدا و بە زمانێکی پڕ لە شاڵاو و مەترسـی چریکانـدی. سـوارە سەری نەوی کرد و ویستی بە دەمـی پـڕ لە خۆشەویسـتی لە خۆشەویسـتی خەمڕەوێن زیـاتر بـڕواتە پـێش و هەر دوو لاچـاوی خەمـڕەوێن مـاچ بکـات. خەمڕەوێن لای وابوو خراپەی لەگەڵ دەکرێ و قووت دەدرێت . کەوتە شەڕ و شاڵاوی هێنا و دندووکێکی لە چاوی سوارەدا بردە خوار و گلێنەی لە گرێژەنە برد و بۆی دەرچوو.

باشتر بڵێم سوارەی بێ چاو کرد و لە شـەقەی بـاڵیدا و لە چـاوان خـۆی گوم کرد. پاش ئێرە و ئەوێ و داوودەرمان و ودمی چاک و پیران چاو بە قەل پووچی ماوە و سوارەی بەناوبانگی جاران، ناونرا سوارە قەلپووچ.

ساڵ هات و ساڵ ڕۆیشتن. نەگبەتی شان و ملی سوارە قەلپـووچی بەرنەدا و هەر جارێ لە بارێکەوە بەڵا قورسایی دەخستە سەرشانی. تـا ئەو جێگـایەی کە لە عاسـەخانی خێزانیشـی کەوتە شـک و گومـان و دڵپیسـییەوە، ئەو گومانەش ئاگری لە هەناوی بەردەدا و سەری پێ لە قالان دەنا و لە زەنازەنای خەیاڵی تاڵدا هەروەکوو مس و مسینە ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ زیاتر دەتوایەوە. ڕۆژێـک ویستی بۆ سەفەر بڕوات و شەو نەیدەتوانی وەگەڕێت. بانگی سـوورەی کـرد و

لای خوی بەسرتە برێک نهێنی لا درکاند و گوتی من دەچم بۆ سەفەر شەو لەبن درگا وریابە. ئەوەش قفڵ ئەوەش کلیل، هەرکەس لە دەرکی دا و نەڵێ سوارەی سەفەریم، هەقی کردنەوەی درگات نەبێ.

سووره: بەڵێ ئاغام ئەمری تۆ لە سەر سەرمە، هەر لە ئێستاوە تەورە زەردەم دەسووم و هەر کەس بەلای دەرکی تۆدا بە خەیانەت ڕابرێ بەو تەورە دارشکێنە تێکی دەشکێنم.

سواره: ئافەریم بەڕاستی ئەمین و گوێلەمستی بەڵام تۆش هەر وەک خۆم کەم شانس و بەخت گێژی. ڕەنگە من هەر لە شەودا وەگەڕێم هەر وەخت لە دەرکمدا و گوتم سوارەی سەفەریم گورج دەرگام لێهەڵگرە.

سووره: بەڵێ قوربان حاڵیم، تۆ خوات لەگەڵ و من و دەرگا و تەورەزەرد.

سواره ڕۆژی دواتر سوار بوو ڕۆیشت. سووره هەر نیوەڕۆ جێگاوبانی خۆی بردە سەرسەکۆی بن دەروازە و دەستی بەتەور سوون کرد. لەبەر خۆیەوە هەر وڕێنەی بوو. دەیگوت: هەرکەس نەڵێ سوارەی سەفەریم نەدەرکی بۆ دەکەمەوە و نە جوابی دەدەمەوە.

عاسەخان تێگەیشت ئەو جۆگەلە لە بناوانیەوە چۆن هەڵگیراوە.

عاسەخان: سووره هەر ورتە ئەڵێی چی؟ ئەم تەورە بۆچی ئەسووی.

سووره: خانم تۆ کارت نەبێ بۆچی ئەسووم و چیم پێگوتراوە.

عاسەخان بە قەشمەرییەوە بە دەوریدا هات و کیسەی بۆ پڕ لە توتن کرد. ڕەمزی شەوی هەستاند و لە ڕووداو و سەفەری سوارە حاڵی بوو. عاسەخان خۆشەویستی خۆی لە ڕەمزی شەو گەیاند و کەیفی شەوی

تەدارەک گرت. شەو داهات و سوورە دەرکی قفڵ کرد و تەورە زەردی لە سەر کۆشی دانا و حکوومەت نیزامی ڕاگەیاند. لە چەقی بێڵایە چوار مێردەکی دانیشت. شەو تاریکایی تێگەڕا و بە هێواشی لە درگایاندا. سوورە زۆر بە تووڕەیی گوتی کێ بوو. دەنگێکی نەرم گوتی سوارەی سەفەریم.

سوورە: فەرموو بەگم. خێر بێ زوو گەڕایەوە. کابرا لە ژێر لچەوە گوتی واهات. ڕۆیشتە ژوور. دوو چەتۆری پووڵ خستە کۆشی. گوتی سوورە هەر کەس لە دەرکیدا و گوتی سوارەی سەفەریم هەروا بزانە دزە و درگای لێهەڵمەگرە.

سوورە: ئەمر فەرموو قوربان فەرمانی تۆ بەڕێوە براوە.

سوارە هەر ئەو شەوە بەرەو ماڵ گەڕاوە کەڵەباب خوێنی پارشێوان لە دەرکی خۆیانی دا. سوورە گوتی کێیە. گوتی: سوارەی سەفەریم.

سوورە: تۆ دزیت فریوم نادەیت سوارەی سەفەری هەر نوێژی خەوتن گەڕاوەتەوە و لە ناو جێوبانی خۆیدا خەوتووە.

سوارە لە هەنگامە تێگەیشت. گوتی بیکەوە ڕۆژەڕەش من سوارەی سەفەری ڕاستیم ئەوی‌تر دزبووە.

سوورە: فریوم نادەی تۆ دزی غەریبەی زیاتر لە سەری بڕۆی بەو تەورە تازە دەمە زەردە جوابت ئەدرێتەوە.

سوارە: من سوارەم سوارەی سەفەری حەسڵم، ئەوەی چۆتە ژوور فێڵی لێکردووی ئەو دزە نەک من. من سوارەی ئاغاتم دەرگا هەڵگرە و لێم بڕوانە. بزانە خەمڕەوێنی تۆ چاوی ڕاستەمی چۆن هەڵکۆڵیوە. بزانە بەچەرمی گازەرد و

گابۆران چ بەڵایەکت بۆ کرێم. دەرگا وەکە و وەمناسە. ئەگەر بۆ خۆت نەتگوت ئۆباڵ بە ئەستۆم هەوی تەورە زەردم لێ خوێناوی کە.

سووره دەرگای لێکردەوە و زۆری تێهەڵڕوانی گوتی: بەڕاستی خۆتی ئۆباڵ بە ئەستۆم ئەوی‌تر فێڵی لێکردووم، خۆت نەبووی. تۆ خۆتی نەکابرای هەوەڵی شەو. ڕوخسەتم‌دە بابڕۆم تەورێکی لێ‌تاقی وەکەم بۆ باپیرەی بکەمە قوربانی.

سواره چەق‌وچۆی ڕوودا و هەڵی دەچۆقاند. تۆ مەڕۆ خۆم دەچم بەو خەنجەرە شاڵاوی دەبەمە سەر. ئەگەر دەرۆستی نەهاتم تۆ لێرە چیت لە دەس هات بیکە. قارەمانی لە تۆ و ئەنعام و خەڵاتیش لەمن.

سووره: ئاغام بێ‌خەم بە و تەوری من گورچووی پۆڵا دەبڕێت.

سواره بەرەو هۆدەی عاسەخان ڕۆیشت دەرکا قفڵ بوو تا دەرگای شکاند کابرای دز لە پەنجەرەوە فڕکەی بۆ کرد. دەستەوخەنجەر بەرەو دەرگای حەوشە کەوتە سەری دەنگی سوورەیدا و سووره تەوری هەڵسووڕاند. ساحەب ماڵ وەبەر هات و دز ڕای کرد. تەور کاری خۆی کرد و سەری سوارەی پلیشاند. سووره دەستی بە لەخۆدان کرد و باوکەڕۆی گەیاندە کووچە و کۆڵان. عاسەخان و کەسکە کاری خۆیان کرد. شان و باڵی سوورەیان شەتەکدا و هەروەکوو قاتلێک ناساندیان. کارەسات بە قازانجی دز و مەرگی خاوەن ماڵ تەواو کرا. میرەماڵ کوێرەوەبوو. هەڕاڵی سامانی سوارەی هەڕاج کرد و سەری وەبەر تەوری نەزانان دا و بۆ هەتاهەتایە ناوی لە ناو مێژوودا کردە مەتەڵۆکە.

پۆڕ و هەڵۆ[1]

پێشەکی پۆڕ و هەڵۆ

بەرەبەیانە و سوێگەکان بەرەبەرە بڕەیان تێدەگەڕێ. پەنجەی زێوینی سروشت دەیەوێ پەردەی ڕەشی شەوەزەنگ بدڕێنێ. ئەستێرەگەشەی بەرەبەیان لە سەر ئەستۆی بەرەزایان ئەستی وەدەر دەخا و بە مەرگی شەوگاران پێدەکەنێ. شەوپەڕی خاسەکەو و فرەی پۆڕان کۆچی شەو بەڕێ دەکەن و خەواڵووان ڕادەپەڕێنن. بە هەوای نەرمی بەربەیان گولان خۆ لێک دەدەن و بەرۆکان دەترازێنن، دڵان دەخرۆشێنن.

پەپوولەی باڵ زێڕین بەرەو بەهەشتی گوڵزاران بەباڵ دەکەوێ و لە سەر ڕوومەتی خۆنچەدەمان بەڕوودا دێن. شەوبای شەوی لاموچان هێدی هێدی بەرەو لێرەوار و کەپرۆکەی پۆشین بەڕێ دەکەوێ و بسک و کەزیان دەبزێوێ و بەرۆکان دەکاتەوە و ئەوینیان تێدەڕژێنێ. خاسەکابان و شێرەژنی داوێن پاک دەستان لە سەر ئەستۆی خۆشەویستان لادەبەن و لیباسی نازی شەو فڕێ دەدەن و هەڵکێشی گورجی ڕۆژانی هەڵسووڕان هەڵدەکێشن و ئارام ئارام بەرەو کانی زوڵاڵ و ئەستێری ڕاوەستاو وەڕێ دەکەون.

دەست و ڕوومەتان دەشۆن و پەرچەمان دادێنن. دەس نوێژان دەگرن و لە سەر تاتە بەردان دەپاڕێنەوە و سەری بەندەیی بۆ خودای بەندەنەواز، بەرەو

---

[1] ئەم چیرۆکە لە سروەی ژمارە ١٨٠دا بڵاو کراوەتەوە، بەڵام پێشەکی لەگەڵ نەبوو. لە دواییدا وەدەس کەوتووە و وەسەری خراوە.

زەوی نەوی دەکەن. چادانـان لە چـاوگەی زوڵاڵ پـڕ دەکەن و بە تەڕدەسـتی بەرەو تاوڵ و کەپران دەگەڕێنەوە.

گـرێ بەرانەی ئەسـتۆی گـاگێران دەکەنەوە و بەرەو لەوەڕگە و بژوێنـان بەڕێیان دەکەن. دەیانەوێ تەدارەکی ڕۆژی نوێ، نوێتر بگرن و مزڵ و قۆناغان بە ئەوین داڕێژن. بەرەبەیان خـڕەکە دەبـێ و پێدەگـرێ و زیـاتر پێدەکەنـێ کێوەکان عەبای ڕەشی داوێن پیسـی فـڕێ دەدەن و کـڵاوی زێـڕین لە سـەر دەنێن. دیمەنی سروشت بای‌باڵی خۆی دەدا و خۆی دەنوێنێ. هەمـوو دڵێـک وەکوو دڵێک دەبنە دڵداری هەتاو و هەمـوو چـاو وەکـوو چاوێـک بەرەو چیـا هەڵـــدەبڕێن، لە شـــاخ و کەڵەک و زەرد و بەردان دەڕوانـــن و لە ڕووداوان دەترسن.

کێو و کەژ هەرچەن شین و گەش و بە دیـمەن و دڵـڕفێنن بەڵام چڕۆژان بەبێ ڕووداوی تـاڵ و چەق و تەفـی پـڕ لە ئـازار سـەرنانێنەوە و کەم و زۆر زۆربەی ڕۆژان دەسـتی پەلامـار و دەوەنە ئاشـی لێدەوەشـێت. ئەو ڕۆکەش هەروەک ڕۆژانـی بەرووتـر کرێـوەی پەڕوپـۆیەک ڕایەڵ و پـۆی کرێکـار و دەشتەوانان دەشەمزێنێ و سەرنجیان بەرەو مەرگی گیان لەبەرێک ڕادەکێشێ. پەڕوپـۆی پەڕێکـی پەڕزێـڕین پـۆڕێکی ئەسـیر لە ژێـر چڕنـووکی هەڵـۆیەکی خوێن‌ڕێژ و بێ بەزەییدا بە بادەبێ و هەڵدەوەرێ و ماڵاوایی لە ژین دەخوازێ.

«پۆڕ و هەڵۆ»

پۆڕ باڵدارێکی بە باڵ و داو و دەلینگ زێڕینە، بە لەنجەولار و خوێنشیرینە خان و مان و پەڕنەخشینە، گەردن کێـل و دەنـووک گـرد و چەتـر هەنگێـوە، خەڵکی مێشەڵان و جێگای زەمەنەد و چوغورە، لەخۆ شارۆکێنەدا کەم وێنەیە، بە ڕەشەڕاو بۆ ڕاوچی ڕەداو ناکەوێت، مەگەر لە کەوی و کلکەدەراوان سـیپەی بۆ هەڵبەستی دەنا پێی ناوەستی. پۆڕ جوانترین مەلی بێشەزار، بێـزەڕ و گەڕ و ئازارە، گۆشتی پشتی بەتام و چێژە، مێشکی، کۆڵ و گێـژە. لە ڕۆژانـی هەور و هەڵاو و بە سێبەردا زۆر بە کەمی وەبەر چـاو دێـت. بەڵام، لە ڕۆژانـی سـاو و هەتـاو، بـۆ زۆربەی چـاوان بەرچـاوە، هەر بۆیەشـە، هـۆزی پـۆڕان، لەترسـی ڕاوکەری مەحاڵ، لەگەڵ هەتاو نابنە هاوسێ، نـابنە هاومـاڵ. لە جێهەتـاوان ناگەڕێن، لە سێبەرگایان دەنیشن، دەلەوەڕێن.

ڕۆژێکی بەژان:

ڕۆژێک لە ڕۆژانی بەژان، پۆڕێکی جوان، ڕێک و پێک و بەباڵ و باو، هەوای کوێستان لە سەری دا، بە داو و ناو، لە قیرەی بۆقان وەڕەز بوو، قیـژەی قەلـی پێ ناحەز بوو، فڕی لە مێشان هاتە دەر، ئـۆغر خێـر بـێ بەرەو سـەفەر. بەرەو چیای بەخێر و بێر، هۆبە و هەواری ژین و مێر. ڕووخۆش، دڵخۆش. بەڕەنگ و ڕوو، فـڕیە سـەر کەنـک و شـاخان، هەڵـوەرێنێ دەرد و داخـان، خۆیـدا بەر ئاوێنەی هەتاو، خۆی پێ جوان بوو، بـێ چـاوڕاو، هێنـد بە جـوانی لە خـۆی ڕوانی، چاو هەنگاوتی، شەقژنێ لە پڕ بزاوتی. چاوەزار بوو، بۆی ڕێکەوت، تیری نەدیدەی وێکەوت، لەخم خۆرکی مەرگ کەوت، بوو بە نەچیری، ڕاوچی پیـر، ئـا هەڵۆی تەلان و مەلگیر. هەڵۆ بردی وای داهاتێ، دەستی نەجاتی نەگاتێ.

پۆڕ و پەلەقاژەی نەجات:

پەری پۆپەزێڕینی هۆزی پۆڕان هـاتە دۆڕان، کەوتە پـاڕانەوان بە زمـانێکی نیوە زمان، وتی لالە هەڵۆ ئەمان، من پۆڕێکی ناو شـێوەردم مەلەکەی زێڕینـی هەردم. هاوسێیەکی منالّ وردم، نەرم و شلێکی کەم خوێنم شێخی دەم ئاو و بەستێنم، پاک داوێنم، بۆ عەمری درێژت خێرە، لە خواردنم خـۆ ببـوێرە، لـێم گەڕێ با وەگەڕێم، فرێکیتریش هەڵفڕم تا منالّم پێـدەگرن، خـڕەکە دەبن لە بن پەرچان دێنە دەر و پێ دەگرن و فێر دەبن، دەبن بە پـۆڕ و خـۆ بەخێـو دەکەن.

میرم، ئەی بەرزەفڕ، میر بە بێ ئازار بە، لە ئازار و بـازای بێهێـزان شـکێ بـکە، ئەی لالە هەڵـۆ، ئەی پەڕکـووڕ، ئەی بە وتەی نووسـەران ڕووسـوور. ئەو هەلەش دواقانم دە. با وەگەڕێم، با لە گەڕ و گزەی بڕێک نووسەری نانی نانیدا سەردانەنێم. ئەی لالە هەڵۆ، نووسەران منیان هێنا سەران و سـەریان پێـدانام. نووسەران، ئەتۆیان بە جیهانی خاسناسان، کردیانی بە میر و هاتیە ناو باسان، هوڕای شەڕەفیان بـۆ کێشـای، ڕەنگـی فریشـتەیان لێـدای. بە شـێعری خـوڕ چاویان شردی، ئاوزەنگیـان بـۆ داگرتـی، عەبـای غەوسـیان لە بەر کـردی، لە سەرووی هەوران جێیان کردی. مێـزەری شـەڕەفیان، لە سـەر دانـای، هەوتـا کرای، ڕەگەڵ خاسان خـرای، بـوویە خۆشنێـو، بـوویە میـری تەلان و کێـو، قەلیان گول کرد، تۆیان زل کرد، وەها بەتام بۆنیان کردی، سرک و سڵیان بـۆ ڕام کردی، دەیان مەلی ساویلکەی من ئاسایی، بە هیـوای بەرزایـی نزماییـان

جێهێشت، سزای نەزانیمان چێشت، بە وتەی نووسەری بێچێژ، بووینە گێژ. بووینە میوانی شای خوێنڕێژ، کێ بەرەو زاڵم و زاڵی ڕابوو، کەوڵ و پێستیشی وەها بەربا بوو، با نەزانێ بەرەو کوێ چوو، وەک چووان، لاچووە، هەرچوو، هەر چوو، تۆ بڵێی دووکەڵی ئاراوبازام، مەرگ، زارۆکـی لەڕوو، نائاکـام. ڕیشـی کـام نووسەرێ، بسووتێنێ؟ تـا لەمەولاوە، بە دەسـتی زاڵ چـی دی نەڕژێ، لەچیـا خوێنی ئاڵ.

پیرە هەڵۆ:

شا هەڵۆی هەڵەت و چڕ، کۆنە ڕاوچـی بە چنـگ و دڕ، هەسـتری دەمـی پیسی، قاقای کێشا، خوڕی وەڕی، وتی ئەی نەرمـۆڵە، ئەی خۆشـترین بـابۆڵە، تۆی ساویلکە بیرت شاشە، کە ماوی، تێبگەی باشە. بـۆ بەرەی ئـێمەی پاشـا، گزیر، دارۆخە بەڕێزن، بۆمە باڵن، گیانی هێزن، قەشـە و مـالمیش بە کەڵکـن، سـەرەی خەڵکــن، شـێخ و خەلـیفە زەروورن، بـۆ زاڵمـان، مەکـۆی نـوورن، جێباوەڕی هەر سنوورن. پاشای بێ نووسەر مەحاڵە، ئەگەر هەشبێ ژینی تاڵە، شاعیر تێر کە و دوژمن کوێر کە، بۆ شێخ تەلارێ هەڵبەسـتە، چـاوی هەژاری پێ بەسـتە، بـۆ نووسـەران پـووڵ هەڵڕێـژە، هـیچ مەبێـژە، لە هەرلا ڕاوت بـۆ دەکەن، خاوەن خێر و ناوت دەکەن، ئەوانە پێمـان هەڵنەڵـێن، بۆمـان نەلـێن، هەڵەمـان بـۆ دانەپۆشـن، شـیری گەشـمان بـۆ نەدۆشـن، بە شـێعری گەش نەماندێرن ساویلکانمان بۆ نەنێرن، ئێمە داوەڵـی بـێ بساوین، گێلـین، خـاوین، چووکین، پووکین، بەجێماوین، بێگوڕ و گەڕ و بێڕاوین، زۆر پێنـاچێ شـەندە

و مەندە تێدەکۆشن، بەزمان، بە بەلاش، دەفرۆشن. ئەی پۆڕۆکەی گۆشتنۆکە، ڕێ لێ‌گۆڕاو، خوێن لێ‌چۆڕاو، چڕاو، بە تەنێ ناکرێن، بێ‌خێڵ پۆڕۆکە ناخورێن، لە سەر ئەو زەوینە جوانە، کێت پێ چووکە کێت پێ خانە، تا نووسەران پێی هەڵنەڵێن، شاعیران شێعری بۆ نەڵێن، شێخ و مالم، گەورەی نەکەن درۆی بە دەورەی بۆ نەکەن، نابێتە خان نابێتە میر، نابێتە شا هەڵۆی مەلگیر.

بەسەرهاتی خولە و پیزە

پێشەکی:

لە زەمانی بەرووتـردا، نە هێشـتا کە لە زووتـردا، ژیـان ئـاوا بە ژان نەبـوو، خەڵکی ئەودەم بزان نەبوو، دەمار هێندە فڕی نەبوو، خانوو گشتی قوڕینە بـوو، تەنوور و کورسی باوی بوو، حەسیر و کەڕکە ناوی بـوو، گـاڵ و هەرزن کەم و زۆری، ترخێنە ببووە پێخۆری، دۆکەشک و دۆیێ کە هەبا، دەبوو بێـژی سـەد مەرحەبا، بەو حاڵەش خەڵکی برا بوون، لە دەور یەک وەک چرا بوون، بێ‌فێـڵ و فووت و هەڵە بوون، وەک بێستانی بێ‌کەڵە بوون، لە مزگەوت و لە دیوانـان، بۆخۆ یا نە بۆ میوانان، شەوچەلەی شەو دەرمانێ خەو بۆ ئەم، بۆ ئەو، نەزیلە و قام و بەستە بوون، هۆرە و لۆرەی بە بەستە بوون، گەڕەلاوژ هەر جۆرە بوو، بە نۆرە بوو، مەجریس بێ‌سۆرە و تۆرە بوو، زۆر هەبوون لە پیرەپیاوان، لە نەنـاس و لە ناسراوان، زانا و پسپۆڕ و بەهۆش بوون، دەم و دەراو تەڕ و خـۆش بـوون، بـۆ داسـتانان دانەدەمـان، زوربەی شـەوان زۆربەی دەمـان، لەبەر ئـاور و گوێ‌تەندووران، لە سوێ بان و دەر و ژووران، حیکایەتیان دادەبەستن، بەسـتە و بەندیان هەڵدەبەستن، لە مەجریساندا دیار بوون، زۆر مەند و ماقووڵ‌گوفتـار بوون، ناویان نرابوو شوعەرا، بۆ شەوی ڕەش وەک چۆڵەچرا، خەڵکیان لە دەورە دەهالا، زل و زرتە و کورتەبالا، تا شـەوگاریان پـێ‌ڕادەبـرد، مـات و بێ‌دەنـگ گوێیان دەگرت، مام سـابیرێک لەو نێـوە بـوو، بـۆ داسـتان و حیکایەتـان، بـۆ

هەڵبەست و بەیت و باوان، بۆ شەڕەفڕ بۆ لاتاوان، بۆ فیشاڵ و چاووڕاوان کرێوە بوو، شۆعەرای ئەو نێوە نێوە بوو، ئای چ زانا و هەنگێوە بوو. لە جانی بنی جانەوە، جندۆکەی وا بە پانەوە، نەبینرابوو لە مەڵبەندان، وەک ئەو بێژێ قام و بەندان، چی گوتبایە نەیدەگوتەوە، دەنگی دەتگوت قاقای کەوە، چۆنی دەنووسم وای دەگوت، مام سابیر باشقە شۆعەرا بوو، بە ڕەحمەت بێ شوعەرای چا بوو، دەیگوت چەند ساڵێ لەمەوبەر، منالێ بووم بێ‌کەس، بێ‌دەر، شوانە گاگەلی مامەم بوو، منال، تەنیا و بێ‌هاودەم بووم، هەچەند زۆر تێر و پڕ نەبووم، مەچەک‌ئەستوور، بە گوڕ نەبووم، بەڵام قۆشمە و ژیکەڵە بووم، کورتەبالا، خرکەڵە بووم، دەنگ‌خۆش و ڕەزاشیرین بووم، ئەودەم لە ناو ژانی ژین بووم. بەڵام خاوەن دەم و ژیر بووم، سابیر بووم نەک مام‌سابیر بووم.

زمانی هێن پاراو بوو، چی تیتاڵ و بەیت و باو بوو، لەوڕابوو بۆمان بەجێما، لەو مەمنوونە بەرەی ئێمە، لەوڕا یەکێ بەیت‌بێژە، خۆش‌بێژە یا حۆل و گێژە. سەد ڕەحمەت برژێتە گۆڕی، بەزەی خوا بێ چاوەنۆڕی.

بەسەرهاتی خوله و پیزە[1]

شەوێک بە شەوی زستانێ. لە گوندی کۆنە لاجانێ، لە ماڵێکی تەڕ و بڕدا، لە هەیوانێکی قاقڕدا، چۆڵەچرا فتیله بوو، تەپاڵە دەستەچیله بوو، ڕاخەر حەسیری کوردی بوو، گرێچن ڕەق وەک بەردی بوو، مام سابیرمان بە

---

[1] ئەم چیرۆکە هی مامۆستا ڕاوچی‌یە لە لایەن نەوەیەکی مامۆستاوە بە نێوی عەزیزی عەزیزنژاد بۆ گۆڤاری سروە ناردراوە و لە سروەی ۱۵۷دا بڵاو کراوەتەوە.

گیرهانی، دەورەمان دا تا بەیانی، ئەو شەو هەتا هەموو نوستین، بەیت و باوی بۆ ڕێک خستین. بەیتی خوله و پیزه شێتی، خەڵکی ئاوایی «شەروێتی» وای گێڕاوه ئەو ڕووداوه، هەر دەڵێی ئەوڕۆ ڕووی داوه، خوله و پیزه ئاواره بوون، له شەروێتی شوانکاره بوون، پەنابەر و کارەکەر بوون، ژن و مێردێکی هاوسەر بوون، خوله شوان بوو پیزه کابان، له دەس پیزه ئامان ئامان، خوله هێدی و لەسەرخۆ بوو، پیزه بۆ شەڕ وەک هەڵۆ بوو، خوله ئامالْ کەیخوا بوو، هەر جۆر بڵێی باشه، وابوو، سەرناس و گۆچان چەور بوو، له غیرەتا وەک بەور بوو، مەڕدار هەموو خۆشی دەویست، به دڵ و به گیان دەیانەویست، بەلام پیزه چل وول بوو، لاقباریک و گەدەزل بوو، چەنەوێژ، خولێرکاوی، گەڕۆڵ، بەیچەل، دەلال، خۆ به زلزان، خوێنتاڵ، ناحەز و لێنەزان، چاوشین، بەقین، خوار و لاپان، له خولەی هەژار ببووه سندان، سەد ناوناتکەی لێدەنان، خولەگێژه و حۆله و ملپان، بانگی دەکرد، سەدان بەهانەی پێدەگرت، جاری بۆ نان و بۆ پێخۆر جاریٚ بۆ کراسی چیتی مۆر، جاریٚ بۆ کل، بۆ تاسکلاوی سوور و زل، جاریٚ بۆ بازن و بەرموور، جاریٚ بۆ مورووی شین و سوور، جاریٚ بۆ کەوشی یەمەنی، جاریٚ بۆ لەچکەی چەمەنی، چی بۆ کڕیبا، خولەی هەژار، عەیبێکی لێدەکردەبار، کراس با دەیگوت: بێسەنگە، کەوش با دەیگوت، پێتەنگە، یان هەراوەیان تا سەنگە. هەر پێی دەگوت خولەگوله چی بۆم دەکری شل و وله، یان چەقره یان گوڵیٚ کاڵە، یا بەرتەسک و شل و شاڵە، یا چرچ و لۆچ و بەرتەسکە، یان بیٚ گوڵی سەوز و کەسکە، یا چرچ و لۆچ و بەرخوارە، یا ژاکاوی بن عەنبارە، گێژ و حۆل سەودا نەزانی، بوویه کێوی دایم

شوانی، حەیفە من کابانی تۆ بم، هەتا مردن ڕەنجەڕۆ بم، تۆ تیناگەی چەندە ماندووم، بڕوانە کۆما و ئاوردووم، تەندوور و کۆلان و کەندووم، کاسە و دیلەگلێنە، دیزە و گۆزەی بە بێوێنە، قەتاری کەلارەی بە پشت، گەورە و چووکە ورد و درشت، تێر و جەواڵ، گوریس، کەژوو، خۆری خولە و بەن دروو، ریس، تێر و خورج و هەگبەی دووبەر، سوێنەی قووڵ و پەل و بێسەر، دەس‌گرە و ڕفێدەی نانی، تەشتی شیوی ئاووکانی. چی لەو ماڵەدا بەرچاوە هەمووی بەو دەستە سازاوە، جا تۆش پیاوی ناو پیاوانی، حۆلەکەی قەدرم دەزانی، بە ملی شکاو دەچییە شاری، دەڵێی سۆغرەی بن بێگاری، ئەوەی دەیکڕی بێ‌کەڵکە، کاری تو کەی وەکوو خەڵکە، ئەو کراسەی بۆ منت هێنا، کەی خامەک بوو کەڕکە کوێنە، هێشتا دووجار نەشۆراوە، کاڵ بۆتەوە و بێ گوڵ ماوە. کەوشەکانم گێڕ و لارن، پڕ لە تانە و عەیب و عارن، لە ناو ژنانی ئاوایی، نە ڕێزم ماوە نە بایی، خولەگێژ، ئەی حۆلەی نەزان، بۆ تیناگەی کە جلکی جوان، دڵی بە خەم پاراو دەکا، ژنی بێناو بە ناو دەکا، ئەتۆ شوانی بوویە کێوی، بە ڕبەی شوانی کەس ناپێوێ، من ژنم لە ناو ئاواییم، حازری سەرشین و شاییم، جلکم دەبێ زەرد و سوور بێ، لە تانە و تەشەران دوور بێ، لێرە بەولا خولەگێژ، دەم پەڵووڵە، چڵکن بێنوێژ، نابێ تۆ بڕۆیە شاری، جل نەناس و کوڵەواری بۆ خۆم دەچم بۆ شت کڕین، بۆ خرید و لیباس بڕین، وردە حاجەتی نێو ماڵێ، بەشی هەتا سەری ساڵێ، بە حازر یا قەرزداری، دەیانکڕم بە یەکجاری، ئەو دەم باش تێدەگەی میرم، تۆ چەن گێل و من چەن ژیرم. دێزەی بێفەساڵ، جووت قۆشە، بێ من چ مەکڕە، مەفرۆشە، بە

دارئالآی چاکەسواری، بێ مـن ئەو سـاڵ بچێـیە شـاری، وات دەهـاڕم وەکـوو خۆڵێ، دەتکەمە کەپجاڕی دۆڵێ!

خولە پیاوێکی وریایە، بەش بە حاڵی خۆی زانـایە. بەهـانەی نەدا بە پیـزە، نەوەک دەس داتە نەقیزە، خەڵکیان بێتە سەران سوییە بڵێین خەڵکینـە شـەڕ نوێیە، وەرنە سەیری فڕهاوێژان، شەڕی پیزە و خولە گێژان! خولە دێژێ پیـزە چاوم، هێزی ژین و هێز و باوم، خۆت دەزانی قسەی ناوێ، بێ‌تۆ تـاوێ ژیـنم ناوێ، چیت پێ‌خاسـە هەر ئەو خاسـە، چیـت گەرەکە خـۆت بناسـە، مـن لە بڕیارت دەرناچم، چی تۆ نەیێژی بۆی ناچم، پیزە خۆت ئاغا و کوێخا بە چۆنت بۆ دەڕوا هەروا بە. هەر ئەو پائیزی داهاتوو، چ پارەی کۆن، چ داهاتوو، چیمان هەبوو با بە تۆ بێ، بێنە و بەرەی شار و بەرە نـۆبەی تـۆ بـێ، نـۆبەت بـێ بـۆ شاروبەران، چیت پێ باشە هەرزان، گران، بیکڕە بۆ خۆت دەبەری‌کە، بە خۆی دادە لەسەری کە، لەچکی تەنک دەسماڵی شین.

پشتێندی شل، کراسی چین، دادڕە مردم، حەریری سوور، گرێی بە گـوڵ، کەوشی ڕووسوور، وەسمە بۆ چاو، کرێمی لێو، شـانەی نـوقرە بەنـدۆکی زێـو، گوارەی ئاڵتوون قۆڵ‌بەندی قۆڵ، قۆندەرە دەم‌پایە یـا سـۆل، چـی زینەتە بـۆ کابانان، بۆ هەڵپەڕکێ بۆ شایی و شین بۆ دیوانان، بۆڕی مەڕان بـۆ پسێ‌گەڕان، بۆ سەیرانان. من پێم‌خۆشە هەمووی بکڕی، بەهانەی ناحەزی ببڕی، تۆ لە ژنی خانان جوان‌تری، ئەگەر خۆت خاوێن ڕاگری، ئەودەمەی جوانـت دەبیـنم، لام وایە خوسرەو شیرینم، من شوانم بەرگم بۆ چییە، بەشی شوانان هەر شوانی‌یە، هەر تۆ جوان بی من ڕووسوورم، لە زۆربەی خەفەتان دوورم.

خوله، پیزەی فریو داوە، ئەوەی گوتی چاو و ڕاوە، پیـزە شـێت لای وابـوو ڕاستە، ڕاستەوە بوو، هاتە ڕاستە، بوو بە ژنێکی هێدی و هێمن، حەیـا بە خـۆ ئارام شەرمن، ئەوەی خوله بۆی هەڵدابوون، کـل و کلتـوور عەتـر و سـابوون، کراسی گوڵ لە سەر کەوشان، چـارۆکەی سـووری شـانە و شـان، لای وابـوو گشتی کڕیون، بێخەم بە بەژنی بڕیون. بـووە شۆڕەژنی تەڕپـۆش، لە خۆشـیدا خـۆش و سـەرخۆش، تەڕ و تـۆڵ دەم بە پێکەنـین، بە خەیـاڵ گیـان و دڵ خەنین، نەیزانی خوله لاهێڵە، خۆشی ناوێ، لێی لە فـێڵە، زۆر پێنەچـو پـائیز داهات. خوله پارەی شوانی وەرگرت. پیزەشێت گوردی خۆی لـێ گـرت، لابـڕ لێی دا دوو بەشی برد.

لە تەنگەی باخەڵی هاویت، لە خۆشیان دوو بازی هاویت، پیزە گوتی خوله حۆلە، بێدەست و پل دەم پەڵوولە، هەر ئەوڕۆکە حازر دەبم، بەیانی بەرەو شار دەبم، لیباسی خۆت بکرە تەیار، سەراپا تۆش خۆت بگۆڕە، ماڵ بۆ گیانە گیـان بۆ گۆرە، مرۆ بە لیباسی بەرچاوە، ڕووتی گوڵیە بێناوە، خوله خۆشـی لە دڵ گەڕا، بە دڵ لەو ڕۆژە دەگەڕا، خوله بە دڵ بڕیاری دا، لە نێوەراسـتی شـاریدا، داوێکی وەهای بۆ دەچنم، قیرەی دەبڕم مـۆخی دەچـنم، جـارێکیتر بە یەک جاری، لە سەر دەرکا بیری شاری، بەربەیـان گزینگـی دابـوو، پیـزە خـۆی دە دەسک نابوو، خولەی مێردی لە خەو هەسـتان، وتـی هەسـتە دەستەوسـتان، درەنگە ناگەینە شاری، هەوا تاڵە، ها کە باری، مـاڵی حـاجی سـبەی شـەوێ، دیلانیانە بووکیان دەوێ، با لیباسمان فریا کەوێ، خۆ بـوێنین ئـێمەش لەوێ، کێ لەوێیە دەبێ نوێ بێ، بەرەو چاوی خەڵکی دێ بێ، خوله دەڵێ پیزەخانم،

قەزات گرم من حازرم بە دڵ و گیانم، فەرموو کەرەشین بێنەدەر، خۆی بـاوێ سـەر، مەترسـە ڕێـگە زۆر ڕاسـە، دەڵێـی تەختـی شاعەباسـە، کەری شـوانە بێسەرسمە، ڕێگەناسە.

خولە و پیـزە وەدەرکەوتـن، بەرەو شـاری وەڕێ کەوتـن، خـولە بە تـوولی ڕێگایە، دەرپاوێنی نیازی وایە، داوێ دانێ بۆ خێزانی، نەجاتی بـێ لە دەسـتانی بەرەڵای کـا لە نێـو شـاری، نەجـاتی بـێ بە یەک جـاری. خـولە لە فکـران ڕۆچووبوو، بۆ هەر فێڵ و فووتێ چووبوو، پێی خوش نەبوو بیفەوتێنێ، ویسـتی کەمێ بیترسێنێ حاڵی بکا، تێیگەیەنێ، کە ژن پیزە، بۆ کاری شار نابێ ، کار و باری بۆ بار نابێ، داوێنی خۆی لێ دوژمنە، پاڵەوانیش بێ هەر ژنە، خـولە و کەرە، خانمە پیزە، گەینە شاری بێنەقیزە، چوونە خانێکی بەربـڵاو، تەڕ و بـڕ، بۆگەن و بێئاو، کەرەشینیان بردە ژوورێ. تفاقیان بـۆ کـردە تـوورێ، خـولە و پیزە وەدەرکەوتن. بەرەو چەقەی چەقەبازاڕ وەسەر کەوتن، بە تاو، بە غار، پیزە شاری هەر نەدیـبوو، شار بۆ ئەو نەدیوبدی بـوو، هەراج هەڕاجـی دەس‌گێـڕان، هەرا و هوریای شەربەت‌گێڕان، پاڵ و بەستەی ڕێگە و بانان، فەرموو فەرمووی کەبابخانـان، بەرقـی گەشـی سـەرپەنجەران، زرپ و زۆپـی بێـنە و بەران، کووچەی تەنگ و قەرەباڵغ، پیرەپیـاو، منـاڵ و نابـاڵغ، پیزەیـان عەبەسـاندووە، زەین و هۆشیان بەزاندووە، لێرە و لەوێیان دەڕوانی، خەڵک بە شێتی دەزانـێ، هێنـدە ڕوانـی تـا هەڵـکەوت، لەپـڕ لە قاناوێ کەوت، کەوتە نـاو فـازڵاوێکی، نەهاتەدەر تا تاوێکی، هـاتەدەرێ تەڕ و تلـیس، بـۆگەن، دزێـو و پاشـڵپـیس، هەموو گیان بۆگەن و تەڕە، دەڵێی دێوی ئاخر شەڕە، دیسـان زمـانی دەرێنـا،

خولەی بە جنێوان ڕەپێنـا، خـوله ئـاوڕی لێـدایەوە، عیفـریتێکە بە دوایـیەوە، دەڵێی مـۆتەی سـەر دەراوە، خـۆی لە قیلـی هەڵکێشـاوە، جنێـو دەدا خـراپ دەدوێ، ددان لە خولەی هەژار دەسـوێ، شارسـتانێ هەر نەهێشـتن، هەچـی خراپە پێی بێژتن، خوله وتی پیزەشڕە، خەڵکـی شارسـتانی دڕە، زمـان ئەوەن درێژ مەکە، چی دیم جێگا پێ لێژ مەکە، خەڵکی شاری دەسبزێـون، گوێیـان لێبێ دەتهەنگێون، پیزە ئەوەن ڕق هەسـتاوە، بە جنێـوی سـووک داوەسـتاوە، دەستی کرد بە جنێـودانێ، قیـڕەی گەیـیە خیابـانێ، ئەوبەرەوبەر شارسـتانی، پێیـانزانی، خڕبـوونەوە، چەپـڵە و چەقە، چەپـڵە لێـدان و پـێتەقە، دەوری پیزەیان تەنیوە، سەیرێکی واکەس نەیدیوە، هەی شـێت هەی شـێت، دەنگـی داوە. خیابـان بـوو بە ئـاژاوە، لەبەر پـاڵ و پەسـتەی کـوڕان، خـوله و پیـزە لێکهەڵبڕان، پیزەیان لە خولەی هەڵبڕی، پێینەزانی جیبیان بڕی، پـووڵێکی هەبوو کەم و زۆر، لێیان دزی نەناس و بۆر، پیـزەی هەژار تەڕ و تلـیس، لێـی وەخـڕ بـوون نەزان و سـیس، کـووچە و کـۆڵانی پـێدەکەن، هەزاران ئـۆپی لێدەکەن، پیزە دەگری و جنێو دەدا، ڕێگەی بدەن ڕەکێـو دەدا، خەڵـک زۆرە وەک لێشاوێ، ڕێگەی نییە بازێ باوێ، پۆلیس هـاتن تـێلا بەدەس، خەڵکیـان بڵاو کرد دەم و دەس، پیزەیان بردە شـێتخانە، گوتیـان شـێتە هـیچ نەزانە، شێت لە شـار دەبـێ دەرکـرێ، زینـدان کـرێ هەتـا دەمـرێ، پیزەیـان بردە شێتخانێ، هەر دەیگوت پارەکەم کوانێ، هێندە گریا خـۆی دادڕی، شـێتەیان بە سەر دابڕی، بەرگی شێتانیان کردەبەر، لەگەڵ شێتان خرا یەکسـەر، خـوله لە پیزەی نەپرسی، دڵ بەخەم بوو و ماندوو و برسی، نمەکی شاری بۆ نەکـرا،

چـی بـوو ڕۆیشــت و ڕابـرا، چـی بە سـەر هـات کەس نەیبینـی، گەڕاوە لای کەرەشینێ، کەرەشین خاوەن دەبینێ، لە خۆشیان بۆ دەزوورکێنێ پڕ بە زاری پـڕ بە بینـێ، خـولە لە ترسـا دەمـی دەگـرێ، دەڵـی شـینە مـردووت مـرێ، مەزورکێنە ئێرە شارە، پۆلیسـی ئەو شـارە هـارە، ورتەت لـێ بـێ دەتـکەن بە شێت، وەک پیزە شێت، دەتبەنە بەندی شێتخانان، تا دەتۆپی سەرت نـادەن، لێت ناپرسن بەرت نادەن، کەرەشین ماڵی ئاوا بێ، کەری ئاقڵ دەبێ وابـێ، لە ترسی پۆلیسی شـاری، زەردەی نەهـاتە سـەر زاری، خـولەی هاویشـتە سـەر پشــتێ، یـاڵڵا بەرەو گونـدی دەشــتێ، وەک بـای شـەماڵ کەوتە ڕێـیە، زۆر پێنەچوو گەییە دێیە، خولە و شینە گەیینە ماڵێ، جا ورەن خەڵکی لێهـاڵێ، خولە ڕووداوی گێـڕاوە، پیـزەی لە شـار لە دەسداوە، خۆشـی خۆشـی کەوتە گوندێ، پیزەشێت خرایە بەندێ، خـولە کەوتەوە دەس خۆمـان، بـۆ هەمیشـە شوانە بۆمان، پیاوێکی زۆر پاک و ژیرە، سایەچەورە، پێبەشیرە، هەر ئەو شوانە خۆمان بێرین، خۆمان هاوسەری بۆ تێرین، خولەی دەکەینە خۆمـاڵی، کیـژێ دەکەین بە حەلاڵی، پیزە لەوەش بەولاوە بێ، بێبەش لەو ناوە بێ، خـولە چەن ڕۆژێ تەنیا بوو، بێئاخ و ئۆخ و بریا بوو، ڕۆژێ گوتیـان خـولەی هەژار، پیزە هاتۆتەوە لە شار، پیزە ئەو پیزە نەماوە، سپی سپی هەڵـگەڕاوە، بە کـوڵ دەگرێ و دەبارێنێ، هەر بە تۆوە دەڕاوێنێ، خێرا کە زووتر بیگەیە، وەیلاوێـنە. ڕووی بدەیە، بزانە بەڵکوو ئاقڵ بووبێ، بەو ڕووداوە کامڵ بووبێ، خـولە تەزووی کەوتە گیانی، ڕەشهەڵگەڕا بەربەیانی، دەست و پـای هـاتە لەرزینـێ، چـی بە سەر هات کەس نەیبینێ، ڕۆیەوە بۆ پیزە دێنێ، پیزە ئەو پیزە نەمابوو، ڕەق و

تەق هەر ئێسکی مابوو، لە فرمێسکا تێر و تۆخ بوو، خاوەنی سەد ئاخ و ئۆخ بوو، باوەشی لە خوله هەنگاوت، لەبەر پێیدا خۆی هەڵتاوت، وتی تۆبە خولەی هاوسەر، ئاغای گەورەم تاجی سەرسەر، لێرە بەولاوە هەتا سەر، تۆ گەورەی ئەمن کارەکەر، تۆ پسپۆڕ و ئەمن گێژم، بەڕاستیمە هەرچی دێژم، من بۆ شار و بەرە نابم، با هاوسەروشانی شا بم، لە هەر کوێ بی ئەمن لەوێ، بە دڵ دەڵێم هەر تۆم دەوێ. سوێندم بە هەزار قورحانێ، بە کاک ئەحمەدی سەرخانێ، لێرە بەو لاوە بێداوام. پیزە شەرتی هەتا سەر بوو، بۆ خولەی هەژار خێرودەر بوو، ببوو بە کابانێکی باش، بێدەنگ، بە بێسەدا هێواش، دەدوا لەگەڵ کۆڕی ژنان، وەکوو زانایان وەکوو ژنان، گوڵ لە لێوانی دەباری، نە شێتی مابوو نە هاری.

مەلاکەریم و گێژاوی شیعری نوێ

لە خەومدا پیر و لاکەوتە و کـۆڵە کـوتراو نەبـووم. هەرەتـم بـوو، چ ڕەتـم نەدەبردن. دەمودووم لە سێودوو نەکەوتبوو. هەتاوی سیلە چاو و، چاوەچـاوم، لە چاو نەچووبوو. چووەم تازە دەهاتە ڕوو، ڕوومەتـم بە عازەبیـانەوە لە هەمـوو ڕووان گـرەوەی دەبـردەوە. بـازۆڵەم هەمـوو بـابۆڵێکی پـێ بـادەدرا. هەرەمەی هەتاوی تین و تاوم بوو. دەمتوانی وەسەر تیرەگ و کەلەبەندەنان کەوم. بەرانی کەلێن و نێـری ڕەوەک دەداو بـخەم. لە هـۆبە و هەوار و لامووچـان دەبـووم. لەدەم بەستێنی و قەراغ زێیان گوێم هەڵدەخسـت، بەیـت و بـاوی خەسـت و تیتاڵ و لاتاوی تراوم دەنووسی. بێ منەتی چاویلکە و قیچ و فیچی پلکەچاوان بە ڕەش و سپیمدا دەڕوانـی. هەر لە دوورەوە قـول و فلـم بـۆ هەڵـداوێران. لە زاراوەی کوردی و فارسـی و عەرەبـی دا نسـکۆم نەبـوو. لە زمـانی ئینگلیسـی «گوودبای» و «بای بای» و هێندێک وردە ڕستەیتریش فێر ببـووم. خەونێکـی خۆش، خۆشی وا کەم هەڵدەکەوێ.

ڕاستە دەڵێن «کێو بە کێـو ناگـا، بەڵام ئـادەمی وە ئـادەمی دەکەوێ». لەو خەوەدا بوومە میوانی ماڵە مەڕدارێـک، مەڕدارێکـی ڕێـک و پێـک و زینـدوو، ماڵێکی چوار کۆڵەکەی بە مـاڵە سـواخ دراو. تـاقە و دەلاقە و سـەر سـندووقە کۆنەکانی لە کتێب و پەڕتووک و گـۆواری کـۆن و نـوێ ئـاخنراو. تـێکەڵ و پێکەڵ و هەڵڕژاو. دڵی بەردە ڕەقیان بۆ دەبوو بە ئاو. خـاوەن مـاڵ نـاوی مەلا

وەتمان بوو. پیاوێکی مزر و بەتام و مەلابەزێن بـوو. گـۆوارێکی ۱۱۶ــ ۱۱۵ی سروەی سەلاحەددینی بەدەستەوە بوو، جاروبار لێکی دەکردەوە و لێکی دەناوە و شـەق لە عەرزی دەکوتـا. هەناسـێکی بەدواد‌ا هەڵدەکێشـا و فـوویەکی هاشەداریشی دەکردە سەربار و ئەو شـێعرەی مامۆسـتا هێمنـی ڕەحمەتیشـی زەمزەمە دەکرد:

«ئەو گوڵـەی باغی پێ‌دەڕازاوە
داخەکەم ئێستە هەڵپرووکاوە»

پاشان ملی بە لارەوە دەنا و دەیگوت: ئای مام هێمن ڕەحـمەت لە گـۆڕت گۆڕ هەڵتەکێـنە. ئێسـتە ئەمـانە لە جـێگەی تـۆ سـروە دەنووسـن، شـاعیران دەناسـێنن و لاوان ڕاسـتاوێژ دەکەن! هەیهـوو هەیهـوو! بە سـەد دەرزی گاسنێکیان تێ نابێ. لێرەدابوو دەبوو وە جواب بێم. لەو کۆگایە پووشکەیەک و لەو کاسە ماستە مـوویەک ڕاکێشـم و لە ئـاخ و تفـی مەلا وەتمـان کـێش و پێوێک وەدەست بێنم. گـوتم مامۆسـتا گیـان قەڵـس و قـۆڵی چیـت؟ لەچـی تووڕەیت و چیت لە دڵ داوە؟ مەلا گوتی: ئای کاکی مـیوان خۆزگەم بە خۆت، سەدبری بایە منـیش وەک تـۆ نەخوێنـدەوار و کەڕە عەوام بوومـایە و نەبـامە مامەخەمە و خمم لێ نەشێوابایە! گوتم: وانیە مامۆسـتا مـن کەڕە عەوام نـیم، بەشی خۆم دەزانم. خوێندوومە. خیرۆکە سەوادێکی دێهاتیـانەم هەیە. دەمـی ورچ و گورگ دەبەستم. یاسینی گەوەرە و تەبارەکی چکۆلەم لەبەرە. چـۆن بە من دەڵێی کەڕە عەوام! مەلا وەتمان باوەڕی بە چاووڕاوم نەبوو. دەستی کێشـا

و سروەی لێک کردەوه، ژماره ١١٦ــ ١١٥ لاپەڕەی چل. کاروانی شێعر. گوڵئەستێرەی سەرکاروانی لەبەر دەم دانام. گوتی: فەرموو کاکی میوان بۆم بەگژ ئەم ڕسته شێعرەدا بچۆ بزانم چیت له باراندا هەیە و شاعیر لەم ڕسته شێعرەدا چی بۆ شاردووینەوه؟ ئەوەیه برام سروه نووسەکان گاڵتەمان پێدەکەن. چۆن بەخەم نەبم، چۆن بۆ مامه هێمن خۆم دەقوڕ نەگرم و چاو هەڵنەپاڵێوم؟به زەردەوه گوتم: مەلا وەتمان گیان من و تۆ لەم جۆره هەڵبەستانه ناتوانین مەبەستێک وەدۆزین. زۆربەی کاروانی شێعرەکانی ئەمڕۆکەی سروه، بەرەو زەوی بەڕێ ناکرێن، زۆربەیان مەلەکووتین، حاسمانین، ڕوو به عالەمی مێتافیزیکی و ئەودیوی نەدیومان دەڕوانن. خاوەنی ئەم جۆره هەڵبەستانه، به هەڵه هەڵناکەون. بەستان بەبێ مەبەست دانابەستن. وەک من و تۆ له حوجره قوڕینەی تەڕوبڕ و قوڕنەی تاریک و تنۆکا دەرسیان وەرنەگرتووه. ئەوانه له زانستگه و زانکۆی وەهادا ڕاهاتوون و چوختی کراون، کەرەسه و نوێن و بانیان بردۆته سەرگەدەی مانگ و تەرازووکۆیان به کۆما له کۆ داون، زانست و دەسەڵاتیان گەیاندۆته قەڵای نیپتۆن و پلۆتۆن. به گای حاسمانی زەوی خەرمانەیان کێڵاوه و به توور و کەلەم و گێزەر دایانچاندووه و مێکانیزەیان کردووه! «نان دەشۆرباوی شینی حاسمان دەگوشن! سەرهەڵێنه، چاوەکانت بۆنی تروووسکەی شینی حاسمان دەدەن! هەر مەبەست ئەو سەرکەوتنەیه!» شاعیری نوێ دەبێ نوێبێژ بێ و دەگژ نەبێژراوان ڕۆچێ. بووره و بەیاری ڕەقەنی وڵاتی مەلایکەتان به تراکتۆری حاسمانی و گاسنی نووک

تیژی تیشکی ڕۆژ بە شێوەرد ببڕێ و وەردی بداتەوە و بەرهەمی بەستە و پەخشان و ئازووقەی وتاریان لێ وەربگرێ! ماموستا مەلا وەتمان! ئەمجۆرە هەڵبەستانە لاوەکین، ئاوەکین و ڕوویان لە ماڵی تۆ، یانی وڵاتی کوردان کردووە، هەر بە لاوەکیان بزانە، نە ئاوڕیان لێدەوە نە لێشیان بڕوانە! (شتر دیدی، ندیدی!)

مەلا وەتمان جگەرەیەکی داگیرساند. بزەیەکی تێگەڕا، گەرووی بۆ کلۆر کرد و گوتی: برام بەڕاستی باشی بۆ چووی. ڕەنگە سەوادت زۆر کەم بێ. بەڵام گژمێک بۆچوونی باش. باتمانێک سەوادی بێ کەوش و کڵاش دێنێ. لێکدانەوەکەت ئەوندە ڕێک و پێک و جوان و بەجێیە، بۆ ئەوە دەبێ بۆ «سروە نووسەکان» بنووسی: برای چاک بن، ئێمەی کوردستانی هێشتا دەستمان بە ئێوەی زەوی ڕانەگەیشتووە، بە زمانی حاسمانی‌یەکان دەگەڵمان مەدوێن، با لە خۆمان تووڕە نەبین و سروەشمان لێ نەبێزرێ! لەو دەمەدا لەخەو ڕاپەڕیم. بەداخەوە نە وەتمان مابوو نە باتمان!

بەسەرهاتی نێچیروانێکی پیر[1]

وێنەی ڕۆژێک ژیان لە ژیانی هەموو لادێیەک

مانگی خەرمانانی پەنجا و یەکی هەتاوییە. باوی ئاغایەتی گەرما و هەتاوی تاوێنەر، ئاشی زەوینی لە سەر بستەی ئاگرین ئەسووڕان، ئاجوول و باجوولەکانی قوونەزای گەرما بەرەو چاو هەڵئەبەزین و سامیان لە سەما ئەباران، باڵدارە تووکنەکانی چیاویست لە بن ڕەوەزی سێبەردا بە دژی هێرش و هەڕەشەی هەتاو، باڵیان کردبوو بە پەڕەشووتێکی نیوە هەڵدڕاو.

کەشە هەورێکی هەوریشمی و کون‌کون و ساویلکە، ئەیهەویست دژی ملۆزمەکانی گەرماهاوێژ، سێبەری خۆی بۆ سەر زەوی ڕاستەوڕێ ڕاکێشێت. کزەبای باکوور ئەیهەویست بڕاسێت، بڕاسێت و بە باوەشێنی شەداری هەناسەی کوورەی گڕپڕیشکێنی هەتاو لە گڕ و گەڕ بخات. ئەیهەویست پاپاغی ئاغایەتیی هەتاو و جووڵەجووڵی ژیلەمۆی سەبوون، بەرەو ڕووی نەبوون و تێکشکان ڕاشکێنێ، بەڵام ئەوەن بە سەر شاخەکانیدا غاوی داخشابوو، پەڕ و باڵ پرووزاو مەتەڵۆکی «کاسە لە چێشت گەرمتری» ئەخستەوە بیر. خۆی لە گڕ گەرمتر و هەناسەی لە هەناسەی هەژارە بێشێوەکان سووتێنەرتر بوو.

بەڵێ برا گیان، هەر لەو کاتەدا بوو کە لە بیرم نەکردووە و قەتیش لە بیر ناکرێت، کە خۆم و کراسە دێوەکەم و تفەنگێکی ساچمەڕژێن، لە بەرزترین

---

[1] ئەو کۆما سۆمایەش، دەسپێکی هەوەڵ نوای تەمەنی نووسەرن، ژیلەمۆی کڵی ئاگری نەورۆزی ئەوان سەردەمانەن. ویستوویانە خۆ لە ئامێزی بەرنامەی «تاپۆ و بوومەلێڵ»ی سوارە باوێن. بە هۆی کەندوکۆسپی تایبەت بەو کات، لەو کاروانە شۆخ و شەنگە بەجێماون.

چیای مەڵبەنـد و لە نـاو گـاڵۆکی شـاخی کـونە پڵینـگڕا لە ڕاو بـووم. بەڵام شەکەت و ماندوو لە تاوی گەرما پەسارە شاخێکی خاوەن سێبەرم کردبـوو بە پەنای ئامان.

چ بڵێم و لە کوێوە دەس پێبکەم. دیمەنی ئاو، ئاوێکی سپیتر لە چـاوی زێو، ئاوێکی شەکەتیشکێن و گیانبووژێنەر، کە لە ناو دڵی بەردێکـی دڵڕەقـا هەڵئەقوڵی. هەڵئەقوڵی، دڵۆپ دڵۆپ، وەکوو فرمێسکی هەتیوێکی بێ شێو. ڕوو بە داوێنـــی شــاخ ئەهــات و ئەکشـــا، ویتەویتــی چــۆلەکەی چیاویســـت و بەرزیپەرست، باریکە دووکەڵێکی شاویلکەی نێوچیروانێکی پیر، کەبابی کەوی برژاو بە پووش و پواری وشکی لێڕەوار. چادانێکی چکۆلە و دۆلکەیێکی هەنگڵ لێــزاو، چەکێکــی ســاچمەلێدەری ڕازاوە بە تەنەکەی زەرد و ســپی، کراســە دێوێکی خاڵاوی بە ئاڵەبووکی ئاڵوواڵ، گەورەترین بەڵـگەی خۆشـی ژیـان و بەرهەمی کۆساری سایە چەوری ئەخستە بەرچاو.

سەرەڕای ئەو هەمووو نوێنگەی بەدیمەن و ڕوانـگەی بـایەدار، هەروەکـوو مۆتەکەیێک چنگی لە گیانم تێپەڕ کردبێت، گیان و لەش هاڵۆز، وێنەی خـۆم ئەهاتە بەر چاو. ئیتر نازانم چ سڕێک بوو، کە لەشـی لە سـڕی و دڵـی پڕ لە خەم هاخنیبوو. هەروەکوو پەرییەکـی پەڕزێـڕین، لە نـاو پەردەی حاسـمانەوە پەردەی گوێم هەڵداتەوە و بڵێت. بڵێ: ئەبێ لە ڕەقەن و کێو و چیـا ماڵئـاوایی بخوازی و بۆ هەمیشە ڕوو بە ماڵ ڕاوبەتاڵ ڕاگەیێنی.

بەڕاســـتی هەواڵێکـــی سەرســـووڕهێنەر و خەیـــاڵێکی کـــوتوپڕ و تـــازە لەدایکبوو بوو کە لە هەڵەشە و هەوڵ و سام پڕی کردم. هەروەکوو گیـانم لە نیوەنووزەی کاوەی کوڕم بێت، کە لە بێشکەدا دەس و شان بەسـتراو و یـا لە سەر کورسییەکی تەڕ و شێدار و مێشاوی فرمێسک برژێت.

بەو خـــورتە و خـــورپەوە، زۆر بەپەلە و هەڕەشـــاوی کەرەســـەی ڕاوم تێکخست. هەروەکوو لاوێکی بەهێز و چیاپێو. بە هاوکـاری شـەقاو، شـەقامم

شەق کرد. شەکەت و ماندوو لە خانووچکەیێکی بە گڵ و بەرد هەڵچنراو، سڵاوی خۆم ڕاگەیاند، بەڵام چ سڵاو، خانووی بێ کابان و سڵاوی بێ وەڵام و گاڵتەی قڕوقەپی، سامی لە سەر باراندم.

لەو هۆدەدا جیا لە هەنیسکی خەفەتڕژێنی کاوەی پاشەبەرەم، پاشەوارێک لە شوێنەوار و موناتی ماڵ وەبەر چاو نەئەکەوت. وا دیار بوو دیمەن و چیمەنی کچم گاگەلیان بۆ چەیار لێ خوڕیبوو. دایکیشیان بۆ مەڕدۆشین ڕوو بە چیای گۆڕبەران هەنگاوی نابوو و ماوەی چوون و گەڕانەوەشی سێ کاتژمێری ڕەبەقی ئەخایاند. تەنیا کۆرپەیەکی ساوا و قوونەنشینە، کاوەی مەکۆی هیوا، بە هیوای مەمکەمژەیەکی چڵکن و شیرین کراو بە ئاو و قەند بەجێهێڵرابوو. بەڵام چ مەمکەمژە، مەمکەمژەیێکی بیر و مێشک کوژ. ئەو مەمکەمژەی کە ئیسقان و دەنگی منالێک بەرەو زەردی و شلی ئەبات. ئەو مەمکەمژەی کە بۆ هەتا هەتایە نەخۆشی جۆراوجۆر ئەخاتە ناو خڕۆکەکانی بۆریەی خوێن و لەشی هەموو منالێک بەرەو لاوازی ئەخاتە سەر.

بەڕاستی بەڕاستی دیمەنی کاوەی گریاو تا ئەو جێگایە سەرنجاوی بوو کە وێنەی ژیانی هەموو منالە لادێیەکی تیا دیار ئەکەوت. ڕاکشاو، بەڵام ڕاکشاوێکی ڕاست و بێ گرێوگۆڵ، کە لاڕوومەتی چەپی خۆڵاوی و ڕوومەتی ڕاستیشی بە زەوییەوە چەسپابوو. هەروەک پەپوولەیێکی لاواز کە لە بەرەبەیانی بەفرانباردا لە بەر سڕی، باڵی بەسرابێ. یا وەکوو ئەسیرێکی ژێردەستی بێگانە کە لە ژێر شکەنجە و عەزابا لە خۆ چووبێ. جیا لە هەنیسک و هەناسەیێکی باریک، بەڵگەیەکی نەمردنی لێ نەئەبیندرا.

ڕوونتر بڵێین: ئەو کوڕە، ئەو منالە ساوایە، شووتیلکەیەک بوو پانەوە بوو کە بە مێشوولە و زەردەواڵە گەمارۆ درابوو، هەر لەو کاتەدا بوو کە دایکی وەکوو خێو و دێوەزمە ڕاوی نابێ، بڕووسکاو و هاڵۆز، شل و شێواو لە ئارەقەی

شەکەتیدا وەژوور کەوت. هەرکا کوڕەکەی درێژ و ڕاکشاو وەبەرچاو هات، بە شەقژنی گریان و نیوەنووزەیەکی پڕ لە پەژارە وی: ناکا دیسان کوڕەکەم هەروەکوو ئەوەی تر لە بەر بێکەسی لە ناو ئاوردوودا هەڵقرچابێت، ئاخ چەن چارەڕەش و ڕواوە کۆزم.

بێ‌ئەوەی لە بیری بێت کە کۆڵەشیرەکەی لە زەوی دانێت، باوەشی کردە بێشکەیێکی دڵداری و هێمن‌هێمن بۆ کوڕێکی ئێسقان شل و لاوازگە. زۆر بە پەلە بەرۆکی خۆی ترازاند و مەمکی ڕاستی، بۆ ڕاستەوخۆ کرد. ئەوەی کە دیمەن‌دار و سەرسووڕهێنەر بوو ئەوە بوو کە ئەو کوڕە نە تەنها مەمکی نەگرت، بەڵکوو بە ڕاسانێکی پڕ لە تووڕەیی سەر و پرچ و بەرۆکی دایکی ئەڕنی. هەروەکوو فامدارێک ڕوو بە جێگا تەڕەکەی ئەخشا. سەرئەنجام هێند خشی، خۆی گەیاندەوە سەر جێگای هەوەڵی و لاچاوی بە زەوییەوە شەتڵ کرد. لاقە شل و سووراوەکانی نیوە درێژ کردن و بە هەنیسک و هەناسەیەکی باریک لە ژیانی پڕ لە بێ‌نازی بێزاری خۆی دەربڕی. مان و تووڕەیی تا ئەو جێگایە ڕۆیشت، کە ئەتگوت لە ژیان وەڕەز و لە مان ماندوو بووە. هەروەکوو نەیەوێت لەمە هەورازتر بێ‌نازی خۆی بخاتە بەرچاو، چاوی لێک ئەنا و لە سەر جێگا تەڕەکەی بە هەنیسکێکی گڕدار لە ناو گیانی دایکیدا ژیلەمۆی پەژارەی بە فوو ئەکرد. زۆر جاریش بە مۆنەوە دیمەنی دایکی ئەخستە بەرچاو. بە زمانی بۆڵ و منداڵانەوە لە بەر خۆیەوە ئەیورتاند. هەروەکوو بە دایکی بڵێت و پێی بڵێ ئەو شیرەی کە بە شەکەتی ڕێگا ڕۆینی نیوەڕۆ برووسکابێ، یا بە تینی هەتاو بێتە کولین، نابێ بخورێ. خواردنی ئەو شیرە زەردی‌هێن و ڕشانەوە و زگ‌چوونی لێ هەڵئەقولێت.

ماوەیەکی هەروا قارومانی منالێکی ساوا تێک نەئەشکا. نە بە لایەلایەی دایک و نە بە دڵدانەوەی باب، لە جێگا تەڕەکەی لەشی کلا نەکرد. هەر ئەودەم و ئەو کاتە بوو کە هەتاوی کچە گەورەم، لە مەزرا ڕوو بە ماڵ هاتەوە

و ئەویش پەژارەیەکی تری بۆ منی باب ڕواند. ئیتر نازانم چ بوو و چیم لـێ بە سەر هاتبوو کە لە قونجڕێکی ماڵەکەما ئەمهەویست بێدەنگ و کزەڵـۆک وەک هەلاجێکی لۆکەشکێن، لە ناو ماڵی خەیاڵما خەریکی پشکنین و بەرجەوەنـدی بووم. ئەمهەویست وەکوو زانایێکی گیان‌ناس لە مەستی هەستی ساکار، بارێک ئاکار و ئاساری ڕاستەقینە وەدۆزم. هەووڵین سـەرنجی هەتـاو، هەتـاوی کـچە گەورەم موچوڕکی مەرگ و ڕاچەنینی پێ چێشـتم. دیـتم کە گـوڵی سـووری ڕوومەتـی وەکـوو گـوڵێکی ژاکـاو ئەیەویسـت لە جـوانی ماڵئـاوایی بخوازێـت، قژەکانی بە پەڕۆیێکی ڕەش و شرۆڵ پێچـابوو. دوو پـێ لە نـاو پـاتە شـرێکی قیرینـدا وەکـوو چەوەنـدەرێکی نیـوە کـوڵاو کەفوکـۆی کـوڵانی لە سـەر هەڵچووبوو. گۆمیلکە فرمێسکی چـاوی لە ڕووی، لە سـەر گـوڵی ڕوومەتـی بە هەتـاو گەزراوی پێئەکەنـی. دیمەنـی چـاو و چەنە و لاجانـگ، حیکـایەتی لە کۆمەڵێک شیوەن و گریان ئەکـرد. هەروەکـوو بە گوێیـدا چپابێـت کە بـاوکی نەیـدا بە پیـاوێکی تەمەن‌داری سـەر و سـمێڵ سـپی. ئەیـدا بە نـۆکەرێکی کۆڵ‌کێش و دەس و پێ ڕەشی بێ‌دیمەن، نەیدا بە زاوابەند. بێ ئەوەی بیکەن بە بووک، بێ ئەوەی هەرێمی زەماوەنـد و ڕمبـازی و لۆغـانە ببینـێ. ئەبـێ لە شەوێکی ڕەشا بە سیپاڵی ڕەشەوە لە قوونجڕێکی ڕەشەوە لەگەڵ دێوەزمەیێکی ڕووڕەش، ڕەشایی ژیـان بە دەس بگرێـت. زۆر جـاریش وەهـا بـوو کە بـزەی ئەکەوتە سەر لێو و کرێژی پەژارەی گۆڕ ئەکرد و لە دڵی خۆیدا ئەیگوت: نا نا، هەرگیز هەرگیز، باوکم قەت ئەو کارە ناکـات و نایکـات. بـاوکم ڕوونـاک‌بیر و گەڕاو و خاوەن‌تەجرەبە، هەرچی بێت هەستی بابی و بەرجەوەنـدی زانایـانەی ئەبنە بەرگری تاوانی ئاوا گەورە و زوڵمی وەها گیان هەڵوەشـێن. ئەگەر بێتـوو بابم ئەوەم لەگەڵ بکات ئیتر هەموو شت بۆ من تەواو ئەبێت و بەس، ئیتر من و پەتێک و سێپەکی مەشکەژێنەکان! یا من و تۆزێک دەرمـانی مەرگەمـووش یا سەکوژ!

بەڵێ برا گیان، ئیترماڵەکەمان هەروەکوو پەپووی قەدەم قودوومی نەهاتی قەدەمی تێ نابێت، و پەپوو، پەکووی تێدا خوێندبێت، ببوو بە کەلاوەیەکی هەراوی خەمباری و ماتی باڵی ڕەشی بە سەرا کێشابوو. دایک و باب و کچ و کوڕ هەریەک لە قوونجرێکا لە کۆمای خەیاڵی خەمپێو و خەیاڵ پەژارە بوون.

هەر لەو ڕۆژەوە ئیتر چەکم فڕێ داوە، لە ژیانی ناوچەی بن کێو بێزراوم، گردەنشین و بێ ڕاو، دووره گۆشت پۆڕ و کەو و... بێ هاودەم و نەخۆش و کرێژاویم. لە کاروانی کەڵک ڕۆینی هیوا جێ ماو و لە ناوچەی چیای تاریک بەبێ چۆلەچرا، نیوەماو، بە دارە کوتە هەروەکوو مناڵێکی تازە پێ گرتوو ئەمەوێ بڕۆم بە ڕێدا، بەڵام کام ڕێگا؟ ئەو ڕێگایەی کە هەموو ڕێبوارێک تیا بێ سەر و شوێن و گوم نێو و بۆ هەمیشە نادیاری، بەڵێ نادیاری کڵۆڵی هەرە گەورەتر و گەورەتر لە هەموو شتێک ئەبێ کوڕ و کچەکانمان، شوانە گاگەل و کۆڵ کێش! دوور لە زانست و زانستگا، پێ و پل قڵیشاو لە ژێر پۆلە دڕوو دا بێن بە دڕووی ناو کۆمەڵ.

ئەوە بوو هۆی وەڕەزی و زویریم لە چیا، ئیتر چاوەڕوانی هەنگاوی ئێوەی خوشک و برام تا کاتی دیداری برایانە و هەتا کاتی یەکتر دین خوا حافیز.

چاوچنۆکی ڕاوچییەکی بەساڵاچوو

لە سەر سەکۆیەکی بە بەرد و کولـۆ هەڵچنـدراو، لە بەردەمـی پەنـجەرەی وەتاغەکەما ئەمەویست تـاوێ پشـوو بـدەم و لە خەم ببـڕێم. چنـۆکی چـاوی تـامەزرۆ بە ڕاو، داوای لـێ کـردم کە چـاوێ بە چیـای بەرز و خەمڕەوێنـا بخشێنم.

دەمەویسـت بە دووربینێکـی نەخـۆش و چـاو عەمەل کـراو، بە خۆشـی ڕانینەوە پەژارەم برەتێت. بەڵام خەم نەوەک نەڕەوا، بەڵکوو بە هەر تماشـایەک و سەرنجی خەمێکی نوێ لە سەر باری خەمم ئەنوا.

نازانم چی بوو لە چیا چ قەومابوو. کەوا شاخ و ڕەوەز و ئەستۆی بستوو، لە تەم و ڕەشـایی سـێبەرا ڕەشپـۆش و پەژارە پرێشـکێن بـوون. کەوا بـووکی گڵووکی نواڵ، سیپاڵی سەوز و سوور و ئاڵیان لە ناو تـوێی نشـێو و پاڵـدا پـاڵ ئەخست.

چـپەی پـێ هەڵات هەڵاتـی پەل و پـۆپ و گەڵا، پەلەکـوتە و قـولاتی قانگەلاشی لەش جزاو بە هێز و بابەخولەی بای سەروی ولات، هەواڵی پاییز و کەند و کولۆی خۆشڕنی زستانی بە گوێی چیا و چیاچێکانا ئەچپاند.

شێوەردی شین بە پۆلە کۆتر و دەراوی بە پـۆڕ و کەو هاخنـدراو، دووبـارە عەجوولی ڕاو و چوونە چیای لە هەموو گیانمدا شین کرد.

خۆم بە خۆم ئەگوت: ئاخ ئاخ! ئەگەر لەبەر گەڕی پیری نەبا، دەستم ئەدا چەک و بە شنەی شنەبای ڕاوی چیا خەمی کۆن و نوێم بە با ئەکرد.

بەڵام نا نا، هەرگیز، لەمەولا مەحاڵە خەیاڵی چوونە چیا، گۆڕ کرێت و بار و بنەی ژیان ڕوو بە گۆڕایی و دەشتی تێک نرێت.

وا تەمەن لە پردەبازی کوڕێنی و لاوی قەڵەمبازی دا، کزەبای توانا - هەڵوەرێنی پیری وا هێز و بڕی جوانی، پەرین پەرین کرد و کولوو کولوو پیتەڵۆکەی سپی لە سەر سەر و ڕوومەت و سەرم سەپان. کۆخەکۆخی هەناو و ژواری پیوپل و لەش، بەبێ شەرم و شکۆ ئەڵێن: پێم ئەڵێن مامە پیرە، چەک و چوونە چیات خەیاڵ پڵاوە ڕاوەکێوی ڕەوەکت خەونێکی گەلێ دوورەتەعبیرن. ئیتر کاتی عەینەک و وەکاز و هێواش جووڵانەوەی و بەس. کاتی چەکدار بوون بە پێنووس و خزمەت بە شاڵ و گەل و نیشتمانی خۆشەویستن.

هۆی هەڵۆی بەرزەفڕی و فیزی ژیانی نوێ، مەبەست کردنی ڕووداو و بیر و خەیاڵ و هەستە. ئیتر بە پێ هەواڵی کە هاواڵی پیری پێی دام، ئەبێ بڵێم، ئەبێ بڵێم و بڵێم:

پیر بووم و هێزی چیا ڕۆییم چوو
ڕاوە کەوبار و چرەی خۆییم چوو
دوورە دەسگیر و لە خەم پێ پەستم
زەرد و بێ نوورە لە بەر با، هەستم

شەق لە بن پیل و لە ژێر پیلانم
کۆن و لاکەوتە دەبێ هێلانم
چینەچی شاخ و دژی کۆپەینم
ڕوو بە دەشتایی گەلی بێزەینم
چۆن بچم باشە هونەر بێ نیمە
هەر هیوام ماوە، هیواش خۆش خیمە
ئەو برایەی کە لە کەل وەمگوێزێ
خۆی بە خۆی دا و لە مانا ڕێزێ

ژیانی ناو کەژاوەی بەردین

کیژۆڵەیەکی جوان بەڵام جوانەمەرگ هەنگووتووی شەختەی ناکاو، ژاکاو و دەس لە هیوا پساو، تاقانە بووکی گۆڕستانی کۆن، میوانی وڵاتی ژێر زەوی، سەر لە سەر سەرینی بەردین و لالەش لە سەر ڕایەخی قوڕین، خەوتووی خەوی یەکجاری، بە نێوی خەزێم، بەڵام خەزێمی کەپۆی بێنازی و گوڵی سەد تەرزی خەفەت و مەینەت هارووژێن.

نەشمیلەیەکی بەدیمەن و بەرچاو، شل و قژکاڵ و هەڵکراو، ئاسکێکی بەهەست و پەپۆنەخشێن، کۆمای ئەوین و موچوڕکی تامەزرۆیی کۆلکەزێڕینەی چیای بەرزی ڕوانین، ڕەوت و هەنگاوی هەنگاوتەی دڵ بوو. هەڵوێستی گیان هەستێن و نیونیگای خوێنوەستێن بوو. ڕەوەک و ئێسک سووک و خۆش ئاوڕ، ئاوڕی ناو نزاری دڵداری، هەوێردەیێکی نەرمی هەرێمی تامەزرۆیی، شەوەی گیان هەڵکوشی ناو جۆلانەی لاوی، بەڵام هەژار و دەسبەتاڵ و بێسەلا. خاوەنی دوو برای وردیلەی باب لە گۆڕ کەوتوو، لەگەڵ دایکێکی پیر و لەش بە مۆریانەی پیری خوراو، لە ناو باوەشی خانوولەییێکی ڕەشی فەقیرانەدا ئەژیان. بەڵام چ ژیان، ژیانی بە ڕەنگ و ژاراوای، ژیان لە ناو گۆڕی ڕەشی هەژاریدا، ئەویش لە ناو هۆزێکی ئاژەڵدار و دوور لە هاژوانی سەرنج و زانست، دوور لە بزەی بەزەوی هاتن و ئاوڕی بەبایەخ.

ئاخر لە ناو کۆمەڵی چیاگەڕ و مەڕدار، هەژار بێبایەخ و ئێسکدزێو بە جیساب دێت. کەوابوو کیژۆڵەیێک کاڵ و شەرماوی، بۆ ڕاگرتنی نازی دوو برای هەتیو، ژیانی پێویست، ئەبێ خوو بە کێ بگرێت و ڕوو بە کام یاسا بێت؟ چارە چییە؟

بۆ تاوانی تارمایی هەژاری و بۆ ویستی ژیانی دایکی بیمار و برای ورد و بێباب، خەزێم ئەبوو شەو و ڕۆژ خەو هەڵبڕێت و ئارەق بچێنێ و لە مەزرای ئەم و ئەودا دڕوو هەڵکەنێت و پەژاره شین کات. ئەبوو کاکۆڵی بە شانەی شەڕەباوە ئاڵۆز و پەنجەی بە خەنەی ڕەنجەوە ڕەنگین بێت. بە هەڵکێش و سیپاڵی پیاوانەوە لالەش بە تینی هەتاو پێی چێت. بەبێ یاسای کۆمەڵی ناو شاخ و داخ، ئەبێ تا دوو برا بە کاک نەکات، قژەکانی بە هاواڵی شانە نەکات. نە بۆ جوانی لەش و نە بۆ خۆشبێژی ئەوین، خاون ئاوڕ بێت، خەزێمی تەمەن هەژدە و هەژارمژ، بێ وچان و پشوودان لە بازبازێنی ژیاندا شەکەت و ماندوو و ژاکاوە، جێگا هەڵوەرینی شەوانەی خانووچکەیێکی ڕەش و جێوبانێکی شیتاڵ و چڵکن بوو. هەروەها شەو و ڕۆژ و ساڵ بەره بەره، بەربەیانی خەزێمیان بە لێڵی ئەشڵەقاند. سەرەڕای دەردی بێ دەوای هەژاری، سەرەڕای هەستی بێکەسی و دووره دەروایش. ئاژاوەیێکی تری پڕ لە مۆنج و سێلاوێکی خنکێنەر هورووژمی بردە سەر خەزێم و سەرەڕای ژیان و پڕ لە ژان و چڵکن، خەزێم بە دیتنی کوڕه سەرکۆمارێک دوو پێ کەوتە ناو ژیلەمۆی عیشق و ئەوین و دڵداری، و هەموو توانا و هەست و بیری ڕاوپێچ کرد.

پردی سوڵتان[1]

بەرەو هەتاو وێنەی ژیانی لە ناو چیای مەڵبەنددا، وەکوو وێنەچییەکی لێهاتوو هێناویەتە سەر شانۆی نواندن. دەبا تاوێکی لە خەم ببڕێم و ڕوو بە پردی سوڵتان وەڕێ کەوم. بۆنێ لە گڵووکی چەم کەم و چاوێ بە دیمەنی ئەو پردەدا بخشێنم. گوێ بۆ دەنگی بولبول و قاقای خاسەکەوی ئەو دەر و دۆڵە وەگرم و گیانی بوردووم وەبووژێت و بە یادی ڕاوی ڕابردوو تەمەنی تێپەڕیوم توخواکەی با بە فرمێسکی چاوم، زۆرەبانێ لەگەڵ کەف و کوڵی سێڵاوی ئەو چۆمە بگرم.

ئەو پردە، پردێکە کۆن و لەمێژین، ساڵ و دروستکراوی دەستی زانایەکانی [هەزار] ساڵانی لەمەوبەرە.

بۆ بەکارهێنانی لەشی ئەو پردە، گاشەبەردی ساکار و نەتاشراو بە کار هاتوون. وا دیارە بۆ دروستکردنی ئەو پردە، مامۆستاکەی، هەر لە بەردی داوێنی ئەو کێوە کەڵکی وەرگرتووە.

ئەو پردە بە درێژی دە گەز و بە پانی دوو گەز، لە سەر سێ پێ ئەوێستێ و دوو قەیسەری واتا دوو گونجەی ئاوەڕۆی لێ دەرکراون.

ئەو پردە لە ناو باوەشی کێوەکانی «گردەگروێ و باغی باڵەکوو و دۆڵەڕەش و ڕەزاکوژاو» لە سەر دەراوێکی ئاو هەڵڕێژ و چۆمێکی ورەبەر دروس کراوە.

---

[1] پردێکی مێژوویی تایبەتە لە مابەینی گوندەکانی سلامەت و ساردەکۆساندا هەڵکەوتووە.

لە ناوچەی گەورکی موکری و سەر بە شاری بۆکان، ئەو پردە لە سەر زار و زمانی خەڵکی مەڵبەند زۆر بە قوتب و فەڕ و خاوەن حورمەتە. ئەگەر ئەو پردە نەبێ، هاموشۆی کاروان و پیادەڕۆ لە سەردەشتەوە بۆ بۆکان ئەبەسترێ.

سەرچاوەی ئاوی ئەو پردە:

سەرچاوەی ئاوی ئەو پردە لە هەرێم و مەڕ لەوەڕێنەکانی گوندی خورخورە ئەڕازێتەوە. جۆگەلەی خڕۆکەکانی «**گوێزی، فەرخۆلە و کۆخان، ڕند** و بەفرەکانی کێوی **عەلیەقوت** و **خڕی بووکان** و **داری سەیدی**، ئاوی چاوی چاوەکانی **خڕی حەسەنئاغا** و **باغی** و **خاڵەمزە**، فرمێسکی ناو داوێنی **مامچەڵەبی و گولان و داودە گردە**[1]، بە کۆمەڵ ئەو چۆمە پێک دەهێنن.

بەر لە بەسترانی ئەو پردە بە واتە و چیرۆکی کوردەکانی مەڵبەند، ئیمامی عەلی خوای لێ ڕازی بێت، ڕێگای کەوتۆتە ئەو دەر و دۆڵە و ئاوە سەر ڕێی پێ گرتوون و دوڵدوڵ سوار زۆری بۆ دوڵدوڵ هێناوە لەو دە گەزە بازی داوە. بازی داوەتە ئەوبەر لە سەر بەردێک وێستاوە. ئەو بەردە شوێنە پێی دوڵدوڵ و جێ چەکمەی ئیمامی عەلی هێشتا لێ دیارە و هەتا هەتایەش، هەر دیار ئەبێت. ئەگەر باران ئەبارێت، ئەو شوێنە پێیانە لە ئاو پڕ ئەبن، دائەوەستن.

بە ئاقیدەی خەڵکی مەڵبەند، ئەو ئاوە بۆ هەموو دەردێ شیفا و هێمنی‌هێنە.

---

[1] هەموو ئەو کێو و کەژ و چیایانە لە ناوچەی موکریان و هەڵکەوتووی ئەوان هەرێم و مەڵبەندەن.

هیوای نیشتمان[1]

جادە خاکی و چاڵ و چۆڵ و بەردەڵانە، بارانی بە بڕشت و لافاوی بە هەڕەشەی بەهاری، پشتی ڕێگەکەی شکاندووە، هەموو جۆرە ماشێن زۆر بە حەستەم دەتوانێ تێپەڕ بێت. تا بەرەو چیا دەڕوات، پێچ و پڵووچ، وردە پردۆکەی لاڕووخاو ڕەوتی ماشێنەکە خاوتر دەکاتەوە بڕەم بڕەم دوو کاتژمێرە ڕێگە دەبڕین. بۆ شار هێشتە نیوەڕێگە نەبووین. لە زۆر شوێنان دادەبەزین هەوای ساردی کوێستان دەمانگەزێ، داو و دەلینگ تەڕوبڕ و قوڕاوی، هەر دەڵێی ئاودێری زەوی نەدێراوین، ئاسمان لە حاستمان ترش و تاڵ و ڕووگرژە. مژ و هەور و هەڵا تێکەڵاون کەڵکەڵێنی ڕەشەباش ڕەنگە باشمان وەڕێ نەهێنێ.

ماشێنە بۆریش بێبەندوبارە، جاروبارە مان دەگرێ. بە هەزار سەدەقە و نەزر و مەولوودی بۆ کاک مەمولوودی شۆفیر هەڵدەبێتەوە. سوارە و پیادەی سیخوار، سەرەوخوار، یەک لە دووی یەک، بۆمان خوار دەبنەوە. هەر دێ و ناوچاوانی، حاسمان ناحەزتر دەبێ و گێژەڵووکەی پیتەڵۆکان بەهێزتر دەکات. موسافیری ماشێنە بۆر نەترەیان لە دەس داوە.

---

[1] ئەم چیرۆکە وا دیارە بە شێوازی ڕۆمان دارێژراوە. هەربۆیەش لە کۆتایی کتێبەکەدا هاتووە. ئاخەرین بەرهەمی چیرۆکی نووسەرە.

شەو بە سەر دابێ، دابی ژیان تێک دەچێ و نۆبەی مەرگ دێتە گۆڕێ. کاک مەولوودی خاوەن ماشێن بە ورەیە، زۆر جاران لەو کوێستانەڕا تێپەڕیوە، پەروای نییە. بۆ چایخانەی مچە کۆڵ، هەر بروکێکمان ماوە. کڕێوە دەسمان لێ‌ئەوەشێنێ. بە نیو کاتژمێری دیکە لەوێ دادەبەزین. ئەگەر هەوا هەروا بێ ماوابێ، شەو با لەوێ وەمێنین، حیز و سڵامەت، لە پێچی جادەکەوە زەلامێک دیارە. جاروبار هەڵدەستێ و دەڕوانێ و دادەنیشێتەوە. دوور نییە خراپەکار بێ.

زۆر جاران خەڵک لەوێ تووشی بەڵایان هاتوون. وێ‌دەچێ ئەو زەلامە قەرەوڵی ڕێگرەکان بێ وێڵداشەکانی لە ژێر تاشەبەردان دا خۆیان حەشار دابێ.

ماشێنە بۆر، زۆر بە شێنەیی ڕۆیە پێش. زەلام دەستی هەڵێنا و سوار بوو. زەلامە لاوێ بوو جوانخاس، بێ‌قسە و مەند و ماقووڵ و قۆل هەڵکراو و وێچوو، وا دیار بوو، زۆر لە مێژە چاوەڕوانی ماشێنە و لەو شوێنە بە بێ ڕێ‌وشوێن ماوەتەوە، سەرماوسۆڵ کەتنی خۆی پێ‌کردبوو، ڕەش و شینی هەڵگێرابوو.

شەوگوردی لەشی هاڵۆزاندبوو، لاو لە غەریبە دەچوو. هەر دەتگوت لەو وڵاتە نەبینراوە. لە ڕۆڵەیەکی بە ڕەنگ و ڕوو دەچوو چ نەجێبزادان ڕۆڵەی لەوە بە ڕەنگ و ڕووتریان نەدیوە، خولا بە دای و بابی خۆی بێلێ بە ڕاستی مەتولفەیەکی بێ‌وێنەیە. لە سەر ڕوومەتی چەپی دیاردەیەک هەیە هەر دەڵێی نەزەرگەی شێخە سووری کڕێوەیە، یاخوا خوای هەزار شێخە سووران، بیپارێزێ. وا دیارە حاسمان دەیەوێ دەستێک لە زەوی بوەشێنێ. هەور و

هەڵایان لە خۆ وەکۆ دەکا، بەفر و باکوت، کوتە کوت، شووشە پەنجەران دەکوتێ و دەیانەخشێنێ. پێش چاوی مەولوودی شۆفیر تاریک دەکا و دەیەوێ وەیشوومەیەک وەڕازێنێ. دڵتەنگی و بێدەنگی موسافیرەکان شۆفیری هێنایە قسە و دڵ دانەوان.

برام مەترسن بۆ چایخانەی مچە کۆڵ هەر پێچ و خۆبادانێکمان ماوە. لەوێ پشوو دەدەین. ئەگەر هەوا هەر ئاوابێ، ئەوشۆ بۆی تەخت دەبین هەی لە براو نەکەوی چایخانەی مچەکۆڵ جاروبار دەکەوێتە بەر چاو، لە پڕ، ون دەبێتەوە. کرێوە چاڵە و چۆڵی جادەکەی دار ماڵ کردووە. ماشێنە بۆر نەخۆشی دەروونی برستی لێبڕیوە. زۆر بە کاوەخۆ بەرێوە دەڕوا. بەڵام بۆ پشووی نەجات و سانەوە هەر چاو لێکنانێکی ماوە، قاوەخانەی مچە کۆڵ پەسیوێکی کەم نییە.

لەو بن کێوانە وەک خێری خولایە. ماشێنە بۆر لە شێنەیی کەوت، ڕۆچوون و ڕاچوون لە کاری خست، کووژاوە و بە ئاژاوەی ئەسپاردین بە هەزار پاڵە و پەستە و پاڵپێوەنان مووی لێنەبزووت.

ئیتر بەرەو چایخانە، بوو بەکێ برکێ و کەس لە کەس، هەی لەوەی زووتر بگاتە چایخانەی مام مستەفا و سەرما تووشی ئازاری گەورەی نەکات. شۆفیر بەو ڕووداوە لە ڕوو چووە کەسی بە دەورەوە نەماوە.

ئەو لاوە غەریبە نەبێ دەروجیران و دۆستی نانی هەموو ڕۆیشتن، شۆفیر دڵتەنگە، بە لای لووتی دەڵێ کوڕە ناوت چییە؟

ــ عەزیز

ــ بۆ نەڕۆیشتووی.

ـــ لەبەر تۆ.

جـاتۆ چیـت لە دەس دێ. لانـی کەم هـاودەنگتم، دەتـوانم لێـرە لای ماشێنەکە وەمێنم تا ئێوە چارێک دەکەن. عەزیز گیـان، چـاری چـی؟ نـازانی ئێرە چ شوێنێکە ، ساڵی چەن لاوچـاکی وەکـوو تـۆ و بـێچـارەی وەک مـن دەکاتە قوربانی وەژێر هەرسیان دەخـات. بەڵام بـۆ خـوا شـوکور جێگەکەمـان باشە. هەرەس‌گر نییە.

عەزیز: ئەی کەوا بوو بۆچی خۆت تێخست و تووشی ئەو ڕووشە هاتی.

شۆفیر: کاری خوا هەروان، من و تۆ سەری تێ‌بڕ ناکەین. کە من نەدەهاتم تۆ چیت بە سەر دەهات، بۆ ئەوە تۆ مـاوەیەکی تیریش عەمـر بکەیـت. دەبـوو هەربێم، دەنا ئەورۆ ڕێگەی هاتن نەبوو.

عەزیز: دەی برام، فەرموو وەرە پشت فەرمـان، بە تەمـا خـولای. کلیلێکـی تری تێخە بەڵکوو هەڵبێ و ڕێ‌کەوین.

شۆفیر: نە برام زۆرم لێداوە فایدەی نییە ڕەنگە جێگەیەکم سووتاندبێ.

عەزیز: ئیجازەم دە با منیش دەستێکی تێوەردەم.

شـۆفیر: نە بـرام لـێم ڕوونە لەوەندیشـی دەکەی. هەر لێـی گەڕێ بـزانین چیمان بە سەر دێ.

عەزیز: برام تکات لێـدەکەم ئیـزنم بـدە بـا چـاوێکی لـێکەم و دەسـتێکی تێوەردەم.

شۆفیر: دەی برام فەرموو بزانم چی لێدەزانی، وا بزانم هیچ؟

عەزیز، بە ناوی خوا و ڕەسووڵانەوە هەستا و ناودڵی ماشینی، مـوو بە مـوو تاقی کـردەوە. زۆر سـیم و میمـی پسـاند و بە شـوێنی تـرەوە گرێـی دانەوە. ڕۆیشتە سەر فەرمان کلیلی تێخست و ماشێن هەڵبـوو. لە چـاڵ هـاتە دەرێ ڕاستەورێ وەڕێ کەوت.

شۆفیر بزەیەکی شیرینی هاتە لێوان و لێوی عەزیزی مـاچ کـردن. عەزیـز گیان ئەتۆ فریشتەی نەجاتی منـی. خـدری دەمـی لێقەومـانی موسـوڵمانانی. هەتا هەم لەبیرم ناچێ بەراستی جێگای هومێدی داماوانی.

عەزیز: نە برام بە ڕاستی تۆ خاڵی نەجاتی منی، تـو نەبـای مـن هەر لەبەر بادا دەمامەوە، خوا دەزانێ، چیم بە سەر دەهات.

شۆفیر بزەی لە سمێڵان دێ. ماشێن، دەنگی لە سەر خۆیە چـۆنی دەنـگ دەی هەروا دەڕوا. ڕەشەبا هەر دێ و هەڕەشەی بەهێـز دەبـێ، بەڵام چایخـانە نزیکە: ـــدەبێ ئەمن و تۆ وەمێنین، تا بەیانیش خوا خێرەومەندە. ماشێنە بـۆر لە دەرکی چایخانە، سەفەر بە خێری ڕاگەیاند و مچە کۆڵ بە سـەری ڕووتـی دەرپەڕی شۆفیری لە باوەش گرت. خوا شوکور زوو هاتی دەنـا هەر ئێسـتا بە نانی چەور و چای گەرمەوە دەگەیشتمێ.

سێ بە سێ هەرسێک وەژوور کەوتن. شـەنگە نـزیلەکەی هەڵبـڕی، تێکـڕا گوتیـان مەولـوودە سـوور چـۆن هـاتی زۆرمـان خەم بـووی هەر ئێســتا دەمانهەویست سۆراغت بگرین. تۆمان دەهێنا بەڵام دەسـتمان لە ماشـێنە بـۆر شتبوو.

شۆفیر: بە ڤینگەیەکەوە گوتی: دەستو خۆش باشـوو بەجێهێشـتم هەزار دۆست و هاوسێ غەریبەیەکی هاوکار ناهێنێ. مچە چای بێنە لە بەخێرهـاتنی وشک و برینگ گەڕێ. زۆربەی دانیشتوانی چایخانە یەک دەنگ هاواریان کرد شەنگە شەنگە گیـان، نەزیـلەی ئەو ڕووداوەمـان بـۆ تەواو کە، تـا بـزانین ئەو بنەماڵە چییان بە سەر هات و کێیان ماوە.

شەنگە پیاوێکی بە دەم و دوو بوو. بۆ قسان دانەدەمـا. نەقـڵەکەی لە تەواو بوون بوو بەڵام لاوی غەریب لەوسەرێڕا دەهاتەوە نەقڵ و نـزیلەی شـەنگە لە بارەی وێرانی بنەماڵەی خۆیانەوە بوو. بەڵام پێشی خۆشبوو شـەنگە لە سـەری بڕوا و بیر و بڕوای کۆمەڵیشی بێتە دەست. شەنگە دوبارە دەستان لە ئەژنـۆی خۆ دەدا و فرمێسکان دەڕێژێ دەڵێ: حەیف پیاوی پیاو تەمەنی کەمە زۆر زوو بە نامرادی سەر دەنێتەوە و جیهان بـۆ دارۆغە و دز و تەشـقەڵەبازان. دەبێـتە ماستی مەییو. هەرچی بیانەوێ بەڕاشکاوی دەیکەن و دەیبێژن.

شەنگە تائێرە هاتووە دەڵێ: ئافەرین شێرەژن. ژنی بە غیرەت و شەڕەف ئەو شێرەژنە یەک کاتژمێر شەڕی کرد. باش چاوەش تێداچوو، کوژرا. پۆلیسـەکان ماڵیان ئاگر دا. یای زین هاتە حەسار، تەقەی کـرد پۆلیسـێک کـوژرا و یەک بریندارە. یای زین فیشەکی پێنەماوە. ئـاور و چەقەدووکەڵ سـەنگی دەخـاتە سەر. دەیەوێ ڕاکـا بەڵام شـوغڵەمەی تفەنگەکـان مـۆڵەتی نـادەن و شـەهید دەکرێ. مامەخـانی مێـردی دوو ڕۆژ بـوو دەسـگیر کرابـوو ئەگەر یایزینـی خێزانی ئەو کوشتارەی لە میری نەکردبا، هیوا هەبوو مامەخان ڕزگار کرێت.

میری لەو بنەماڵە ترسی هەر هەبوو. دژایەتی میری بۆ ئەو بنەماڵە تازە نییە. باوکی مامەخان و باپیریشی، هەر لە بەندیخانەدا مردوون و شەهید کراون. نوور بە گۆڕەکەیاندا بباری.

ڕەنگە حوکوومەت ئەمجا وەحەسێ لە هەرێمدا بنەماڵەی مامەخان بنەبڕاو بوون. بەڵێ هەر تاقە کوڕێکی هەبوو مامەخان لەگەڵ کچێک.

کاتی ڕووداوەکە لە قوتابخانە دەبن.

پۆلیس دەیەوێ دەسگیریان بکا، بەڵام لە پەنجەرەیەکەوە ڕادەکەن بەرەو بێشەی ڕووبارەکە، ئیتر ڕۆشن نییە چییان بە سەر هاتووە. دەڵێن هەردووکیان خۆیان تەسلیمی شەپۆلی ئەو ڕووبارە کردووە، ڕەنگە ئەوەش ڕاست نەبێ بەڵکوو دەمگوی شوێنەونکە بێ.

حوکوومەت لای وایە ئەو کوڕە ماوە. پارەیەکی زۆر و بۆری تەرخان کردووە بۆ ئەو دێڵەپیاوەی ئەو کوڕەی نیشان بدات. هەزار لیرەی زەرد و سوور، وێنەشی داوە بە دێڵەپیاوەکانی، نانی، نانی. من وێنەکەم دیوە، خاڵێکی ڕەشی لە سەر لاڕوومەتی چەپی، بۆتە نەخش و نەزەرگە.

هەموو کەس بەو وێنەیە دەیناسێتەوە. ڕەنگە من هەر بۆ ئەو کوڕە نەناڵێم. زۆر لاوی تریش دەگرێتەوە، لەو هەرێمەدا ڕووبەخاڵ زۆر و زەبەندەن. بۆ حوکوومەت فەرقی چییە. هەرچی سمێڵسوور بێ هەمزاغایە.

فەقێ عەزیز، بە قسەکانی شەنگە لە دوودڵی هاتە دەرێ، بڕیاری دا لە وڵاتی گەرمێن نەبێ و بەرەو ئێران وەرێکەوێ، بەڵام کێ دەناسێ لەوێ دەبێ کامە ئیش هەڵبژێرێ، چۆن ژیان بەڕێوە ببات. بۆی یەکلا نابێتەوە، دەڵێ چ

نییه ئاومالّکه ئاخری لافاو به لایەکی دا لای دەدات. هات و نەهات به دەس خودایه پاش تەنگانه، فەرحانەیه. شەنگه ڕووداوەکه دوولا و سێ لا دەکاتەوه و دەڵێ ڕەنگه خۆ به ئاودا دان درۆبێ له بێشەکەدا خۆیان له پۆلیس ون کردووه شەو بۆی دەرباز بوون.

تەنانەت دەڵێن شوانی مام سلێمان ئەو کوڕەی له تەختە هەواری جافەکان دیوه هەر بۆیەش میری له تاقیبی دایه و بەڕبان زێران هەڵدەڕێژێ، بۆ ئەو کەسەی بیناسێنێ. بێچاره فەقێ عەزیز، بۆنی شیری خاوی له دەم دێ، ڕەنگه چ له چی نەزانێ زۆر زوو له داو کەوێ. ئەگەر خێرخوایەک بیناسێ خێری دەگا. بلێ لەو ولاته نەمێنێ بەڵکوو وەبەر دەستی ئەو نەحلەتییانه نەکەوێ.

هەموو زار و دەمێک بوونه تەڵەی تەقیو. چایخانه بێمتەق و دەمەتەقەیه. شەنگه دەڵێی داستانی ڕۆستەمی مازەندەران دەڵێ. خەڵک کڕ و مات تێی ڕاماوه. فەقێ عەزیز به نەزیلەی شەنگه کەش‌تەنگە، ئاگری لێ‌هەڵکراوه، ڕەنگی له ڕووان پەڕیوه نایەوێ خەڵک ڕوومەتی باش وەبەر چاو بێنێ، ماندووه دڵ کورکه فرمێسک هوروژمی بۆ دێنن دەیانەوێ بڕژێنه خوار و ڕاستی هەموو شتی لێ‌بڵێن. هاکا بابایەک کوتی ئەو لاوه غەریبه خاڵ له ڕووه هەوه باشتر ئەوەیه، به بۆنەی شڵەژاوی ڕێگەوه پەنا بۆ جێگه بەرێ. له سەر ڕوومەتی چەپی سەر بکاتەوه و له بەلای خاڵداری خۆ بپارێزێ بەلام، کوا خەو، کێ‌هه پشوو دان! بۆ فەقێ به جێگەی خەو، خەیاڵ و خەون، هاتەران و پاتەران. بێ‌ماڵی، بێ‌هەواڵی، بێ سەرەدەرییه. فەقێ درێژ بوو ماندوویی کرده بیانوو.

خەم و خەیاڵ کردی بە تەلاشی نـاوگێژاوی دەم خوڕینـان، جارێـک بـن ئـاو دەبـێ و دەمـێ وەدەر دەکەوێ. دەمـێ لەنـگەر دەگـرێ و پشـوو دەدا و لە کەشتی نەجات دەڕوانێ. خەڵکی ناو چایخانەکە هەموو ڕاکشاون بەلام هێشـتا باسی بنەماڵەی مامەخان تەواو نەبووە.

بە خەمەوە دەڵێن: مامەخان بەندییە و یایزیـن شـەهید کـراوە، ئـازیزەی کچی بووە بە قوربانی ڕووبار، کوڕە مێرمنداڵەکەشی بێسـەر و شـوێنە، ڕەنـگە ئەویش نەمابێ. ئەگەر ماشبێ چی؟ دەبێ بە شوان و گاوانی بـژی. شـەنگە لە زۆر قسان هەڵدەداتێ دەڵێ: کوڕە وامەڵێ خوا بکا مابێ. بەرخی نێر هەر لە بن سەوەدا نابێ. هەر بمێنێ بێڕێوشوێن ناژی ئەوانە حەسڵزادەن یەک بە سەد و دە بە هەزارن.

بۆ هەڵدانەوە چرووزەیەک بەسە. پاش پـاییز بەهـارە و بە دووی تەنگـانەوە فەرحانەیە. هەرمابێ خەڵک یارمەتی دەدا، دەیشـارنەوە لە پـۆلیس چەقەڵ و گورگان دەیپـارێزن. بە مەزەبـم سـوێند، خەڵـک ئەو لاوەیـان خـۆش دەوێ. میری، سەدان نووسراو و بڕیارنامەی لە چایخانە و کـووچەی بەرچـاودا بـوون. لەمەڕ دەسگیری فەقێوە، دەیان مەقـام و پـلەی تەرخـان کردبـوو. بـۆ بەیـانی تاقێک لەو بڕیارانە بە ساخی نەمابوون هەمـوو شـڕ و دڕ و پەتـوور پەتـوور لە خمخۆرک و گەناوان خرابوون.

ئەوە نیشانەی خۆشەویستی ئەو بنەماڵەیە، ڕاسـتە فەقێ منداڵە بـۆ خەڵـک نەناسراوە بەلام گوتوویانە، «بێچووە قـاز هەر لە هـێلکە هـاتە دەرێ مەلەوانە»، خەڵک لە میری تووڕەیە لە بیـانوو دەگەڕێ، هەر بـزانن ئەو کـوڕە لە کـوێیە،

پێیەوە هەڵدەستن دەبێتە قارەمانی نێو قارەمانان. فەقێ، گـوێی داوەتە قسـان. لە دڵی خۆیدا داوان دەپسێنێ و بەندان دەشکێنێ و بەنـدییان دێنێـتە دەر و هەژاران ڕزگار دەکا و هەتیوان دەلاوێنێـتەوە. دایکـی شـەهید بـووە و بـاوکی بەندییە، قەیدی نیـیە. بەرخـی نێـر بـۆ سـەربڕینە، بەنـدیخانە لانەی پیـاوی ماقووڵە، مەتەرێزی بە شەڕەفانە. بەڵام ئازیزەی خوشـکم بـێ‌نەخش و نیشـان ڕۆیشت؛ بوو بە قوربانی ڕووبارێکی ڕووداوی کوتوپڕ و ناکاو.

فەقێ خوشکی بۆ تاوێکیش لەبەر چاو گوم نابێ هەر دەڵێی چاوی لێیەتـی کە جارێک شەپۆل قووتی دەدا و تفی دەکاتەوە، سەرەوبنی دەکا و جلـوبەرگی هەڵدەداتەوە. قژە درێژەکانی لەو پشتبنی لکە دەسـماڵی بە گێـژ و پەرچـانەوە دەهاڵێ، هاوار دەکا دەڵێ: فەقێ فەقێ! گیان فریام کەوە خنکـام، ئەی بـرا بـۆ کەنگێ، بۆ کەی، بۆ کەی، بۆ کەی.

فەقێ بەو خەیاڵەوە ئالاوە، بە ڕواڵەت لە سەر ڕوو خەوتووە بەڵام چ خەو؟

مچەی قاوەچی چاوێکی لێ‌ناترووکێنێ، داستانی فەقێی بێ‌مامۆستا، موتـالا کردووە قاوەچی بەئەزموونە، چایخانەی بن کێو، دز و درۆزن، هەلاتـوو گرتـوو، خاس و خراو، پیر و لاو، دەس‌کەرەوە و بـێ‌دەس، کەس‌دار و بـێکەس، ڕووی تێدەکا. ڕاست و درۆ، چاوڕاو، گوتراو و نەگوتراو هەمووی تێـدا دەگـوترێ. تـا ئێرە قاوەچی تێوە نەچووە. لە چ ڕووداوان ڕووی هەڵنەمـاڵیوە، باوەشـی بـۆ چ پەنادەرێک نەکردۆتەوە. بەڵام ئەوشۆ دەیەوێ لەو غەریبە وریا بێ.

پێی خۆشه دوای کەوێ، هەڵیپشکنێ، بەڵکوو فەقێ عەزیز بێ، ئەگەر هەو بێ، یارمەتی بدات لەگەڵی هەستێ، دەستی وەرگرێ، گرێ کوێرەکانی بۆ بترازێنێ.

قاوەچی دەیەوێ چاوێ بە خەو بسپێرێ و پێروو[1] هەلاتن، هەستێ و چایی دەمکات. بەڵێ ڕادەکشێ بەلام هێشتا خەیاڵ دەستی لێنەکێشاوەتەوە، لە سەر ئەو لاوە غەریبە، چەتری خۆی لێهەڵداوە، کەوتۆتە هەزارە و دەڵێی هەزار کێوە خەمی بەسەردا ڕووخاوە.

شەنگە قلیان بە دووی قلیاندا بادەدا و فتیان دەکا و ئاخان هەڵدەکێشێ، خەمان، بە خەمان ڕەش دەکاتەوە، لە داخی زاڵم و زۆردار و زەبەلاحان چاوان دەگلۆفێ و سمێلان دەکرۆژێ، لە پڕ کوتی: چووزانم.

هێندێ کەس دەڵێن عەزیز و ئازیزە هەردووکیان ماون، خۆیان لە چۆم و گۆمان نەهاویشتووە، کوڕە پیاو چووزانێ چۆنە و دەبێ چ بکات؟ بە قسەی کێ بڕوای هەبێ و باوەڕ بکات. سێ ڕۆژ لەمەوبەر لە مینووبووسێکا گوێم لە سرتەی لاوێک و پیرە پیاوێکی بوو باسی عەزیز و ئازیزەیان بوو، باسەکە خۆماڵی و کەسانە بوو نەمتوانی خۆی تێوەردەم. بەلام تێگەییم کە دەیانگوت خوا شوکور هەرکیان ماون: یەکێک لە ڕاکشاوەکان هەستا سەر قوون بە مۆنەوە مۆڕەیەکی لە شەنگە کرد بە ئیشارە وتی: وس، وس.

---

[1] پۆلە ئەستێرەی پارشێو.

ڕەنگە بۆ وەدەسهێنانی لیرە سوورەکانی حوکوومەت، وا هێندەی لە سەر دەڕۆی. دەزانی وەک سیخوڕێک، دەخوڕی و فرمێسکی تیمساح دەڕژێنی لە سەر ئەو قسانە ڕەنگە هەر دوو شەوی دی شەو و ڕۆژان تماشاکەی.

دەچییە پاڵ گۆڕبەگۆڕەکەی گۆرین. ئەو باش چاوەشەی مامەخان تۆپاندی، ئەو باسە بەس کە ئەگینا بە گۆڕی یای زینی شەهید، زمانت لە پشتی سەرەوە دەردەخەن. شەنگە فرمێسکێکی گەرمی هەڵوەراند.

دەم و لووتی هەستڕی و کڕ بوو، کەڕەی بۆ کردووە و خۆی ڕاێکشا چی تری لە سەر نەڕۆیشت.

فەقێ عەزیز دوو مانگ و حەقدە ڕۆژە، بە ڕۆژ و شەو شەوارەی کردووە. لای نەداوە، لای شوان و گاوان کوێرکە مووچان نیوە وچانێکی ئەگەر بۆدرابێ یا نەدرابێ، هەوەڵین شەویەتی کەوا لە نێو ئاپۆرەی خەڵکدا پشوو دەدات چاییخانەی مام مچە بۆ ئەو بوو بە چاک و پیر و پیرۆزی، هەواڵی خۆشی بیست. وا دیارە، ئازیزەی خوشکی زیندوو بێ.

فەقێ عەزیز بە ڕواڵەت خەوی لێکەوتووە، بەڵام هەموو ئەندامی بۆتە گوێ و وتەکانی مام شەنگە زۆربەیان مزگێنی گەورە بوون. وا دیارە ئازیزەی خۆشەویستم لە چۆم نەکەوتووە، بەڵام ڕۆشن نییە لە کوێیە، خوا بکا هەرمابێ. خەمم نییە. ڕۆژێک دەبێ جێگای بزانرێت. وا دیارە باوکیشم ڕەنگە بەندی نەبێ.

حەیف شەنگەیان لە خۆڕایی دەمکوت کرد ڕەنگە پیاوی باش بێ و وسکوت نەکرابا، زۆر شتی تری دەگوت. ناکرێ من هیچی لێ پرسیار بکەم

دەمناسیێ، ئەو خاڵە لە من بۆتە بەڵا، ڕۆژێک ڕەنگە تووشی داو و تەڵەم بکات. وا باشە. هەر بەیانی زوو لێرە بڕۆم. ئێرە قەرەباڵخە، ناکرێ وەمێنم. میری شوێنم هەڵگرێ دەرناچم، چیم بە دەستەوە نییە. دەنا ترسم لە میری کەمتر دەبوو، چەکە شڕەیەکیشم بایە هەرچا بوو.

تەنانەت گیرفانیشم دەیەوێ خاڵی بێ ڕەنگە دوا حیسابی مانەوەی ئەوشۆم دراوێکم پێنەمێنێ. ئەو جار هەر دەبێ بە پێیان بڕۆم پارەی ماشێن سواریم نامێنێ.

ئایش... کەی لام وابوو من ڕۆژێک دەبینم بێ پارە بم، ئاوا غەریب، یاساخ بێهاوڕێ، بێ سەرەدەر و بێ برا و باب.

داماوی قوون تەندوور و وڵاتی دوور بم. بە بەشی خوا شوکور خۆم داوەتە دەس خوا، بزانین چ دەبێ؟ چیمان بە سەر دێنێ؟

چایخانە هەر دەڵێی لانەی خەم و پەژارەیە، هەموو کەس بێدەنگە، قوڕوقەپی بازاڕی توندە. شەوی ڕەش تێپەڕیوە، سوارەی بەرەبەیان دەیەوێ دابەزێ و سەدان بەزمی تازەتر بتازێنێ.

کڕێوە و باکوت کوتکی خۆی وەشاندووە. چاوی پەنجێرە و دەلاقەکانی بەستوون. ناو هۆدەی چایخانە بێدەنگ و سەدایە. هەر سرتەیەک دەبیسترێ. ئەویش هی سەماوەرە زلەی مچە کۆڵە.

فەقێ عەزیز سەرەڕای ماندوویی بێ سەرەدەری خەو و خەونووچکە هەرگیز نەبوون بە میوانی، دڵی لە خەم کلاوڕێژە، خەیاڵی پەرت و بڵاوە.

لێکدانەوە و بیر و بۆچوونی چیبەچی نەکردووه. لە ڕۆژ دەترسێ. پێی‌خۆشە هەر شەو بێ ئەو خاڵەی ڕوومەتی بۆ ئەو بۆتە خەتی نەگبەتی.

نەزیلەی مام شەنگە بە هەموو کەسی نشان داوم. حاشام پێناکرێ. ناشێرێمەوە، وادیارە میری بە دوومەوە. هەرچی زووترە دەبێ بڕۆم سنوور ببڕم وڵاتی خۆم نیشتمانی باو و باپیرانم دەبێ بەجێبێڵم، خوا بکا هەوا خۆش بێ، نەبارێ، چ نەبێ لاڕێ دەڕۆم کێواوکێو دەبمە میوانی شوان و سەپان و وەرزێران.

تا کەس بەخەبەر نییە و وڵات بێسەر و سەدایە با چایخانە بەجێ بێڵم. لە ترسی خاڵ لە شوێنی قەڕەباڵغ نەمێنمەوە. نزیلەی شەنگە، هەمووی ئامۆژگاری بوو بۆمن. ناکرێ خۆی لێ‌گێژ کەم.

بەڵام بۆ کوێ بەرەو کوێ، بۆ لای کێ، بەرەو کێهە هەرێم و کامە وڵات...

چ نەبێ، خۆ لە پۆلیس و سیخوڕ و قاچاخی ڕوومەتی بە خاڵ، خلاسیم دێ. لە ڕووم دێ، دێ بە دێ ڕوو نیشاندەم. پشوویەک بدەم. ئیشێک، کارێک، وەدۆزم. ماوەیەک خۆمی پێوە سەرگەرم کەم.

فەقێ عەزیز زۆر بە ئەسپایی دەرکی حەوشەی کردەوە، ڕۆیە دەر چاوێکی بەرەو حاسمان هەڵبڕی حاسمان ساماڵ و سیقاڵ دراوە. لە چڵکە هەور و هەڕەشەی ڕەشەبا شۆراوەتەوە. پەل و پۆی دار و دەوەنان، باریان قورسە و بەفر لووتی پێنەوی کردوون. دەم و لێوی کێوە سەربەرزەکان بە زەردەی هەتاوەوە خۆ دەنوێنن.

دەستی ڕاست تورکیایە ئەگەر دەسکێش و باڵتۆ و کورتەک و کووڵەباڵ و کلێتەم هەبا و یارۆیەکی ناسیاو. لێزان، هەر ئەوڕۆکە ئاوای ئەودیو دەبووم.

مچە قاوەچی شەو زۆر بە کەمی خەوتووە، بیر و خەیاڵ لە سەر ئەو لاوە وەلانەکەوتووە. نەقڵ و حیکایەتی شەنگە بۆی لە بنی کوولەکە داوە، ئەو لاوە غەریبە ناوی عەزیزە هەر دەبێ هەمان فەقێ عەزیزی داستانەکەی شەنگە بێ.

هەی بێچارە چەن ساویلکە و بێئەزموونە تەنانەت ناوی خۆشی نەگۆڕیوە، ڕەنگە حاشاش بکات. بەڵام دەزانم بە زاراوەی شارباژێری دەدوێ. زۆر لە مێژە حاجی مامە خانی شارباژێری ناوی هەیە. بە قسەی شەنگەی زۆر بڵێش، رووداو ڕوو دەکاتە هەرێمی شارباژێر.

مچەکۆڵی چایچی دوو قامکی دەستی، چەپی بڕاوەتەوە ئەویش قەدیم باب و باپیری شارباژێری بوون. لە شەڕێکی خۆبەخۆئیدا بە باوەشی دایکییەوە گوللەی وە دەستی کەوتووە خۆی بە بیری نایە بەڵام ئەوەندە دەزانێ باوکی لە دەس ئاژاوەی ناوخۆ و دژایەتی هەرێمی پەڕیوەی ئەو وڵاتە بووە، لەو بن کێوەدا کەپرووکێکی پێکەوە ناوە کردوویە بە چایخانە و خانە و لانەی لێساز کردووە. چایچی کچێک و کوڕێکی هەیە، بە ناوی ئازاد و ئارەزوو. خێزانی لە تیرەی هەمەوەندانە و خەڵکی گەرمێنانی خواروون، ئەو ژنە ناوی ناز خانمە و بە ڕاستی خانمیشە لە باشیدا تاریف ناکرێ، لە دوکتۆریدا سەری باش دەردەچێ، بەو هۆیەوە لە زۆربەی هەرێمەکەدا بە ودم و فەڕو دەست و مەچەک جوان ناسراوە.

شەل و شکاو، بریندار و مارانگەز زۆری پێوەندەی پێوە دەکەن و پەنای بۆ دەبەن. هۆدەیەکی تایبەتی، نەخۆش و سەرئێشانی هەیە. لەو بنار و دوورە شارەدا نیوە حەکیمێکی تەواوە. سفرە و نان و خوانی، زیاتر خاتری خوایە. ئەگەر هەقی دەوا و دەرمانیش وەرگرێ ڕەنگە خەرجەکەی بۆ پڕ نەکاتەوە.

مچە قاوەچی لە چوونە دەری فەقێ، ئاگادار بوو. ویستی پاش گەڕانەوەی سرکێکی لەگەڵ بکات. ئەگەر موویەکی بۆ لەو ماستە ڕاکێشرا، بڕیاری یارمەتی باشی دەداتێ. ئەگەر متمانەی پێنەکرا وەباڵی خۆی بە ئەستۆی خۆی. فەقێ زۆری پێچوو نەگەڕاوە، قاوەچی کەوتە دڵەکوتە گوتی: لێرە و لەوێ هەڵنەپڕژێ و ئێمەش تووشی سەدان دەردیسەری ببین. قاوەچی وەدووی دەکەوێ. عەزیز لە حەساری قاوەخانەیە. هەر لێرە و لەوێ هەڵدەڕوانێ، ڕەنگی بەڕوانەوە نەماوە دەڵێی خێو خوویان لێکردووە.

چایچی: سڵاو، ڕۆژباش،

عەزیز: چووکەتم، ژیان باش گەورەم.

چایچی: کوڕم، بەو سەرمایە لەچی دەڕوانی.

عەزیز: هەر ڕوانینم پێماوە ئەویش بۆ ماوەیەکی کەم.

قاوەچی: دەی فەرموو نیازت چییە.

عەزیز: نیازم، نازی لێونە و لەو دەڕوانم.

قاوەچی: کوڕم بەچاوە نەبی لاوێکی زرینگی.

عەزیز: بەڵێ گەورەم هەر زرینگی لاوان دەخاتە دینگی کلۆڵییەوە.

قاوەچی: کوڕم بۆچی وا ناهومێدی؟ خۆ کوڕی کورد ناهومێدی ناناسێ.

عەزیز: بەڵێ گەورەم، گەر بزانی چۆن لە دوشمنی ڕاسیێ.[1]

قاوەچی: کوڕم بێخەم بە، پاش ڕەشە شەو، تاوهەڵاتە.

عەزیز: بەڵێ ئاغام کە لە شەودا، شەوە نەتباتەوە.

قاوەچی: فەرموو بۆ حەساری ژووری، نە چایخانە.

عەزیز: نا گەورەم نامەوێ تووشی ژانەسەرت بکەم.

قاوەچی: کوڕم، تماشاکە سەرم هەر بە ژانە سەران بۆتە تاسی حەمامی.

عەزیز: دەمەوێ بڵێم لەو نزیکانە کامە شار و دێ نزیکترن.

قاوەچی: کوڕم بۆ ئەو پرسیارە هێشتا زۆر زووە فەرموو بۆ ژووری.

عەزیز: نانا گەورەم، نامەوێ سەربار بم.

قاوەچی: فەرموو دەستاوی خۆمە منیش سەرباری خەڵک زۆر بووم.

عەزیز گوێی لە دەنگی دایکی بوو، داخورپا، پڕ بە حەسارەکە قیژاندی. دایە دایە، دایە، تۆ بۆ لێرەی. بۆ، بۆ، تۆ ماوی شەهید نەبووی. بەدەم ئەم خورپە و زیرەوە فەقێ کەوتە زەوی، بەو سەرمایە ئارەقە لە سەر خاڵە جوانەکەی لاجانگی، کەوتە سەما، لێوەکانی سپی بوونەوە. دەنگی دڵی بە گوێی سووک نەبێ نەدەبیسرا.

قاوەچی بێ مەترسی دەرکی حەساری ژوورەکەی کردەوە عەزیزی بە بێ حاڵی، ڕاکێشا و بە خێزانی گوت ئەتۆ قسەی لەگەڵ مەکە.

لێی‌گەڕێ تا دێتەوە سەرحاڵ، ئارەزوو بە دەمیەوە بێ. خۆشم دەچمە چایخانە. کارەکانی دەدەمەوە دەس دۆستێک. ئەو لاوە لێرە دەمێنێتەوە.

---

١ وتەی مامۆستا هەژارە.

موسافیر نییە، تەرەکەمە و ساویلکەیە، دەبێ ئامۆژگاری بکەین. نازانم چیبوو هەر کە تۆ دەنگت هات، گەشکە بوو هاواری کرد. دایە دایە، تۆ بۆ لێرەی، شەهید نەبووی! ئیتر پێڕاهات. خوا بکا تووشی، تووشی خورپە نەبووبێ. ئەوی دی مەسەلەیەک نییە.

قاوەچی ڕۆیشتەوە قاوەخانە میوان هەموو هەستاون ماتڵی نان و چاییین. هەموو لە فەقێ عەزیزیان پرسی. گوتیان: چی لێهات و لە کوێیە.

قاوەچی دەڵێ: لاوێکی شەرمێونە دوور لە ڕووتان کاری حەمامی هەبوو. منیش هەر لە سەر پووڵی خۆمم. حەمامم بۆ گەرم کردووە خەریکی خۆشتنە.

زۆربەیان گوتیان: پووڵ و خەرجی ئەو لاوە بە گەردنی ئێمەیە. بە ڕاستی پیاوێکی مەند و ماقووڵە و قسەزانە. خۆزگە بمانزانیبا کوڕی کێیە. قاوەچی زەردەیەکی دزێوی هاویتە لێوان گوتی: چووکەتان کوڕی منە، عەسکەری ڕاکردووە.

مەولوودە سووری شۆفیر گوتی: ئەی بۆ ئەوشۆ خۆت نەکرد بە ساحەبی لە چایخانە نووواندت. قاوەچی هەر هەویستم شتەکە لە ئێوە گوم بێت بە ڕووداوەکە نەزانن. بەڵام بۆم ڕوون بوو کە مەسەلەکە گەورەتر لەوەیە بە تۆپە قوڕ وەیشارین، لە مەعەسکەری ئەسحابە سپی لە ناو خۆدا. تەقەولێکدانێک بووە گوژاو و زامدار زۆرن. تیرەی یەزیدییەکان بۆ کەیخوایی خۆیان تێوەداوە. لە لایەن میرییەوە تاوانبار کراون، زۆریان گیراون و عەسکەرە کوردەکان چی لەوێدا بوون ڕایان کردووە. ئەو نۆکەرەی ئێوەش لە ڕاکردووانە. ناوی خۆی ناوە عەزیز بۆ ئەوەی بە ناوی ڕاکردوویەک نەناسرێ.

کاکە شەنگە: بەڵێ کاک مستەفا، ئەوە دوو حەفتەیە ئەو هەواڵە هەیە شەو ویستم ئەو دەنگۆیە و بڕێک ڕووداوی تریشتان بۆ وەگێڕم، بەڵام مام قادر «قالە باوەجانی» بێهۆ دەمکوتی کردم.

هەر خۆی بە ناموس دەزانێ، خەڵکی تری پێ بەڵمەبرینجە. کوڕە باوەجانی مەگەر بە زاکوون بوون. خەڵک بە بەرەی باوەجانییەکانەوە فێری ترسەنۆکی بوون.

قاوەچی: کاک شەنگە ببوورە وەختی دەمەتەقە نییە نەیناسیوی دەنا تۆ پەرێزت بێداڵدە و دڕوو و داڵە.

من کارم زۆر بە تۆیە دەبێ لە مانگی داهاتوودا سەرێکم لێهەڵێنەوە حاڵی بووی تێدەگەی دەڵێم چی!؟

بەڵێ ئەگەر خوا ئیزنی لە سەر بێ پاش گەڕانەوەم لە زیارەتی ماڵی خوا ئەگەر من بۆم نەکرا تۆ سەرێکم لێهەڵێنە بە تەمای دیدار، بە تەمای خوا، خواحافیز، خواتان لەگەڵ.

نازخانم خێزانی مام مستەفا:

نازخانم، خانمێکی وەیچووە لە هەموو شت حاڵی و بە تەجرەبە و ئەزموونە، تەمەنی بەرەو چل ساڵی دەڕوانێ.

ئەویش لە ڕووداواندا تواوەیە، دایکی خەڵکی شاربازێڕە و باوکیشی لە هۆزی هەمەوەندە لە بەر و پشتە و، نەجیبزادەیە. کاک مستەفای مێردی لە بنەماڵەی بابانەکانە، ژیانیش بێبەرووپشتە، پشتی زۆر کەسی لە زەوی داوە. دژایەتی و دووبەرەکی ناوخۆ پێدەشتی پێ بەجێهێشتوون و لە هەرێمێکی

شاخاویدا کردوونی بە قاوەچی. نازخانم دوو برای لە هەرا هەرای دووبەرەکیدا لە دەس داون. ڕووناکی تاریکە شەوی، ژینی کوڕ و کچێکی گەنج و لاوخاسن. ئازاد و ئازەزوو. ئازاد هێشتا عەسکەری تەواو نەکردووە پاش شەش مانگ و حەفدە ڕۆژی دی دەبێ بەرەوماڵ وەگەڕێ، نازخانم گەرم چاو لە ڕێگایە، بەڵام ئەو ماوەیە بۆ چاوەڕوانی کەم نییە. ئەویش بۆ چاوە چاوی دایک، دایکێکی تەرە و لە تیرە و ڕەگەزی خۆ دوور و هەڵبڕاو.

نازخانم بە دیتنی ئەو لاوە غەریبە، غوربەتی، زیاتر ئازاری دەدا و برینی کۆنی پتر دێنەوە سوێ. خەم و خەیاڵ و پەژارە، چێتر هێرشی دەکەنە سەر و فرمێسکی پێدادەبارێنن.

ناز لای وایە ئەو لاوەش هەر وەکوو زۆربەی لاوانی وڵاتەکەی تەڵاشی دەم خوڕینی ڕووداوێکە.

خوای گەورە بە دای و بابی خۆی بێڵێ، چ مەتوولفەیەکی زەریف و سپی و سۆڵە، هەر دەڵێی بیجادەیە و سەدەف هەڵیهێناوە. زۆر شێوە و شوێنەواری دەچنەوە سەر سوارەی برام، ئەگەر ئەو خاڵە جوانەی ڕوومەتی نەبا دەمگوت بێ و نەبێ لە تایفەی خۆمانە.

ڕەنگە هەر واش بێ. تازە وا دێتەوە بیرم تایفەی دایکم زۆریان بە خاڵ بوون. تەنانەت بە بنەماڵەی خاڵداران دەناسران.

ئێستە بێگومانم لەوە ئەو لاوە ڕیشەیەکی دێتەوە سەر بنەماڵەی ئێمە، ئەی خۆزگە زووتر دەهاتەوە سەرحاڵ و خۆی بە ئێمە دەناساند مستەفا، ڕەنگە بیناسێ، هەر بۆیەش ڕێگەی داوە بێتە دیوی ئەم دیو. بەڵام هۆی چییە

ڕێگەی بە من نەداوە داو و دەرمانێکی بۆ بە کار بێـنم. تەنـانەت گـوتی: نـابێ هەرگیز دەنگی تۆی بێتە بن گوێیان. چـۆنی دڵ هـات بە ئـارەزووی کچمـی بسپێرێ خۆ ئارەزووِ لە نەخۆش و مەخۆشان چ نـازانێ. ئەویـش کچـۆڵەیەکی ساویلکە و بێئازموون تا ئێرە لاوێکی ئاوا دڵگر و گورچووبری نەدیوە ئەوەشم زۆر بە لاوە سەیرە، تا ئێرە مستەفا قەدەغە و قورغی بۆ من دانەناوە.

لە بەرچی، بۆ گوتی تۆ نابێ ئەو لاوە وەلاوێنی؟ نابێ هەرگیز دەنگی تـۆی بێتە گوێیان. سەرم لەو باسە ماسیوە. ماست و مووم لـێتێکەڵاوە. لێکـدانەوەم لەو بارەوە بێ دان و پۆیە. چی تێناگەم.

ناز خانم لەوبارەوە خەیـاڵی سـەنگی لە سـەر داناوە لێـرە و لەوێ دەدا و مستەفای لێ ناخۆشەویست دەکا. مستەفا ڕەنگە لە من دڵپیس بـووبێ، دەنـا چۆن ڕێگەی نەخۆشان لە من قەدەغە دەکات.

دەرگا کرایەوە مستەفا هاتە ژوور. نازخانمی زۆر بە شێواوی وەبەرچاو هات.

مستەفا: سەلام نازخانم ، ڕۆژباش بمبوورە ئەوڕۆ چایخانە شلووق بوو.

نازخانم: ژیانت باش، خۆشەویـستم، منیش ئەوڕۆ شلووقتر لە چایخانەم.

مستەفا: تێدەگەم لەچی دڵت هـاڵۆزە عەزیـزم، دوایـی تێـدەگەی هەق بە منە.

نازخانم: یاخوا وابێت و من بە هەڵە چووبم.

مستەفا: لە میوانە غەریبەکە چ خەبەر.

نازخانم: دیداری لە من قەدەغەیە، چ هەواڵێکیشم نییە.

مستەفا: باش حاڵی نەبووی نەمگوت مەیبینە، گوتم نابێ دەنگت ببیستێ.

نازخانم: شەل نییە، پای شکاوە، دیداری بێوتار سوودی چییە؟

مستەفا: نە عەزیزم، وا دیارە ئەو لاوە دایکی شەهید بووە. بۆخۆشی تەرە و ئاوارەیە. دوور نییە دەنگی تۆ لەگەڵ دەنگی دایکی جیاوازی ئەوتۆی نەبێ، هەر بۆیەش کە گوێی لە دەنگی تۆ بوو. گوتی دایە دایە، تۆ ماوی.

ئیدی پێداهات و لە سەر خۆ چوو دوبارەش لە سەر ئەو باوەڕەم دەبێ دەنگی تۆ نەبیستێ، هەتا تۆزێک، تۆزی ترس و نامۆیی لێ دەتەکێ، خۆ بە ئێمە دەناسێنێ وا باشە ئێوە زۆر بێدەنگ ئامۆژگاری لێبکەن. نەوەک تووشی نەخۆشی خورپە و ڕاچڵەکین بێ. بۆ هەمیشە بە ئارەزووە ژیان بەرێتە سەر.

نازخانم: مستەفا بمبوورە، مـن لە هەڵە دام. تۆ لە هەڵە و پەلە و قەستی چەوت و چەوێڵ دووری، بە ڕوحمی، داماو خۆشەویستی، دەس لە بن باڵی، داماوانی.

دە هەستە با بچینە لای. بڕیار بێ هەست و خوستم لێ نەیە و کڕ بم بەلام دا و دەرمانی پێویستی بۆ بە کار دێنم، مەگەر خوا نەیکا، دەنا زووتر دەیخەمەوە حاڵ.

ناز و مستەفا بەرەو هۆدەی فەقێ عەزیز وەڕێکەوتن.

ناز جەنتایەکی دەوا و دەرمانی دەسسازی خۆی پێیە، نەخۆش بووراوەیە لە ئارەقەدا هەر شڵپەیەتی.

ئارەزووی کچیان لە ژوور سەریەتی. ڕەنگی برووسکاوە. هەموو گیانی دەڵێی بێگیانە، لە عەبەساو دەچێ، دەڵێی هەنگواوە. دەم و لێو و ڕوومەتی سوور هەڵگەڕاون، سوور دیارە ئەویش حاڵی باش لە سەر خۆ نییە. دڵەکوتەی

چۆته سەرێ، زۆر باش وەڵام ناداتەوە. باوکی لەمەڕ نەخۆشەکەوە، چی لێی دەپرسێ، لەتولووش و کاڵوکرچ، وەڵامی دەداتەوە.

ئارەزوو دەڵێ: ئەوشۆ کەم خەوتووم. خەمی ئەو لاوەشم سەربارە. باوکی دەڵێ نەخەوتن چ نییە چارە دەکرێ. بەڵام خەمی لاوێکی ئاوا، ڕەنگە دوورە چارە بێت، ئارەزوو بە دەس خۆی نەبوو گریان و فرمێسک دەیانەوێ، ڕاستی لێبڵێن و نهێنی هەناوی بدرکێنن. سەردەمەی شەرمی کچانەی لێبدرێنن.

باوکی ئارەزوو، لە مەسەلان زوو تێدەگا و لە دەردی دڵان ئاگایە دەڵێ کچم نارەحەت مەبە، پاشی تەنگانە فەرحانەیە.

ئەو لاوەمان بۆ بێتەوە سەر خۆ، ڕەنگە لە خۆمان بێت. لە خۆشمان نەبێ ڕەنگە بۆ هەمیشە لە یەک نەبڕین. ئارەزوو بە قسەکانی باوکی ئەوکی بەربوو. گەشەی تێگەڕا و گوتی: - باوە گیان جوانمێری ئێوە گەورەترە لە دەسەڵاتی مێرانە. لە ژێر چاوەدێری تۆدا بە هومێدم چاولەدەس نەبین.

ناز خانم نایەوێ بدوێ، بەڵام پەستا پەستا، هەناسەی دەستی دەداتێ و ناوچاوان و دەمولووتی بە جەوهەری مێخەک و چەوری (چەوریـن و جاتر) و گەڵێ گیا و گوڵی بۆنخۆش دەسوێتەوە و بەرگی بیژان، گەڵای گیا تۆڵەکەی لەبەر کەپۆیدا دەسووتێنێ و دەنەی پشمینی دەداتێ و دێتەوە سەر حاڵ.

فەقێ عەزیز، بۆ هەوڵین جارە لە سەر خۆ دەچێ بۆ هەوڵین جارە تووشی سەفەری دەربەدەری دەبێ، بۆ هەوڵین جارە لە ناز دەبڕێ.

فەقێ عەزیز خۆی لە جێوبانێکی نەرمی خۆماڵییانەدا دەبینێ، هەروەکوو خەونێک دەچێ سێ نەفەر لە دەوری چاو بە فرمێسک و دەم بە دوعا و دڵ بە خەم دانیشتوون. نەخشی خوشک و دای و باب بازێ دەکەن.

عەزیز تاساو و عەبەساو بە ئارەقەی نەخۆشی و جواناوی شەرمەوە ئەو عەزیزە نەماوە هەر دەڵێی لە قەبران گەڕاوەتەوە.

یارای هەستان و هەرەکەی وەڵام و ورتەی لە دەس داوە، سەری دەخولێ و گوێی دەزرینگێتەوە. چاوەکانی لە چاوە چاو دەڵێی مانیان گرتووە، جار و بارە ئاونگی خەم دەیانهەنگێوێ.

نازخانم نایەوێ بە دەنگ بیدوێنێ بەڵام بە گیان و دڵ دەستی لە سەر دڵی داناوە، هێواش، هێواش دڵی دادەماڵێ، پەنامەکی فرمێسکان هەڵدەوەرێنێ، ئارەزوو بێمتەقە چاوێک لە فەقێ ناترووکێنێ. کوتە کوتی دڵی چۆتە سەرێ، ڕەنگی سوور هەڵگەڕاوە.

بۆ هەوەڵین جارە دڵ دەسەڵاتی لێدەستێنێ، دوور نییە بزۆزی ئەوین بەزەیی پێدانەیە، هەیە و نییەی حەیای لێوەبەر بادا و لە پڕ مێزی تێوەرێنێ، بڵێ عەزیز، عەزیزی من، فریشتەی خەون و خەیاڵی من. ئەتۆ، ئەتۆ، نابێ بمری، نابێ لای من بڕۆی، ناتوانی بەجێم بێڵی، عەزیز، عەزیز خەونی بەدی هاتووم، بازی ئاوارەی، کەوی نەکراوم سێ ساڵە سێ ساڵی ڕەبەقە من چلەت بۆ دەکێشم نەزر و مەولوودیم بۆ لە خۆ گرتووی.

دەس بە داوێنی خەونامە و دوعا و نزایان بووم. عەزیز گیان بە گیانی عەزیزت بە ئاوری هەڵگڕاوی دەروونی کچانەم، بە ژیلەمۆی دانەمرکاوی سێ

ساڵ چاوەڕوانیم سوێندت بۆ دەخۆم کە لە مێژە من تۆ دەناسم. تۆ ئەو ڕاوچییەی منت لە هەژدیها خلاسی دا. هەر ئەو فریشتەیەی لە هاوارم هاتی، لە حەزیەت نەجات دِام گیانێکی نوێی ترت پێبەخشیم، بەڵام ئەی کوێنم دەبەر. ئاخری خەوەکەم چی؟ دایکم بۆ وەبەر خەنجەری دای. بە جێگەی سوپاس لە تۆ.

بۆچی لە سەر چی قەستی کوشتنی لە تۆ دەکرد؟

ناز خانم، دەستی لە سەر دڵی فەقێیە، بەڵام بە چاو خەریکی موتاڵای خەیاڵی برووسکاوی ئارەزووی کچییەتی.

ناز خانم بە تەواوی دەراوی هەناوی ئارەزووی شڵەقاندووە، چی تێدا گومە دۆزیویەتەوە، میراتی دایکان خەڵاتی کچانە.

ناز خانم هەرەتی کچانەی خۆی هاتەوە بیر، ئەودەمەی کە چاوی بە مستەفای باوکی ئارەزوو کەوت. هاتەوە بیری کە ئەوین چی بە سەر هێنا چ شینێکی پێڕشتووە.

ناز خانم هەنگاوتوویە کە ئارەزوو چۆن هەنگێوراوە و خەیاڵی چ دەورێک دەگێڕێ. ناز نایەوێ مستەفا بەو ڕازە بزانێ، دەیەوێ بە ئارەزوو بڵێ لای عەزیز بەجێ بێڵێ، بڕواتەوە ئەو دیو نان و چایی، ناشتا ئامادە کات. بەڵکوو باوکی بە ئەوکی پڕ لە داوای نەزانێ ئارەزووی کچانەی نەخوێنێتەوە.

بەڵام ئارەزوو نایەوێ ئەوێ بەجێ بێڵێ. نایەوێ چیتر بە فەرمانی فەرمان‌دەران، لە دەر و ژوور دابێ. لێرە بەولاوە کچی کەس نییە، کچی ئەوینە فەرمانبەری دڵە. نابێ دڵی پاشای ئەوینی بشکێنێ، دەیەوێ لەو لاوە

غەریبە پەزیرایی بکا و دەردی نەدرکاوی، بدرکێنێ. خەونی سێ ساڵەی بۆوەگێرێ، ئارەزوو نایەوێ ئەو لاوە هەروا زوو بە زوو بێتەوە حاڵ، بۆی ڕۆشنە بێتەوە حاڵ دەکەوێتە باڵ. ڕێبوارە و ڕێگای خۆی دەگرێ. چ دەربەستە لە کوێ دەمرێ و کێ بۆی دەمرێ، تا بێ‌پێ بێ هەستی ئارەزوو باشتر پێ دەگرێ. چ نەبێ دەتوانێ وەک ئامۆژگارێک پەنجەی بگوشێ و ئامێزی تێوەرێنێ، ئاوری بزۆزی کچانەی کەم و کورتێ دامرکێنێ.

ناز خانم ڕوو بە مستەفای مێردی دەڵێ بۆ خوا سوپاس دڵی هاتۆتەوە حاڵ. لام وایە خەوە، نە بێهۆشی. خوا دەزانێ چەن ڕۆژە بەرێوەیە، ڕەنگە بێ‌خەوی سەری لێ‌سەندبێ. ئەو لاوە چ لە ڕێبواری ئاسایی ناچێ. یا خوا دوور بێ قاچاخ و قوچاخ نەبێ، خەڵکی تریشی پێوە نەگلێ. مستەفا و ناز هۆدەی نەخۆش بەجێ دێڵن، ئارەزووی بە ئارەزووی خۆی دەسپێرن.

مستەفا داستانی شەنگە و نەقڵ و بەسەرهاتی بنەماڵەی مامەخانی شارباژێری بۆ نازخانم خێزانی دەگێڕێتەوە. نازخانم دایکی شارباژێرییە و لە بنەماڵەی باوەخانی مەزنە. باوەخان و مامەخان هەر بنەماڵەیەکن.

مامەخان ئامۆزای باوەخانی جافە، باوەخان باپیرەی دایکمە ئەگەر ئەو لاوە لەو بنەماڵە بێت، بربڕەی پشتی منە، مستەفا دەستی من و داوێنی تۆ، تۆ و غیرەت و هێزی جوانمێریت. بیکە سەدەقە سەری ئازادی کوڕت، هەستە بەرەو شارباژێر بەرەو شارۆکەی قەرەچوالان وەڕێ‌کەوە. هەواڵێک لە ماڵی مامەخان وەرگرە مستەفا تۆ نەچی دەبێ خۆم بچم. دەنا نازیم ئەو هەواڵە تووشی سەدان ئازارم دەکا و لە کەڵکم دەخات، سەد ساڵ چەک تاوێ گەرک.

مستەفا دەڵێ مشووری ئەو کارەم خـواردووە ڕەنـگە بەو زووانە هەواڵـم بـۆ بێتەوە، ناز گیان من گیانم بە نازی تۆ دەنـازێ. تـۆ نەبـی مـن چ نـیم مـچە کـۆڵێکی کـۆڵەوارم لە ڕەگەزی بابـانم. بـێ دای و بـابم. مـن گیـان و مـاڵ و نیشتمانم بە تۆ بەخشی. تۆ ئەستێرەی بەختەوەری منی. سـەرم لە ژێـر پێـی داواتە، دەستووری تۆ مۆرەی ئـایینی مـنە. چـی تـۆ بیڵێـی بە لامەوە ڕەوایە. ئەوینی مـن نیسـبەت بە تـۆ هەر دەڵێـی تـازە پێدەگـرێ. خـرەکە دەبـێ و هەڵدەفرێ. لە چیای جوانی تۆدا خەریکی، هێلانە دۆزیـنەوەیە. ئەرخەیـان بە، هێشتا لە تماشات، لە خۆشەویستی و ئەویندارییت تێر نەبووم. مرووم نەشکاوە، ئەو ڕۆژەی کە تۆم دی تۆم ناسی، بەڵێنیم پێدای، بەو ڕۆژە سوێند بەو کـاتە قەسەم هێشتا خۆشترم دەوێی.

زیاتر حەزم لێتە. ناز گیان! نازی تۆ نیازی منە، چـی دەسـتووری تـۆیە بە ڕووسـووری خـۆمی دەزانـم. بـۆ مـن سـوور و ڕۆشـنە ئەو لاوە نیسـبەتی بە بنەماڵەی خاڵوانی ئێـوەوە هەیە. هەر بۆیەشـم وەرگرتـووە. دەمەوێ یـارمەتیی بکەم. تا ئەو شوێنەی هێزم هەیە وەشـوێنی کەوم، تـا ئەو پـلەی تـۆ دەتەوێ خۆشەویستی خۆم دەرحەق بە تۆ نیشان بدەم.

ناز خانم: مستەفا گیان، چی تـرم مەکـووژە بەسـمە لەوە زیـاتر بە ئـاگری جوانمێریت، دڵسۆزیت و خۆشەویستیت، مەمسووتێنە. نازانم بە چ زمانێـک بە چ زار و دەمێک سوپاسی تۆ بدرکێنم. ڕایگەیێنم کە تۆ فریشـتەی خێرخـوای پاکی، خاوێنی، هەوێنی جوانمێری، نەترساوی، شێری، دیـرهەم و دراو، بـای

نەداوی. چڵە و چڵپە و نەوسنی، نەیگۆڕیوی، نەجیبزادەی، ڕەسەنی نەدۆڕاوی لە بنەماڵەی بابانی، نەگۆڕاوی.

بەو ڕۆژە سوێند کە سوێندم بۆ خواردی بەو دەمە قەسەم کە بـۆ دەمێـک دەمم لە دەمی تـۆدا هەسـتی خۆشەویسـتی کـرد و بەرهەمـی ئەوینـی تـۆم چەشت. ئەوەتی هەم لە خۆشەویستی تۆ تامەزرۆم نەشکاوە.

کە تاوێ، ناتبینم هەر دەڵێی نەبینم، لە نزیکی تۆدا ساڵ و مانگم بە کـات و سـاتێ لە سـەر تێـدەپەڕێ. مـن لە عیشـقی تـۆدا تـوواوەم، تـولا، تـولام و داپلۆخـاوم. تـۆ شـیاوی ئەوەی کە سـەدی وەکـوو مـن کەنیـز و قەرەواش و نازکێشت بێ. من لە هەڵەدام، جاروبارە دەمەوێ لە بڕێک کاروباران هەڵـدەمێ نەخشی نەخشین بدرکێنم. ئەوی ڕاستی بێ دەمەوێ لە خەونەکەی سێ ساڵ لەمەوبەری ئارەزووی کچمان بدوێین، بەڵام بمبـوورە خەون و خەونـووچکە چ نییە، بۆ ئەوەی نابێ دەسـت و دڵ و خەیـاڵی بە دوودا مانـدوو کەی، هەمـوو شت بە خولایە. خەون و مەون نە جێگەی خەمە و نە جـێگەی هیـوایە. هەر وەبیر نەخرێتەوە باشە.

مستەفا: نانا عەزیزم، ئەوە مەڵێ خەون لە لایەن خواوە دێ.

خەون خەلاتی ڕۆحی پاک و خاوێنە، خەون میراتی پێغەمبەرانە، ئیلهـامی بەرزی حاسمانییە، خەونی ئارەزووی کچـم هەر لە بیـرە لام وایە بە سـوودی ئارەزوو ڕووداوێک دێتە گۆڕێ، لام وایە ئەو لاوە هەر هەمـان ڕێبـوارە هەمـان ڕاوچیـیە کە بە خەو دیتـوویەتی، ئـارەزوو لە ڕەنـگ و ڕووی خەیـاڵی لە جووڵانەوەی دەردەکەوێ کە گوم بووی خۆی، ڕاوچی خۆی دیوەتەوە. خەونـی

خۆی هاتۆتە دی، تامیلای پێویست نییە، ئەو قسەی کە کرا لە بارەی کوڕی حەمەخانەوە، ئارەزوو بە دڵی نەبوو، منیش نەمویست دڵی تۆ بشکێنم دەنا ئەو تایفە منەتکێشن. نانی نانی و خوازەڵۆکن، گوڵەبەڕۆژە و ڕوو لە ڕۆژن، نۆکەری شۆربا و پیاوی پلاو و گۆشتن. هۆزێکی زۆر و بۆر و سەرگوێ شۆڕن. نان‌ناس و خوانەناسن.

من نامەوێ لەگەڵیان تێکەڵ بم، دڵی تۆم ویست دەنا دەم و دەس دەمم دەبەستن. ئێستاش نەچووە بچێ ئیزنی تۆی لە سەر بێ، بێ‌ئەوەی لۆمەمان بێتە سەرێ، سەرەی ئەو سەودایە دەخەوێنم.

ئارەزووی من سەرکەوتنی ئازاد و ئارەزووە بەڵام هێشتا بۆ ئەو هەنگاوە زووە، ئارەزوو بە کوڕی حەمەخان بدەم.

هەرچی بێ، پێش هەموو ئیش و کارێک تۆ دەبێ خاڵی ڕوومەتی ئەو لاوە هەڵگری، ئەو خاڵە هەڵنەگیرێ ئەو لاوە دەگیرێ. نان‌خۆر و کلک شۆڕی، میری کەم نین ئێرەش سەرحەدە، چایخانەیە. ئاشنا و بێگانە، خاس و خراوی دێتێ، زار و زمانی خەڵکمان پێ‌نابەسترێ، دوای ئەوە دەبێ کارتی پێناسی ئەو لاوە بگۆڕین، گۆڕینی ئەو کارتە بەلامەوە سادەیە هەر دینار و درمی زۆری دەوێ، ئەویش هەیە و پەک ناکەوێ.

نازخانم فرمێسکی شادی هەڵدەڕێژێ. ئامێز لە مستەفا وەردێنێ و لاچاوی پڕ ئەوینی دەخاتە سەرسمێڵی و دەڵێ ئۆخەی مستەفا گیان. هەر دەڵێی لوقمانێکی دڵناسی. هەر دەڵێی گیانێکی بێ‌خەوشی، خولایی، خەوش و خاڵان لە سەر دڵی دڵ بە خەمان ڕادەماڵێ. ڕوحم و بەزە و زانستی تۆ، بە هیوام،

دەرکی هیوامان لیّوەکا و بە هەموو مرادانمان بگەیێنیّ. ئێستا گومانم ڕەویوە و سووورم لە سەر ئەوە کە خەونی ئارەزووی کچم هاتۆتە دی و بڵێ و مەڵێیەکی تێدا نەماوە.

هەژدیها کوڕی حەمەخانە و ڕێبوار ئەو لاوەیە و خەنجەر نەشتەرە کە لێرە بەو لاوە بە دەستی من لە خاڵی ڕوومەتی ئەو لاوە دەوەشێت.

مستەفا گیان دەبیّ ئەو ڕازە شێراوە و لە ژێر سەرپۆشا داپۆشراوبێت. نە ئارەزوو بزانیّ، نە ئەو لاوە تێبگات، مەبادا ئەو لاوە غەوارە و لاوەکی بیّ.

تەرە و پەڕەوازەیەکی بیّناوونیشان و نەناسیاو بێت. هەرچی بیّ ئێمە بە پێی توانا نازی ڕادەگرین و گیانی دەپارێزین بەڵام نازانم بۆچی خۆشەویستی ئەو لاوە هەر دەم و دەست لە ناو دڵی منا هێلانەی هەڵبەست. هەر دەڵێی کوڕی خۆمە دوور نییە هەر لە خۆمان بیّ و لە تایفەی خاڵداران و بنەماڵەی مامەخان و باوەخانان بیّ، هەرچیّ بیّ یاخوا بە خێر و بێری مێران و شنگە پیاوان خۆ بناسێنیّ، لە سۆرە و تۆرەی ناپیاوی دوور بیّ و دڵسۆزێکی دەستی بگریّ و گریّ کوێرەی مرادانی بۆ بترازێنیّ. لە زەماوەندی ئازادی خۆیدا خۆی ببینیّ.

(دووهەمین باس)

شەنگە و مامەخان:

شەنگە لە جوانمێرترین، ڕەگەزی هەمەوەندە. زۆر لە مێژە بە مستەفای قاوەچی ئاشنایە. تەنانەت لە پێکهاتنی زەماوەندی ناز و مستەفادا نەخشی دڵسۆزی شەنگە لە بیر نەکراوە، شەنگە دوو ساڵە خێزانی بە ڕەحمەتی خوا چووە. تاقە کوڕەکەی بە دەستی حاکمی ئەو سەردەمە لە دار دراوە. کوڕی شەهید شینی نەبڕاوەیە. شەنگە لەگەڵ زۆربەی بنەماڵەکانی زەربە ویکەوتوو ئاشنایە.

تەنانەت دژی مێری، خلێنە و بلێنەیەکیش لە ئارادا هەیە.

شەنگە بە ڕووداوی بنەماڵەی مامەخان خۆشبینە ئەو بنەماڵە بێدەست و چەک و مەچەک نین. ڕەنگە بتوانێ لەگەڵ ئەو بنەماڵەدا دژی میری داو و تەڵەیەک وەڕازێنێ. شەنگە دەیەوێ بۆ حەج بڕوات، بەڵام قسەکانی مچە قاوەچی وەبیر دێتەوە کە گوتی شەنگە گیان زووتر سەرم لێهەڵێنە کارم پێتە.

دەڵێم، ئەوساڵەکە لە حەج گەڕێم. کە خوا ڕێی دەستم بدا هەر هەنگاوێکی باشم بۆ خۆی حەجێکە.

شەنگە پوولدارە. شێوەی ئاڵوێری ناوخۆ و دەرەوەی هاتۆتە دەس. بەو هۆیەوە ناسراو و ناسیاودارە بەڵام حەیف وەجاغکوێر و بێپاشەوارە. خوشکێکی بێوەژنی بنەوانە، ئەویش مێردی لە دار دراو و شەهید کراوە. خوشکەکەی ناوی عەتییەخانە.

شێرەژنی خولی خۆیەتی. جوان و بە دیمەن و ورەبەرزە خوازبێنی زۆرە و بە شووی دوبارە ڕازی نییە. نایەوێ شەنگەی برای بەتەنێ وەمێنێ. عەتییەخان هەر ناوی ژنە، دەنا پیاوە، بۆ تۆڵە دەگەڕێ نەخشی شۆڕشگێڕی دەگێڕێ، شەنگە شاگردی ئەوە. بەشی زیاتر غیرەت و هومێد و هیوا لە دنە و گفت و لفتی خوشکی وەردەگرێ، شەنگە بەو خوشکەوە خۆ بە وشک و برینگ و بێ‌ماڵ و حاڵ نازانێ و دەتوانێ ئێرە و ئەوێیان بگەڕێ. شەنگە دوو سێ ڕۆژە گەڕاوەتەوە لای عەتییەخانی خوشکی دەستی بۆ هیچ ئیش و فەرمانێک ناجووڵێنێ، هەمیشە مات و خەیاڵاوی‌یە.

قسەی خۆش و بنەزمانەی بە تامی نەماوە، لە بچێ و نە چێی حەج دا تێگیراوە و خۆی بۆیەک لا نابێتەوە، ڕووداوی بنەماڵەی مامەخانی وە ڕووی خوشکی نەداوە، خوشکی ماران‌گەزتە و بنەماڵەوێران و هاوسەر کوژراوە. بێت و ئەورۆ، ئەو لاوەش ببینێ ڕەنگە ئەوەندەی تریش بەرەو سیسی بڕوات، هەرگیز ناشکرێ وەیشارێ. بنەماڵەی باوەخان و مامەخان ناودار و بۆ هەژار و بێ‌دەرەتان و داماوان زۆر بەرچاو و بەخێر و بێر بوون. بۆ هەر جێیەکی هەرێم دەچی ئەو باسە دڵتەزێنە لە سەر زار و دەمی خەڵکە، ڕۆژێک خۆی بەو باسە دەزانێ و لە من تووڕە دەبێ حەقیشی پێ‌دەدرێ، مـن بـرای ئەوم ناشێ چ دەردەدڵانی لێ‌وەشێرم.

شەنگە پۆنگی خەیاڵاتە، ماتە بە خەمە، دەستی لە ژێر چەنەیە، جاروبارە وەک وڕێنە بکات ورتێکی لە دەم دەردەپەڕێ هەر دەڵێی هێرش دەبا و سەرە ڕێگای لێ‌گیراوە، عەتییە تێگەیوە کە شەنگە دڵتەنگە و پۆنگاوی خەیاڵە.

حاڵی باش نییە، نایەوێ خوشکی هەست بە خەمی بکا و بە کەمایەسی و تێگراوی بزانێ.

شەوە، لە نیوە شەو بەولاوەیە، عەتییە تێدەگا شەنگە نەخەوتووە. خەیاڵ سەری لێهەستاندووە. عەتییە بەو شەوە لە کاکی وەژوور دەکەوێ، بە سڵاو و سەلیقەی خوشکانە دەستی لە دەستی خەیاڵ دەکاتەوە. پێی دەڵێ برام بەڵات گرم، بۆ ماتی؟ بێخەوی، لە قسەی خۆش پچڕاوی، من لە بەرێ و لە پشتێ هەر تۆم ماوی، بێنازیی تۆ مەرگی منە. بڵێ بزانم چتە؟ چی دڵی گرتووی، خەوی بردووی، زەردی هەڵگێڕاوی، لە شەنگی بڕیوی. شەنگەی جاران نەماوی باوێشکی وشکی بێباوی، وشکی هەڵێناوی، چتە؟! لە چت کەمە؟ بیری چتە؟ دەتەوێ چ بکەی؟ بۆ شاردووتەتەوە؟!

شت لە من وەشاری، نەنگە، نەزانییە، بە هەڵەچوونە کە من دڵسۆزی تۆ نەبم، ئەدی دەبێ کێ بێ، کامە کەسە، جیا لە من بۆتۆ کەسە، ڕەجایە لە من زیاتر کفرم دەرمەهێنە، زمانم پێ دەرمەکێشە، شەقاوپت ڕوداوت ڕاگەیێنە.

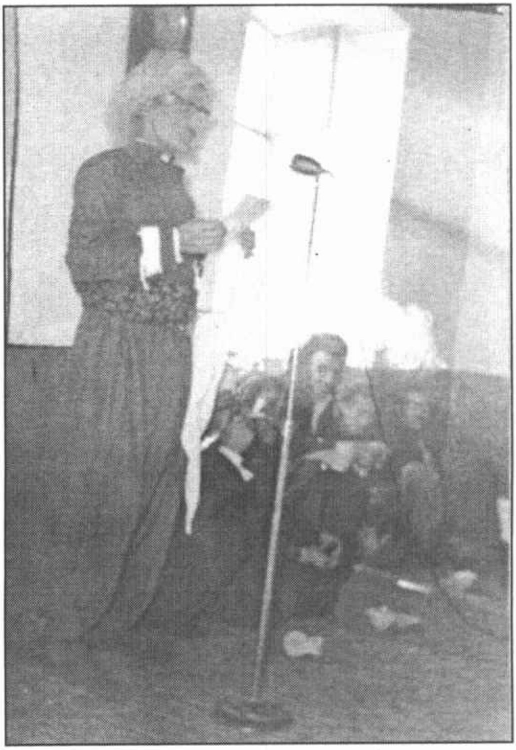

مەلا کەریم لە کاتی شێعر خوێندنەوەدا

* سپاس و پێزانین بۆ:
هەموو ئەو بەڕێزانەی کە بە هەر شێوەیەک یاریدەیان داوین.
هەروەها ماڵ و منداڵم کە بەردەوام یاریدەم دەدەن.

9786005816440